

הלב פתוח לרווחה

מדינת ישראל
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית
השירות לטיפול בקהילה

הפעלת מרכזי יום

טיפוליים-סיעודיים + 21

לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

ייעוץ ופיתוח מקצועי: דני כץ
עריכה וכתיבה: שרה קרניאל

ועדת היגוי לפיתוח האוגדן

- + ויויאן אזרן - עו"ס, מנהלת השירות לטיפול בקהילה, האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית
- + דר' דליה ניסים - עו"ס, מפקחת ארצית ניהול ידע, תורה והדרכה, האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית
- + דני כץ - עו"ס, מפקח ארצי תעסוקה ומע"שים, השירות לטיפול בקהילה
- + הילה רכס - מליק - עו"ס, מפקחת ארצית מסגרות יום 3 עד 21, השירות לטיפול בקהילה
- + מיקי כהן - עו"ס, רכזת פרויקטים, קרן "שלם"
- + ברנדה אברהם - מנהלת לשעבר של מרכז יום טיפולי +21, "בית אקשטיין", רמלה
- + ענת בן צבי - מנהלת סניף חיפה והצפון, אלון ישראל
- + איקי בר-חיים - מנכ"ל "בית נועם" - קרית אונו
- + נעמי גרינטל - עו"ס, סגנית מנהל מחלקת שיקום, מערכת שירותים חברתיים וקהילה, עיריית חיפה
- + ענת הרשקוביץ - מנהלת "בית מיטל", מעונות גל, ראשון לציון
- + גילה טאושטיין - עו"ס, מנהלת מחלקת נכויות, האגף לשירותי רווחה, עיריית רמת גן
- + גילה קרון - מנהלת "מעון עליזה", מרכז יום טיפולי-סיעודי +21, צ'יימס-ישראל
- + אירה ריידר - עו"ס, השירות לנכויות התפתחותיות, מינהל השירותים החברתיים, עיריית תל אביב

הפעלת מרכזי יום טיפוליים-סיעודיים +21 לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית: אוגדן הדרכה

יוצא ופיתוח מקצועי -

דני כץ, מפקח ארצי תעסוקה ומע"שים, השירות לטיפול בקהילה
צריכה, ציפוד, כתיבה וציור -

שרה קרניאל, פיתוח ידע וכתבה מקצועית, בית הספר המרכזי, סניף ת"א

ירושלים, טבת תשע"ג, דצמבר 2012

♥ לתשומת לב הקוראים ברשת - המסמך ערוך להדפסה דו-צדדית

© כל הזכויות שמורות למשרד הרווחה והשירותים החברתיים -
האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית
השירות לטיפול בקהילה

משרד הרווחה והשירותים החברתיים
האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, השירות לטיפול בקהילה

תודה לכל המרואיינים על המידע והשיתוף -

- ✚ **דליה בגר - רפזת מרכז יום +21 במסגרת מע"ש, תעשיון ויעד, עיריית נתניה**
- ✚ **יערה הספל - מנהלת המערך הטיפולי, סניף חיפה והצפון, אלווין ישראל**
- ✚ **צופית זייגר - מנהלת "שילובים" מערך התעסוקה, א.ד.נ.מ. בע"מ**
- ✚ **יהושע לייב - עו"ס, מנהל רשת מע"ש, תעשיון ויעד, עיריית נתניה**
- ✚ **אמאל מג'דוב - עו"ס, מנהלת מע"ש טמרה**
- ✚ **גילה קרון - מנהלת "מעון עליזה", מרכז יום טיפולי-סיעודי +21, צ'יימס-ישראל**

תודה מיוחדת על החומרים לשימוש במסגרת האוגדן

- ✚ **מעון רוגלית לחינוך מיוחד בע"מ - תוכנית "4 המגירות"**
- ✚ **צ'יימס-ישראל - נהלים וטפסים להפעלת מרכז יום טיפולי**
- ✚ **רשת מע"ש, תעשיון ויעד, עיריית נתניה - נהלי איכות ISO**

**בגלל אופייה של השפה העברית וכדי למנוע סרבול,
נכתבה החוברת בלשון זכר
תוך כוונת התייחסות שווה לנשים ולגברים.**

תוכן עניינים

עמוד

6 פתח דבר -
ויויאן אזרן, מנהלת השירות לטיפול בקהילה

8 מבוא - מטרות התדריך והשימוש בו

חלק א': מהותו של מרכז יום טיפולי-סיעודי לבני +21

פרק 1. הגדרות, ייעוד ומדיניות 15

פרק 2. סקירת מודלים 21

פרק 3. מעטפת העבודה במרכז היום: נהלים לתפעול 23

חלק ב': העשייה במרכזי יום טיפוליים-סיעודיים לבני +21

פרק 4. סל השירותים במרכז היום 45

פרק 5. לקט תוכניות ופעילויות מהשטח (רשימה) 59

חלק ג': נספחים

פרק 6. כלי עזר - רשימה 80

פרק 7. מקורות לקריאה ולהעשרה 101

פתח דבר

קוראות וקוראים יקרים

האודן שלפניכם הוא פרי יוזמה של השירות לטיפול בקהילה, שנוצרה לחבר בין מדיניות המשרד ונהליו לבין חוכמת המעשה הצומחת ומתפתחת בשטח.

ההיסטוריה של מרכזי יום לבני 21 ומעלה, שהם אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית הזקוקים לתמיכות טיפוליות וסיועיות, היא קצרה, יחסית. ציקר התפתחותם של מרכזי היום התרחשה בעשור האחרון והם כוללים כ-50 מרכזים המשרתים כ-1,500 בני אדם.

בעבר, אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית אשר נזקקו, מפאת תפקודם, לתמיכות נרחבות - קבלו מענים בעיקר במסגרות מצויות ופנימיות. אך כחלק ממאמץ לאפשר ליותר אנשים להמשיך בחיים איכותיים ומשמעותיים בקהילה, התחיל האל"ף, באמצעות השירות לטיפול בקהילה, לפתח דאמים קהילתיים מאוונים של מרכזי יום +21.

כיום ברור לנו שמסגרות אלה מצליחות, באופן מקצועי ואושל, לספק מענים מותאמים ונדישים לאוכלוסייה בעלת צרכים מורכבים.

מטרתו של האודן לספק "ארגון כלים" הכולל ידע, מידע, הנחיות וכלי עזר יישומיים ולשרת את כל מי שצוסיים בהפעלת מרכזי יום טיפוליים סיועיים +21 לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית. האודן שלפניכם ממנה את הידע המקצועי, שגבר עד כה. ככל שירות רווחה חדשני גם מרכזי היום +21 ממשיכים לצמוח ולהתפתח תוך כדי חילוק, הצמקה וסיפור של האילויות והמענים הטיפוליים.

אני רואה באודן מנוץ להמשך פיתוח ולשימור של ידע ייחודי ומצפה שירחיק את הדיאלוג המתקיים בין צוות השירות לטיפול בקהילה לבין אנשי השטח - מנהלים וצובדים במרכזי יום +21, יתרום להעשרה מקצועית ולהפריה הדדית לרווחת המטופלים.

זו הזדמנות להודות לכל העושים במלאכה - **לצוותי דני כץ**, מפקח ארצי תעסוקה ומע"שים בשירות לטיפול בקהילה, שמוביל הנחישות ובהתמדה את פיתוחם והפעלתם של מרכזי היום +21;

לד"ר דליה ניסים - מפקחת ארצית ניהול ידע, תורה והדרכה, האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, שתראה רבות לאודן מניסיונה המקצועי העשיר;

לצוות יחידת שירותי הבריאות האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית על הכנת חומרים מותאמים למרכזי יום +21; לכל חברי וועדת הביטוי שליוו לאורך זמן את פיתוח האודן וכן למנהלי המרכזים, על שיתפו אותנו בידע שצברו מתוך עשייה מאוונת ופורייה;

לגבי שרה קרניאל, שממנה לארצן את התכנים הרבים וצרכה ביד מאונה את האודן לכדי הוצאתו לאור.

אחרונים חביבים - תודה לכם **לצוותי מרכזי היום +21** על עבודתכם המסורה והחיונית לשמירה על רווחתם של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, בתקווה שהאודן יהיה עבורכם מקור ללמידה וללאווה מקצועית ויתרום להעשרתכם בתפקיד.

ויויאן אלרן
מנהלת השירות לטיפול בקהילה

מבוא - מטרות האוגדן והשימוש בו

רקע

במסגרת השירות לטיפול בקהילה באגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית - ניתנים מענים לאנשים בני 21+ ברמת תפקוד טיפולית-סיעודית. 50 מסגרות קהילתיות יומיות, בהם משולבים כ-1,500 אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, פועלות כיום למתן שירות זה.

מסגרות אלה מופעלות על ידי מפעילים ציבוריים (בדרך כלל עמותות) ופרטיים. מאז התחילה הפעלת מסגרות אלו, פתח האגף מודל תעריף להתנהלות המסגרות וכן תדריך לתכנון פיזי¹.

מרכזי היום לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בני 21+ במצב תפקודי טיפולי-סיעודי - הם שירות המתפתח באופן מואץ, בעיקר בשנים האחרונות. זאת במגמה ליצור, בכל קהילה וככל שניתן, מענה מותאם לאנשים ברמת תפקוד טיפולית-סיעודית אשר עד להתפתחות השירות, נאלצו בגיל 21 עם סיום לימודיהם, לעבור למסגרת מגורים חוץ ביתית כדי לקבל את מגוון הטיפולים הנחוצים להם. מסגרת 21+ מהווה חוליה נוספת על פני רצף של שירותים המספקים מענה מותאם לצרכים מגוונים וכדרך לממש עקרונות, כגון: נורמליזציה והעצמה, המנחים את גישות הטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

אוגדן זה הוכן כחלק מתהליכים לפיתוח ולהבנייה שיטתית² של מרכזי היום 21+ וכהשלמה לפעולות הכשרה ייעודית.

מטרות

אוגדן ההדרכה שלפניך נועד לספק ידע, מידע וכלים לכל מי שמעורב בהפעלת מרכזי יום לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בגילאי 21+, תוך דגש על -

- פריסה של תפיסה מקצועית להפעלת מרכזי יום 21+ המושתתת על מדיניות, נהלים וסטנדרטים;

¹ ראה: ווינזדור ושושני (2003) בפרק 7 להלן - **מקורות לקריאה ולהעשרה**.
² במסגרת השירות פועלת ועדת היגוי העוסקת בתוכניות לאנשים בגילאי 21+ טיפוליים-סיעודיים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

- הצגת מודלים פעילים - חלופות ארגוניות לעבודת מרכזי היום;
- ריכוז כלים, דוגמאות מהשטח וחומרים המסייעים לפרקטיקה של הפעלת מרכזי היום;
- יצירת תשתית המסייעת לבקרה ולפיקוח על מרכזי יום לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בגילאי +21.

למי מיועד האוגדן?

- האוגדן מכונן לבעלי התפקידים הבאים -
- מנהלים, מרכזים וצוותי הטיפול של מרכזי יום +21;
- עו"ס בתחום הטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות;
- מנהלי מחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות;
- מפעילים ציבוריים ופרטיים של מרכזי יום +21;
- מפקחי השירות לטיפול בקהילה.

האוגדן מאפשר -

- ❖ להכיר ולבסס תפיסה מערכתית של טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בגילאי +21 טיפוליים-סיעודיים במסגרת הקהילה;
- ❖ לתחזק שליטה במושגים ובמאפיינים הקשורים באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בגילאי +21 טיפוליים-סיעודיים המשולבים במרכזי יום בקהילה;
- ❖ להעשיר את "ארגז הכלים" המקצועי במידע, שיטות ואמצעים יישומיים - על מנת להפיק באופן מְטְבִי מענים איכותיים למקבלי השירות;
- ❖ ליצור קשרים ישירים עם יועצים מקצועיים באגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית וכן עם עמיתים ממרכזי יום אחרים ללמידה הדדית.

תכולת האוגדן והמלצות לשימוש

באוגדן 3 חלקים -

חלק א' - מה הוא מרכז יום טיפולי-סיעודי לבני +21?

• מושגים; • מאפיינים של אוכלוסיית היעד המטופלת; • ערכים, עקרונות ותפיסות מקצועיות המנחות את עבודת המרכז; • סקירת מודלים הקיימים בשטח; • הוראות

התע"ס³; • עקרונות לניהול איכותי; • הנחיות לגבי תפעול שוטף, כגון: שמירת בטיחות, טיפול באירועים חריגים, הסעות, תזונה, טיפולים תרופתיים ופארא-רפואיים, קליטה של משתתפים ודרכי העברתם לפי הצורך, קשר ושיח עם המשפחות.

חלק ב' - כיצד פועל המרכז? מה נעשה במסגרתו?

• כוח האדם וסל השירותים במרכז היום 21+; • דוגמאות לתוכניות ייחודיות מהשטח.

חלק ג' - נספחים

• מגוון של כלים פרקטיים, כגון: טפסים ורשימות; • מקורות לקריאה נוספת ולהעשרה. פרקי האוגדן משובצים במראי מקום המשמשים אסמכתאות לדוגמאות ולנתונים המשולבים בו. האוגדן כולל קישורים פנימיים וקישורים חיצוניים.

- הקישורים הפנימיים מפנים לנושאים קרובים / קשורים לנושא הנידון בציון הפרק הרלוונטי.

- הקישורים החיצוניים מפנים לאתרי אינטרנט בהם מופיעים תכנים ומסמכים המאפשרים קריאה לצורך הרחבה ולהעמקה בנושא המוזכר. הקישורים הללו מסומנים בצבע כחול בהיר וקו מתחת - לדוגמה - קישור אל אתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים - <http://www.molsa.gov.il/MisradHarevacha> השימוש בקישורים החיצוניים נעשה באמצעות לחיצה על מקשי **control** / **+**

בפורמט WORD או בפורמט PDF של האוגדן.

האוגדן מותאם לקריאה אישית וכן כחומר רקע להנחיה פרטנית וקבוצתית. ניתן לקרוא אותו ברצף ואפשר, לחלופין -

- לקרוא פרק מסוים באופן אישי ובהתאם לצורך;
- להדריך באופן פרטני - איש / אנשי צוות - על פרק נתון;
- לקיים במליאת הצוות דיון מודרך (או סדרת דיונים) על פרק נתון;
- לבנות סדרת דיונים לצוות, שתתבסס על תכני האוגדן, בין אם על פי הרצף הנתון של הפרקים או על פי סדר רלוונטי אחר.

³ התיאור על פי התע"ס המוצג באוגדן זה, אינו מחליף את נוסח הוראות התע"ס. לשון ההוראות היא המחייבת.

באופן זה ניתן לפתח ולחזק תהליכי למידה בתוך מרכזי היום וליצור מסגרת התייחסות מקצועית ודינמית, אשר תחבר בין תיאוריה למעשה ותעודד את מעורבותם הפעילה של חברי הצוות.

האוגדן בנוי כך, שניתן יהיה לצרף לו בהמשך פריטים חדשים ולעדכן נושאים קיימים. האוגדן מתפרסם, בין השאר, ב"קהילת הידע מוגבלות שכלית התפתחותית" - באתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים בקישור הבא:

<http://www.molsa.gov.il/Kehilot/pages/wflogin.aspx>

כולכם מוזמנים בכל עת - להאיר ולהעיר, להוסיף ולהציע תכנים לאוגדן.

משוב, רעיונות והצעות ניתן לשלוח אל -

דני כץ, מפקח ארצי תעסוקה ומע"שים, השירות לטיפול בקהילה,

האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, בכתובת הבאה:

[.danielk@molsa.gov.il](mailto:danielk@molsa.gov.il)

פרק 1. הגדרות, ייעוד ומדיניות

מה מייחד את מרכז היום לבני +21?
בפרק זה נציג מושגים והגדרות בקשר למרכז היום, נאפיין את אוכלוסיית היעד המשולבת בו, נגדיר את מטרותיו ותכליתו ונבחן את מקומו ברצף השירותים בקהילה לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

מושגים והגדרות

מרכז יום +21 מספק מסגרת טיפולית יומית בקהילה המותאמת לאנשים ברמת תפקוד טיפולית-סיעודית שהם בוגרים מעל גיל 21 עם מוגבלות שכלית התפתחותית. נמשיך את מרכז היום +21 בעזרת מספר מונחים והגדרות, כדלקמן.

+21

המרכז מיועד לבוגרים בני +21, במובחן מילדים. גיל הוא אחד התבחינים המשמעותיים ביחס אל המשתתפים במרכז ואל אופי השירות הניתן להם. באוגדן נתייחס למשתתפים באמצעות המונחים הבאים: ✓ מקבלי שירות; ✓ לקוחות; ✓ חברים; ✓ אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית - בהתאם לעניין ולהקשר וכן למניעת סטיגמה.

אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית - טיפוליים

אנשים הזקוקים לסיוע ולתמיכה במידה מוגברת עקב -
 □ קיומן של מחלות ומגבלות פיזיות, בנוסף למוגבלות בתפקוד השכלי, כגון: אפילפסיה, סוכרת, CP (Cerebral palsy - שיתוק מוחין), עיוורון;
 □ תופעות של התפרצויות / התנהגות אלימה / התנהגות אי-שקטה.

אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית - סיעודיים

אנשים המוגבלים במידת הניידות וביכולת התנועתיות ונזקקים לעזרה במידה רבה / לעזרה מלאה בפעולות יומיומיות.

מסגרת טיפולית יומית בקהילה

מרכז יום +21 הוא חלק מרצף שירותים הפועלים במטרה לאפשר לאנשים להישאר לגור במסגרת הבית ובמסגרת הקהילה.

אוכלוסיית היעד

מרכזי היום +21 קולטים אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברמה בינונית-נמוכה עד קשה, שרמת התפקוד שלהם אינה מאפשרת להם להצטרף למסגרת תעסוקה^{4,5}. אנשים אלה זקוקים לתמיכות רבות וזאת מסיבות כגון: מוגבלות פיזית / מצב סיעודי; התנהגות בלתי מסתגלת, אלימה / התפרצויות.

שילוב אנשים במרכז יום +21 הוא פועל יוצא מהחלטה של ועדת אבחון במסגרת האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

מוגבלות שכלית התפתחותית ממוין למספר רמות (קל, בינוני, קשה, עמוק)⁶. לצידם של מדדים אלה נעשית הערכה של מידת ההזדקקות לטיפול ולתמיכה, כדי שאדם יתפקד בתחומי החיים המצופים ממנו⁷. במסגרת ההערכה נקבעות רמת התמיכה וסוג התמיכה הנדרשות לאדם לצורך התנהלות בחיי היומיום.

□ במצב של רמת תפקוד בינוני-נמוך האדם זקוק להדרכה קבועה כדי לבצע פעולות יומיומיות חיוניות וכן נזקק לסיוע ישיר בביצוע כל המיומנויות בעיקר במצבים חדשים או במצבי משבר;

□ במצב של רמת תפקוד נמוכה נדרשת תמיכה תמידית בשלושה תחומי חיים, לפחות, בהן יש לבצע עבור האדם פעולות יומיומיות חיוניות (כגון: האכלה, רחצה);

□ במצב של לקות תפקודית עמוקה האדם נזקק לתמיכה תמידית בכל תחומי החיים.

האנשים יכולים להיקלט במרכזי היום בנקודות זמן שונות -

□ כניסה לאחר סיום הלימודים במערכת החינוך בגיל +21, אם האדם אינו מסוגל להשתלב במסגרת תעסוקתית;

□ מעבר מתוך המע"ש: כאשר האדם עבד במסגרת התעסוקתית המוגנת, אך מסיבות מסוימות (ירידה בתפקוד, התפרצויות אלימות וכו') - מסתבר שאינו

⁴ גם לא לפעילות המתבצעת במע"ש כמסגרת תעסוקה מוגנת.

⁵ **תע"ס 14.26: מרכז יום טיפולי / סיעודי לבני +21**, פורסם ביום 06.11.2005, סעיף 2, עמוד 1. ראה באתר הוראות משרד הרווחה והשירותים החברתיים בקישור הבא:

<http://www.molsa.gov.il/NR/rdonlyres/BDF60BA7-DF76-4EC4-B194-DFD21578A684/0/1426.pdf>

⁶ ראה סקירה מפורטת של עמינדב, חיה (2006): "מוגבלות שכלית התפתחותית - הגדרות, רמות, סיבות ותסמונות שכיחות", בתוך: **אקימדיע - מדריך מידע, זכויות ושירותים לאדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית ובני משפחתו**, תל אביב: הוצאת אקים-ישראל וקרן "שלם", עמודים 22 - 37. קישור למאמר - <http://www.akim.org.il/uploads/akimey.file/pigur.htm>.

⁷ ראה הרחבה בסעיף הבא: איכות חיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית הנזקקים לתמיכות טיפוליות-סיעודיות.

מתאים להמשיך בפעילות תעסוקתית במע"ש וכי המסגרת אינה יכולה לספק לו את התמיכות הנדרשות.

□ אדם המתגורר במעון פנימייה ומשתלב במרכז היום כחלק מהתמיכה לה הוא נזקק יחד עם יציאה לקהילה.

טווח הגילים של מרבית האוכלוסייה במרכזי היום הוא בין 21 ל-45 / 50. קבוצת הגיל השכיחה היא בטווח השנים 21 עד 35. אם בעבר שולבה האוכלוסייה הטיפולית-סיעודית במסגרות מעוניות ופנימיות - הרי שבשנים האחרונות יותר ויותר הורים מבקשים להשאיר את בנם / בתם בבית או במסגרת של דיור תומך בקהילה ולקבל שירות מותאם במסגרת הקהילה. הדבר מתאפשר באמצעות מרכזי היום.

איכות חיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית הנזקים לתמיכות טיפוליות וסיעודיות

חזון האגף⁸ חותר ל"העצמת האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית - להשגת חיים עם משמעות, בחירה עצמית על פי רצונותיו, צרכיו וזכויותיו" תוך דגש על שילובו בחברה באמצעות תמיכה וסיוע מתאימים.

כנגזר מהחזון פועל השירות לטיפול בקהילה לפתח, לקדם ולהוביל שירותים המקוונים להעניק איכות חיים לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

איכות החיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית זוכה לתשומת לב רבה מאז תחילת שנות התשעים (של המאה ה-20), בין השאר, כפועל יוצא מעקרון הנורמליזציה, השואף לאפשר לאדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית קיום אורח חיים נורמטיבי - ככל הניתן.

נוכח מצבם של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, שהם ברמת תפקוד טיפולית-סיעודית - עולה שאלה:

מה היא איכות חיים עבורם?

⁸ ראה - עמינדב, חיה (2009): "האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית: חזון, ערכים ומטרות - 2009 - 2014", מצגת במסגרת הכנס ה-9 של האגף, 22.06.09. המצגת מופיעה באתר קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית. הכניסה באמצעות הקישור הבא:
<http://www.molsa.gov.il/Kehilot/Pages/wflogin.aspx>

בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית שרמת תפקודם מצריכה תמיכות טיפוליות וסיעודיות, שאלת איכות החיים מסובכת לבדיקה. זאת כיוון שדרכי התקשורת איתם אינן רגילות וקשה לדעת עד כמה שאלות הקשורות לאיכות חיים אכן מובנות להם. במטרה לאפיין את מרכיבי איכות החיים של אנשים ברמת תפקוד טיפולית וסיעודית, המקבלים שירות במסגרת מרכז יום +21, נעשה שימוש בממדים שגובשו על ידי שאלוק (Schalock, L., Robert)⁹, כדלקמן:

• רוחה רגשית	• רוחה פיזית
• יחסים בין-אישיים	• הכוונה עצמית
• רוחה חומרית	• הכלה חברתית
• התפתחות אישית	• זכויות

להלן תיאור מעשי של הממדים¹⁰ באופן המאפשר הערכת איכות חיים גם למי שתפקודם נמוך.

רווחה רגשית: הענקת תחושת ביטחון, יצירת סביבה בטוחה; התאמת התכנים לצרכי התרבות (שפה, דת, מנהגים חברתיים); שיתוף האנשים בתכנון העתיד הקרוב; ליווי ותמיכה בהתמודדויות רגשיות; פעולות לשיפור הדימוי העצמי והערכה עצמית; העלאת שביעות הרצון של הצוות מהקף התמיכה, אפנים ודרכים למתן התמיכה בתחומי החיים השונים.

יחסים בין-אישיים: חיזוק קשרים של הפרט עם בני המשפחה / הצוות / קבוצת השווים / הקהילה.

רווחה חומרית: אפשרות למימוש צרכים בסיסיים על ידי שימוש בטכנולוגיות, עזרים וציוד המותאמים לצרכים, ליכולות ולרצונות של הפרט.

התפתחות אישית: יצירה של הזדמנויות מגוונות לפרט להיות מעורב בפעילות מקדמת מבחינה תפקודית ואישית.

רווחה פיזית: מתן של תמיכות מותאמות לפרט בתחום הפעילות היום-יומית, תחום הבריאות ותחום התקשורת.

⁹ מעובד מתוך פרוטוקול של תת-ועדה בנושא "תפיסות עולם - פילוסופיה טיפולית למסגרות מרכזי יום +21" (אפריל, 2010), בהשתתפות דר' דליה ניסים, ברנדה אברהם, איקי בר-חיים וענת בן צבי. המודל מופיע אצל - שאלוק, ר. (1988): "על מושג איכות חיים בתכניות קהילתיות לבעלי רמת תפקוד שכלי", בתוך: סחי"ש - סוגיות בחינוך מיוחד ובשיקום, כרך 5, חיפה: הוצאת אחווה - איגוד נכי חיפה והצפון. עוד על איכות חיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית טיפוליים וסיעודיים ראה בפרק 7 מקורות לקריאה ולהעשרה: *מנדלר ונאון (2000); יגת (2008); *עמינדב וניסים (2010); *לויטה (2011).

¹⁰ גובש על ידי חברי תת-הוועדה, כמפורט בהערת שולים קודמת.

הכוונה עצמית: יצירת מרחב והגדלת החופש לפרט לקבל החלטות ולבחור פעילויות במהלך היום יום. מתן אפשרות לבטא את עצמו ולהביע דעתו לצורך השגת מטרות אישיות ולסגור עצמי.

הכלה חברתית: יצירת הזדמנויות לשילוב ולהשתתפות של הפרט בקהילה ולאפשר, ככל שניתן, התנסות בתפקידים קהילתיים.

זכויות: קבלה של סיוע והגנה ממצבים פוגעניים כולל שמירה מפני תוקפנות / אלימות - פיזית ו/או מילולית מכל גורם שהוא; כיבוד הפרטיות; אפשרות לרכוש אישי.

♥ לתשומת לב -

בפרק 6 - כלי עזר, נספח א - מופיע "שאלון איכות חיים", אשר מאפשר לבחון ולהעריך, באמצעות סולם פשוט, את מקומו של מרכז היום כארגון המספק את מרכיבי איכות החיים.

תכלית ומטרותיו של מרכז היום

על פי התע"ס¹¹, נועד מרכז היום +21 למטרות הבסיס הבאות:

- 5.1" להוות מסגרת יום ולפעול לשיפור המיומנויות האישיות של כל חניך לסיפוק צרכיו הבסיסיים בחיי היומיום (עזרה עצמית וכו').
- 5.2 לפעול לשיפור המיומנויות החברתיות של החניכים.
- 5.3 להקנות הרגלי עבודה בסיסיים לחניכים (על מנת) שיוכלו להשתלב בעתיד במסגרת תעסוקה מוגנת - טרום תעסוקה.
- 5.4 הכנה לעצמאות בתחומי החיים השונים (אכילה, רחצה, לבוש ועוד)."

בנוסף למטרות הבסיסיות, יש שורה של עקרונות המייחדים את הייעוד המקצועי והטיפול של מרכזי היום +21, לדוגמה:

- המרכז מאפשר לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית נמוך-בינוני וקשה (טיפוליים) וכן לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב סיעודי להישאר בקהילה ובסביבתו המשפחתית;
- מרכז היום הוא חלק מרצף של שירותים בקהילה לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית: הדבר מאפשר השמה מותאמת לצרכי הפרט או מעבר / נידוד בהתאם לצורך;

¹¹ ראה סעיף 5 בתע"ס 14.26. פרטים וקישור ראה בהערת שוליים⁵, בעמוד 16 לעיל.

- **האנשים במסגרת אינם ילדים** ויש להתאים להם פעילויות של בוגרים;
- מרכז היום הוא מסגרת המעניקה חום ואהבה לאנשים עם מוגבלויות מורכבות (שכליות, גופניות, התנהגותיות) וכן מספק להם הזדמנויות להתנסות ולבחירה במצבי יום-יום.
- מרכז היום מספק למשתתפים - אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית טיפוליים וסיעודיים - תכנים שאינם מקבלים מחוץ לו ומותאמים לצרכיהם, כגון: •חיזוק יכולות של חברות; •קידום מיומנויות (ADL, טרום-תעסוקה); •למידה ופיתוח של ידע ומושגים (באמצעות אוריינות מכל הסוגים);
- המרכז מאפשר התאמה אישית-פרטנית תוך גמישות ליכולות ולצרכים המיוחדים של כל משתתף. כך - אנשים "שהלכו לאיבוד" במסגרת המע"ש¹² כתוצאה ממצבם (טיפול ו/או סיעודי) - מוצאים במרכז היום מסגרת תומכת.

מרכז יום 21+ כחלק מרצף השירותים בקהילה

- הבטחת איכות חיים¹³ לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי ו/או סיעודי נעשית, בין השאר, בעזרת רצף של שירותים - זמינים, נגישים ומותאמים לצרכי הפרט, המשפחה והקהילה. מרכזי יום 21+ מלכדים 3 סוגי רצפים בקהילה -
- (א) **רצף הגיל:** השירותים בקהילה מסופקים מלידה עד זיקנה ובהתאמה לקבוצת הגיל אליה שייך האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית;
- (ב) **רצף תחומים:** השירותים הפועלים בקהילה מספקים מענים לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במגוון תחומי חיים, כגון: דיור, תעסוקה, נפש, פנאי והעשרה, יעוץ.
- (ג) **רצף התעסוקה:** תחום התעסוקה עונה לטווח צרכים נרחב מרמת תפקוד עם מוגבלות קלה (האנשים משולבים בשוק החופשי, בתעסוקה נתמכת) ועד רמת תפקוד עם מוגבלות עמוקה (האנשים זקוקים למסגרת טיפולית תומכת באופן מלא).

¹² המע"ש מחויב להפקת תוצרים והאנשים המועסקים בו ממלאים משימות אלה בהתאם למצבם. אנשים טיפוליים וסיעודיים מתמודדים עם מגבלות וקשיים תפקודיים רבים, ואין הם מסוגלים לעמוד במטלות הנדרשות במע"ש.

¹³ כאמור, ערך מרכזי בחזון האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

פרק 2. סקירת מודלים¹⁴

אלו מודלים של מרכזי יום לבני +21 פועלים בשטח?
בפרק זה נבחן את הדומה והשונה בין המודלים וכן נציג ונעריך יתרונות
וחסרונות של כל מודל.

3 מודלים של מרכזי יום +21

מרכזי יום +21 מאורגנים מבחינה תפעולית ב-3 מודלים עיקריים:

- א. יחידה טיפולית בתוך מבנה קיים של מע"ש;
- ב. מסגרת הנמצאת במתחם משותף עם שירותים קהילתיים לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, בדרך כלל - שירותי תעסוקה;
- ג. מסגרת נפרדת הפועלת במתחם עצמאי משלה.

התאמת המודל לצרכים

הבחירה בין המודלים היא פונקציה של מרכיבים שונים ומחייבת גיבוש של פרוגרמה.
בין המרכיבים נציין -

מספר משתתפים צפוי: מספר המשתתפים נגזר, בין השאר, מגודלה של הרשות המקומית. ככל שהרשות יותר מאוכלסת, סביר שיש מספר גדול יותר של משתתפים הזקוקים לשירותי מרכז יום +21.

מאפייני המשתתפים: האם הם בוגרים של מסגרות חינוכיות אשר זקוקים מלכתחילה לתמיכה מוגברת? האם הם מועסקים במע"ש ומסיבות שונות (בריאותיות, התנהגותיות) אינם מקבלים במסגרתו מענה מותאם לצרכיהם?

זמינות של שטח קרקע ו/או של מבנה מתאים: החלטות על אופי מרכז היום +21 קשורות גם להימצאותו של שטח קרקע מתאים¹⁵ - כאשר מדובר בהליך בנייה

¹⁴ פרק זה מעובד על בסיס התדריך מאת ווינדזור, אהובה; שושני יהושע (2003): מרכז יום לבוגרים בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית מעל גיל 21 - סיעודיים וטיפוליים הנחיות לתכנון פיזי, ת"א, הוצאת המכון למחקר ופיתוח מוסדות חינוך ורווחה (ע"ר) בשיתוף עם משרד העבודה והרווחה, האגף לטיפול באדם המפגר, המוסד לביטוח לאומי - הקרן לפיתוח שירותים לנכים וקרן "שלם" לפיתוח שירותים לאדם המפגר ברשויות המקומיות.

¹⁵ בנוסף לדרישות מינימליות של גודל שטח הקרקע שיש להעמיד להקמת מבנה חדש של מרכז יום +21, מומלץ למקם אותו ליד שירות רלוונטי לאוכלוסיה וכן ליד גינה ציבורית, ראה שם, עמודים 20 - 24.

של מרכז חדש, או לאפשרויות להשתמש במבנה קיים - כאשר נדרשים שיפוצים, תוספות בנייה והתאמות פיזיות.

שותפות בין רשויות מקומיות קטנות: שיתוף פעולה מתחייב באזורים כפריים וביישובים קטנים - כאשר אין תנאים להקמת מרכז מקומי (מספר משתתפים נמוך; עלויות גבוהות של פיתוח ושל תפעול שוטף). במצב זה נדרש מרכז אזורי המבוסס על איגום משאבים ושותפות בין הרשויות¹⁶.

מרכזי יום +21 נחלקים, על פי גודלם, כדלקמן:

- קטן - בין 8 ל-10 משתתפים ומשולב כיחידה טיפולית בחלל נפרד בתוך המע"ש;
- בינוני - בין 16 ל-24 משתתפים;
- בינוני - בין 25 ל-40 משתתפים;
- גדול - מעל 40 משתתפים.

השוואה בין המודלים

כל מרכזי היום +21 כוללים את הפונקציות הפיזיות הבאות: חדרי לקבוצות-אם; חדר תעסוקה; שירותי נכים; חדר רחצה הכולל מנוף לטיפול באנשים סיעודיים / מוגבלים פיזית; חדר פיזיותרפיה (משמש גם כממ"ד - מרחב מוגן לעת חירום); אזור מינהלה (משרד); אזורי תפעול (מטבח, מחסן, כביסה, אחסון עגלות); חצר.

בטבלה הבאה נעריך את המודלים התפעוליים של מרכזי היום +21:

<u>המודל</u>	<u>יתרונות</u>	<u>חסרונות</u>
בתוך מע"ש קיים / כתוספת למבנה קיים	•מאפשר לקשר בין אוכלוסיית המע"ש לבין אוכלוסיית מרכז היום בפעילויות חברתיות משותפות; •מקל על מעבר של מועסק במע"ש למרכז היום - לפי מצבו; •מאפשר לשלב משתתפים במרכז היום, על פי מצבם, לזמן קצר / קצוב בפעילות תעסוקה המתקיימת במע"ש; •מאפשר שימוש משותף ויעיל במשאבי אנוש ובתשתית פיזית של המע"ש ושל מרכז היום.	•מספר משתתפים קטן מקשה על גיוס אנשי מקצוע פארא-רפואיים. •עלול להיווצר אנטגוניזם בין המדריכים במע"ש (עבודתם יותר קלה...) לבין המטפלים במרכז היום (עבודתם יותר קשה...) •לעיתים, קיימים אילוצים פיזיים ותפעוליים המחייבים "פשרה" בין צרכי המע"ש לבין צרכי מרכז היום.
במתחם משותף עם מע"ש	•מחזק התמקדות והתמחות בעבודה עם אנשים טיפוליים וסיעודיים; •גודל אוכלוסיית מקבלי השירות מאפשר גמישות תפעולית.	•סיכוי מופחת ליצירת קשר עם סביבה אנושית מגוונת ולחיבור עם אנשים במצב תפקודי יותר טוב.
מבנה נפרד	•מחזק התמקדות והתמחות בעבודה עם אנשים טיפוליים וסיעודיים; •גודל אוכלוסיית מקבלי השירות מאפשר גמישות תפעולית.	•סיכוי מופחת ליצירת קשר עם סביבה אנושית מגוונת ולחיבור עם אנשים במצב תפקודי יותר טוב.

¹⁶ ראה: לוי, קרניאל (2009).

פרק 3. מעטפת העבודה במרכז היום: נהלים לתפעול

כיצד יש להפעיל את מרכז היום לבני +21?
בפרק זה נתמצת את הוראות התע"ס, נבחן שימוש בעקרונות איכות (מבוססי תוכנית ISO) ונציג כלים לשימוש בתחומי הליבה של עבודת המרכז, כגון: בטיחות וניהול סיכונים; טיפול באירועים חריגים; הסעות; תזונה ואכילה; מתן תרופות; קבלה, קליטה והעברה של מקבלי השירות; קשר ושיח עם המשפחות.

תמצית הוראות התע"ס

- הוראות תע"ס מרכזי יום +21¹⁷ נוגעות להבטים הבאים¹⁸ -
- זכאות לשירות:** הזכאות מבוססת על קיומם בצוותא של ארבעה תנאים (סעיף 3) -
 1. אבחון במסגרת ועדת אבחון המגדירה את האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית;
 2. גיל - +21;
 3. מקום המגורים - בקהילה (ולא במסגרת מוסדית / מעון-פנימיה);
 4. הגדרת רמת התפקוד כטיפולי ו/או סיעודי.
- זמני הפעילות:** "המסגרת פועלת בכל ימות השבוע בשעות 08:00 - 16:00 (ו)בימי ו' וערבי חג בשעות 08:00 - 12:00" (סעיף 4).
- מבנה פיזי:** צריך להיות במבנה נפרד, אשר מותאם לאנשים עם נכויות. עם זאת, כאשר מרכז היום הוא חלק ממבנה של מע"ש, יש להקצות למשתתפים מרחב משל עצמם, לרשותם יעמוד צוות רב-מקצועי וכן אפשרות להשתמש בכל מתקני המע"ש על פי צרכיהם (סעיף 6).

¹⁷ פרטים וקישור לתע"ס 14.26 ראה בהערת שוליים⁵, בעמוד 16 לעיל.
¹⁸ בסוגריים מופיע מספר הסעיף הרלוונטי בהוראות התע"ס.

מפעיל השירות: האחריות להפעלה מוטלת על הרשות המקומית, אשר באישור משרד הרווחה והשירותים החברתיים רשאית להפעיל את המרכז באמצעות זכיין ("גורם שלישי") - עמותה או גורם עסקי (סעיף 7).

השתתפות עצמית ומימון: מקבל השירות במרכז היום +21 משתתף בעלות אחזקתו מדי חודש - בסך 10% מסך כל הכנסות המשפחה ולא יותר משווי הכספי של 3.3 נקודות זיכוי¹⁹, כפי שנקבע מעת לעת על ידי רשויות מס הכנסה (סעיף 8). משרד הרווחה והשירותים החברתיים משלים את יתרת המימון "בכפוף לתקציב המאושר ובהתאם לסיווג" (סעיף 9).

נהלי איכות מבוססי ISO 9001²⁰, ²¹

חלק מהמע"שים עברו, מתוך בחירה, תהליך ארגוני המאפשר להם לעמוד בדרישות תקן ISO 9001 המעיד על ניהול מערכת איכות. משמעות הדבר - הארגון מסוגל לספק באופן עקבי מוצר או שירות העומד בדרישות הלקוח ובדרישות תחיקתיות.

גם במרכזי יום +21, אשר פועלים בצמידות למע"שים בהם הוחל תקן ISO 9001, מיושמים נהלי איכות²². התקן מתבסס על שמונה עקרונות איכות²³ ובהם -

1. התמקדות בלקוח: הבנה של צרכי הלקוח והתאמת השירותים לצרכים אלה.

משמעות הדבר מבחינת מרכז היום +21

מיפוי של צרכי המשתתפים מצד אחד, ושל תחומי השירותים הניתנים במרכז - מצד שני. זיהוי פערים, תכנון וביצוע של התאמת מענים.

♥ לתשומת הלב - יש הרואים גם בבני המשפחות של משתתפי מרכז היום +21

וכן במתנדבים המשולבים בו - לקוחות של המסגרת.

2. מנהיגות: המנהלים בארגון פועלים להבנות דרכי עבודה שיטתיות ונהלים ומקפידים על ביצועם; מטפחים ומקדמים תקשורת ואווירה טובה; דואגים למסגרת קבועה של דיון בבעיות ולפתרון.

¹⁹ בעת כתיבת האוגדן - ערך נקודת זיכוי אחת עומד על 215 ש"ח (נכון ל-2012). התשלום המרבי כהשתתפות עצמית הוא לפיכך - 709.5 ש"ח לחודש.

²⁰ ISO הוא הכינוי של International Organization for Standardization - ארגון התקינה הבינלאומי.

²¹ המעוניינים בפרטים נוספים על תקן ISO 9001 במרכז היום (ובמע"ש) מוזמנים לפנות אל **דני כץ** - מפקח

ארצי תעסוקה ומע"שים - השירות לטיפול בקהילה, באמצעות הכתובת - danielk@molsa.gov.il

²² לדוגמה - **רשת מע"ש, תעשיון ויעד** הפועלת במסגרת אגף הרווחה בעיריית נתניה.

²³ ראה "Quality management principles" בקישור הבא: <http://www.iso.org/iso/qmp>

משמעות הדבר מבחינת מרכז היום +21

המנהל מטמיע שימוש בנהלים בקרב כל אנשי הצוות, יוצר ומפעיל מנגנונים של פתרון בעיות, הדרכה ובקרה.

3. מעורבות עובדים: על מנהלי הארגון לחזק את מעורבות העובדים במה שמתרחש בארגון וכן את נכונותם ואחריותם להצלחות והשגים.

משמעות הדבר מבחינת מרכז היום +21

המנהל מעודד למידה, מטפח מתן וקבלה של משוב בקרב העובדים תוך חילוץ של תובנות ויצירת משמעות לעבודתם.

4. גישה תהליכית: תוצאות טובות יותר מושגות, כאשר פעילויות ומשאבים שקשורים אלו באלו - מנוהלים באופן מסודר ומסונכרן.

משמעות הדבר מבחינת מרכז היום +21

יש הגדרה ברורה וחלוקה של תפקידים, חשיבה על תוצאות רצויות ושימוש מתוכנן ויעיל במשאבים (כוח אדם, תשתיות פיזיות, תקציבים) ובשיטות עבודה המותאמות לאנשים טיפוליים ו/או סיעודיים.

5. גישה מערכתית לניהול: זיהוי, הבנה וניהול של תהליכים הקשורים ביניהם כמערכת, תורמים לאפקטיביות וליעילות הארגון בהשגת מטרותיו.

משמעות הדבר מבחינת מרכז היום +21

המנהל מבנה תהליכי עבודה, נהלים ודרכי תקשורת, מתכלל (integrate) אותם בעבודת הצוות, פועל למדוד תוצאות ולהעריך את תועלתן והשפעתן במסגרת.

6. שיפור מתמיד: השבחה של כלל ביצועי הארגון.

משמעות הדבר מבחינת מרכז היום +21

המנהל מאפשר לאנשי הצוות להציף, ללא חשש, סוגיות ובעיות ומעודד אותם להציע דרכים לשיפור ולייעול של העבודה.

7. קבלת החלטות על בסיס עובדות: החלטות אפקטיביות מבוססות על איסוף, עיבוד וניתוח של נתונים ומידע.

משמעות הדבר מבחינת מרכז היום +21 מידע על המשתתפים נאסף ומתועד באופן עקבי. קבלת ההחלטות נעשית באופן מושכל ומנומק תוך שימוש מאוזן בניסיון ובאינטואיציה. אנשי הצוות מיועדים להחלטות ושותפים לגיבושן, ככל שניתן.

8. יחסים עם ספקים המבוססים על תועלת הדדית: הארגון והספקים שלו תלויים זה בזה וביסוס היחסים ביניהם על תועלת הדדית, מגביר את יכולתם ליצירת ערך.

משמעות הדבר מבחינת מרכז היום +21 המנהל עורך מיפוי של הספקים²⁴ - ציבוריים ופרטיים, מזהה את המאפיינים והצרכים של כל ספק, מבנה עמם דרכי קשר וכלים משותפים לפתרון בעיות.

כל העקרונות שסקרו לעיל, ראויים ויכולים לשמש כיסודות לעבודה במרכז יום +21. גם אם המרכז אינו ערוך לביצוע ולהשלמה של הליך פורמלי ומלא לקבלת תו תקן איכות על פי ISO 9001, הרי ניתן לקדם חשיבה על העקרונות ויישומם בדרכים, כגון:

- בפורום של ישיבות צוות -
- חשיפה לעקרונות, למשמעותם בעבודת המרכז;
- הרצאה והסבר של ממונה על הבטחת איכות במסגרת המספקת שירותים בקהילה לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, שבה נערך הליך לקבלת תו איכות על פי ISO 9001 ו/או ביקור לימודי במסגרת כזו;
- בחירת אחד העקרונות, דיון בו וגיבוש דרכים יישומיות ליישומן²⁵;
- מתן הדרכה פרטנית לאנשי צוות תוך בחינה ותכנון של אופן מימוש העקרונות בעבודה;
- פיתוח אמנת שירות²⁶ למרכז היום בשיתוף של הצוות וכן של האנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ומשפחותיהם - ככל שניתן.

²⁴ ספקים יכולים להיות לדוגמה - מפעיל ונהגים של חברת ההסעות; ספקי מזון; שירותי חירום והצלה וגם שותפי תפקיד, כגון: יועצים מקצועיים של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית; עובדים סוציאליים במחלקות לשירותים חברתיים.

²⁵ "עקרונות איכות - מערך הנחייה לדוגמה" - ראה להלן, פרק 6 - **כלי עזר**, נספח ב.

²⁶ "אמנת השירות במרכז יום +21" - ראה דוגמה להלן, פרק 6 - **כלי עזר**, נספח ג.

כלי ניהול בתחומי הליבה של מרכז היום +21

בטיחות וניהול סיכונים²⁷

אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי ו/או סיעודי מחייבים תשומת לב ושמירה קפדנית על כללי בטיחות במטרה למנוע סיכונים ותאונות. "סיכון מוגדר כתופעה העלולה להתרחש, שלא על פי התכנון, ואשר כתוצאה ממנה נגרם נזק ... כגון: נזק בריאותי, כספי, תדמיתי וכדומה. הסיכון נמדד על פי סבירות ההתרחשות ומידת הנזק"²⁸.

נקודת המוצא גורסת, כי בטיחות היא פונקציה של -

1. זיהוי גורמים כמו - אתרים, פעולות, מצבים - עם פוטנציאל למימוש סיכון;
2. הערכה של הסיכונים - בחינה של הסבירות להתרחשות והנזק שעלול להיגרם - הסיכון גדל ככל שגדלות - ההסתברות לתאונה, חומרת הפגיעה הצפויה;
3. הערכות למניעת סיכונים באמצעות יישום של נהלים מתאימים.

כסיכונים אפשריים במרכז יום +21 - נציין לדוגמה:

- החלקות ונפילות, כגון: ממדרגות, ממושב של כסא גלגלים, במקלחת ו/או בשירותים, בהסעות, ממתקן בחצר;
- פגיעות כתוצאה מאלימות בין המשתתפים (במיוחד מצד אנשים עם התנהגות מתפרצת / אלימה / אי-שקטה);
- חֶנֶק - ממזון או מחפץ;
- מתן שגוי של תרופות; הרעלות ממזון / מבליעת חומרי ניקוי;
- תגובה אלרגית חריפה למזון או למגע עם חומר אלרגני;
- ריצוד של מסך העלול לגרום להתקף אֶפִּילֶפְטִי של אדם החולה באפילפסיה;
- ירידה ניכרת ברמת הסוכר לאדם סוכרתי הגורמת לאובדן הכרה ולנפילה;
- אירועי חירום סביבתיים, כגון: שריפה, רעידת אדמה.

²⁷ ראה - גריפל (2001א), (2001ב). קישורים בפרק 7 - מקורות מומלצים לקריאה ולהעשרה.
²⁸ ראה - דורון ובראון (2008), עמוד 5. פרטים בפרק 7 - מקורות מומלצים לקריאה ולהעשרה.

לפניך המלצות מעשיות למניעת סיכונים ולהתמודדות עמם -

סקר סיכונים: איתור ותיעוד של מפגעים פיזיים - פגם, מכשול או שבר שיש להם השלכה בטיחותית²⁹ וכן זיהוי של מקומות פיזיים (=אתרים)³⁰, פעולות המתבצעות על ידי הצוות³¹ ומצבים³² שיש בהם משום פוטנציאל סיכון³³.

אפיון הסיכון: תיאור מילולי המפרט - מה גורם למצב או לפעולה להוות סיכון³⁴.

גיבוש תרחישים: "What...if..." - מה עלול לקרות - אם...? תיאור מילולי של אירועים העלולים להתרחש ולגרום לפגיעות, חבלות ונזקים כתוצאה מהסיכון שאותר.

גיבוש נהלים ו/או התאמה של נהלים קיימים: הנחיות התנהגותיות ברורות - רלוונטיות לכל גורם סיכון. ההנחיות מפרטות את -

- הדרך / השיטה בה צריך איש הצוות לנהוג כדי להימנע ממצב הסיכון;
- אופן הפעולה המיידית במצב בו הסיכון התממש ונוצר אירוע חריג³⁵.

הטמעת שימוש בנהלים: הדרכה שוטפת של אנשי הצוות, תרגול מעשי של הנהלים, תיעוד שוטף וניתוח צוותי של אירועים חריגים³⁶, בקרה ניהולית קבועה על יישום נהלי בטיחות.

♥ לתשומת הלב -

באתר של הסוכנות האירופאית לבריאות בעבודה - European Agency for Safety and Health at Work יש מבחר של סרטי הדרכה קצרצרים - הממחישים - בעזרת דמויות מאוירות, בגישה הומוריסטית וללא מילים - מצבים מסכנים בעבודה. מומלץ לצפייה עם הצוות סביב דיון בנושאי בטיחות וגהות במרכז וכן עם משתתפי המרכז, לפי מצבם. ראה בקישור הבא:

יש ללחוץ על הסמל (אייקון) בצד ימין של הדף - <http://www.napofilm.net/en>

²⁹ דוגמה למפגע - מתקן חצר שבור.

³⁰ דוגמה לאתר עם פוטנציאל סיכון - מקלחת רטובה בה עלולה להתרחש החלקה.

³¹ דוגמה לפעולה המתבצעת על ידי איש צוות וכרוכה בסיכון - הרמה של אדם סיעודי מכסא גלגלים למיטת טיפולים. בצורה לא נכונה עלול האדם ליפול ו/או איש הצוות להיחבל בגבו.

³² דוגמה למצב מסכן - בשעת הארוחה חוטף אחד המשתתפים פריט מזון משכנו, בולע אותו ללא לעיסה ונחנק.

³³ הסיכונים יכולים לנבוע ממקורות שונים, לדוגמה - תנועה (אובדן שיווי משקל ונפילה במהלך הסעה); כוח הכבידה (נפילת חפצים, מעידה); רעשים, אורות, צבעים (יוצרי עקה [לחץ ומתח - stress] ומשפיעים במיוחד על אנשים עם בעיות התנהגותיות); מקור כימי (ערבוב של חומרי ניקוי היוצרים תגובה רעילה).

³⁴ לדוגמה - מצב בו מגיע מדריך חדש ובלתי מוכר לבדו לקבוצה של אנשים עם בעיות התנהגות.

³⁵ ראה בסעיף הבא טיפול באירועים חריגים.

³⁶ "טיפול באירוע חריג - תרשים זרימה" - ראה להלן, פרק 6 - כלי עזר, נספח ו.

טיפול באירועים חריגים³⁷

אירוע חריג הוא התנהגות או מצב, אשר גרמו לנזק או עלולים היו לגרום לנזק בריאותי-גופני-נפשי (כגון: התעלפות/אובדן הכרה, פציעה, חבלה, מוות) ו/או לנזק פיזי (כגון: לרכוש, ציוד, מתקן). הטיפול באירוע חריג כולל שני מרכיבים:

- התערבות פעילה לעצירת תהליך הנזק;
- תיעוד בכתב, דיווח והפקת לקחים - בהתאם לעניין.

התערבות פעילה: כוללת פעילות מיידית ויזומה לעצירה / ביטול / סילוק / פינוי של גורם הנזק וסיוע לאדם הנפגע, לדוגמה:

- הפרדה בין אדם המכה בפראות משתתף אחר (או מדריך);
- חילוץ אנשים ופינוי מרכז היום מכל אדם בעת דליקה;
- כיבוי מתגים ראשיים של מערכות החשמל והגז במצבי חירום סביבתיים;
- אזעקת שירותי הצלה וחירום - לפי העניין³⁸.

תיעוד, דיווח, הפקת לקחים: כאן נדרשות מספר פעולות -

1. רישום, המתבצע מיד בסיום הטיפול באירוע, ביומן אירועים של מרכז היום או בתיק אירועים חריגים - על פי מתכונת³⁹;
2. חובת דיווח על פי חוק⁴⁰ - למשטרה ולעו"ס על פי חוק (פקיד סעד) בתחום הטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית;
3. חובת דיווח על פי נהלי האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית;
4. כינוס ישיבה לעדכון אנשי הצוות הרלוונטיים ולהפקת לקחים מהאירוע החריג בשני הבטים - א) מניעה: מה נדרש לעשות כדי למנוע הישנות אירוע כגון זה? ב) שיפור תגובות: מה ניתן לעשות בקורות מקרה דומה בעתיד?

³⁷ מעובד מתוך חומר שנכתב ב-07.05.2009, על ידי דר' אמיר שוורץ - פקיד סעד ראשי של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית. ראה באתר קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית, דף הבית, כניסה לקבוצות הדיון. לחלופין הקלד "אירועים חריגים" במלבנית "חיפוש" (נמצאת בצד שמאל למעלה, בראש כל דף באתר הקהילה).

ראה גם - "נוהל עבודת חוקרים מיוחדים ושיתוף הפעולה עם פקידי סעד - טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בקהילה, על פי חוק "הליכי חקירה והעדה" (התאמה לאנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית), התשס"ו-2005". הנוהל נערך (2007) על ידי: עו"ס רונית צור, מפקחת ארצית על חקירות ילדים וחקירות מיוחדות

עו"ס מיכה הרן - חוקר מיוחד מחוז ירושלים, מרכז ועדת היגוי לחוק "הליכי חקירה והעדה" עו"ס לאה מאיר - פקידת סעד ראשית, השירות לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית בקהילה - משרד הרווחה. מופיע בקישור הבא: <http://www.abiliko.co.il/index2.php?id=1559&lang=HEB>

³⁸ ראה - "טיפול באירוע חריג - תרשים זרימה" - להלן, פרק 6 - **כלי עזר**, נספח ו.

³⁹ ראה - "טיפול באירוע חריג - טופס תיעוד ודיווח" - להלן, פרק 6 - **כלי עזר**, נספח ז.

⁴⁰ דיווח זה מתחייב במקרים בהם מתרחש אירוע שהתוצאה שלו הינה חבלה חמורה או פציעה קשה ובכל חשד להתעללות מינית, פיזית או נפשית.

הסעות - כללים להסעה בטוחה⁴¹

הסעה היא סדרת פעולות המתחילה מרגע היציאה של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית מביתו ומסתיימת (בכיוון הלוך) עם כניסתו למרכז היום. סדרת פעולות דומה, אך בסדר משתנה, מתרחשת בסיום יום הפעילות (בכיוון חזור) וסיומה עם כניסת האדם לביתו.

בפעולות אלה יש כמה שלבים:

<u>בנסיעה הלוך - מהבית אל מרכז היום</u>	<u>בנסיעה חזור - ממרכז היום אל הבית</u>
הגעה של האדם לנקודת האיסוף	עלייה לכלי הרכב והתארגנות לישיבה בו
עלייה לכלי הרכב והתארגנות לישיבה בו	ירידה מכלי הרכב
ירידה מכלי הרכב	הגעה של האדם מנקודת הפיזור לביתו
כניסה למרכז היום	כניסה הביתה

יש, לפיכך, להתייחס לבטיחות בהסעה החל מרגע היציאה מהבית ועד הכניסה אליו. בכל שלב יש להיערך לשמירה על בטיחות מְרִבִּית (= "אפס תקלות") כמפורט להלן.

נקודת האיסוף / הפיזור:

בחירת נקודת האיסוף / הפיזור צריכה להתבסס על הקריטריונים הבאים:

- נקודה אחת הן לאיסוף והן לפיזור גם אם הדבר כרוך בשינוי המסלול באחד מהכיוונים;
- קרבה מְרִבִּית לביתו של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי/סיעודי;
- תשתית תקינה של מדרכה / כביש ללא מפגעים סביבתיים, למניעת מעידות ונפילות ולמעבר נוח לכסא גלגלים;
- נגישות נוחה לכלי הרכב ללא תמרורי איסור עצירה;
- המנעות מחציית כבישים;
- מקום מוגן משמש / גשם / רוחות;
- אפשרות של ישיבה על ספסל ציבורי או של תחנת אוטובוס;
- מקום לא מבודד: יש בו עוברי אורח.

⁴¹ מעובד מתוך: קרניאל, שרה (2004): הסעת זקנים - מדריך למרכזי היום, הוצאת העמותה לניהול מרכזי יום לזקן בכרמיאל.

הגעה אל נקודת האיסוף:

יש לבחון את המסלול שצריך האדם לעבור מפתח ביתו ועד לנקודת האיסוף על מנת לזהות מכשולים אפשריים. חשוב שייעשה תרגול "יבש" בהשתתפות בן משפחה או המלווה. חשוב שהמסלול יהיה מותאם ולא יכלול מדרגות - במיוחד כאשר מדובר באדם המוגבל בניידות ו/או יושב בכסא גלגלים.

מומלץ לבחון: האם בקטע ממסלול ההגעה יש צורך בתוספת של - מעקה תמיכה, ספסל ציבורי, או תחנת הסעה עם קירוי? בהתאם להפעיל את הרשות המקומית להתקנתם.

רצוי שיינתן ליווי קבוע עד נקודת האיסוף וממנה. הליווי יכול להיעשות על ידי בת / בן משפחה, מדריך במסגרת דיור חוץ-ביתי או בעזרת מתנדב/ת.

טיפול במפגעים סביבתיים:

יש לדווח לרשות המקומית על כל מפגע סביבתי העלול להכשיל את האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי ו/או סיעודי בדרכו לנקודת האיסוף / הפיזור ולגרום למעידתו או לנפילתו. מפגעים נפוצים הם אריחי ריצוף שבורים או עקורים, בורות פעורים במדרכה, שפת מדרכה, ספסל ציבורי או תחנת הסעה שבורים.

עלייה לכלי הרכב, התארגנות לישיבה וירידה⁴²:

עלייה או ירידה מכלי הרכב חייבת להיעשות במצב בו כלי הרכב נמצא בעצירה מוחלטת ובנוכחות מלווה / מדריך ליד דלת קלי הרכב. בהתאם למצב (טיפולי, סיעודי) יש לקחת בחשבון את משך הזמן הנדרש לכניסתו של האדם לכלי הרכב, להתארגנות במקום מושבו ולחגירת חגורת בטיחות.

אין להתחיל בנסיעה מבלי שכל נוסע יושב במקומו, חגור כהלכה ודלתות הרכב סגורות. המלווה / המדריך ישבו במקום המאפשר להם ירידה נוחה ומהירה וכן גישה חופשית לכל אדם הנזקק לעזרה במהלך הנסיעה.

מקום מושבם של הנוסעים בכל מסלול צריך להיות בהתאם לסדר העלייה / הירידה מכלי הרכב. בנסיעה אל מרכז היום, הנוסע הראשון שעולה, יושב במקום שאינו חוסם את המעבר לנוסעים העולים אחריו ואינו מעכב את כניסתם.

בנסיעה בחזרה הביתה ממרכז היום, מי שיורד אחרון עולה ראשון לכלי הרכב ומי שיורד ראשון עולה אחרון.

⁴² ראה - "ריכוז של נתוני משתתפים במסלול הסעה - טופס", להלן - פרק 6 - כלי עזר, נספח ח.

הכנה וארגון הסעה למשתתף חדש:

במסגרת תהליך הקליטה של משתתף חדש במרכז היום יש חשיבות רבה לשילובו המוצלח במערך ההסעות. שילוב זה מתאפשר באמצעות הכנה נאותה של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית עצמו וכן של בני משפחתו ו/או של איש קשר ממסגרת הדיור בה מתגורר.

תחילה יש לבחון את המסלול העובר בסמוך למקום מגוריו של האדם. לעיתים, נדרש שינוי מסוים, הארכה או קיצור, של מסלול קיים. חשוב שתוספת זמן למסלול נסיעה תתחשב במשך הזמן הכולל של המסלול, כדי לא להכביד על הנוסעים האחרים. יש להדגיש, עם זאת, שקבלת אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי / סיעודי למרכז היום לא תותנה בקיום של מקום פנוי בהסעה.

בחירת מקום האיסוף צריכה, כאמור, להיעשות במשותף ובתיאום עם האדם עצמו (ככל שמצבו מאפשר זאת) וכמובן עם המשפחה או עם איש קשר ממסגרת הדיור.

יש להגיע לביתו, לשוחח עמו על התארגנותו בבוקר להסעה, לברר אם ישנם קשיים להגיע להסעה וכיצד ניתן להתגבר עליהם. חשוב לצאת ביחד אֶתו מהבית, לבחור את נקודת האיסוף, לבחון אם מתאימה ולהעריך את פרק הזמן הנחוץ כדי להגיע מפתח הבית ועד למקום האיסוף. חשוב, כמו כן, לשוחח עם האדם ו/או בני משפחתו ו/או המטפלים בו - מה לעשות כאשר לא מתייצב להסעה (להודיע טלפונית למרכז היום) ומה לעשות כאשר ההסעה מאחרת (להמתין לפחות 15 דקות, ורצוי להתקשר למרכז היום על מנת לברר מה קרה).

אם יש לאדם מגבלה פיזית המקשה על כניסתו לרכב ההסעות, יש לתרגל אתו את אופן קבלת הסיוע מהמלווה.

תזונה ואכילה⁴³

מרכז היום +21 מספק למשתתפים ארוחות במהלך שהותם, כדלקמן: ארוחת צהרים חמה וארוחת ביניים קלה⁴⁴.

בחלק ממרכזי היום משולבים האנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בשלבים שונים של הכנת הארוחות והגשתן - בין אם במסגרת תוכניות קידום אישיות ובין אם כפעילות בקבוצה (חלק מתוכנית הפעילות היומית / השבועית של המרכז).

יש שכיחות רבה של בעיות באכילה ובבליעה במיוחד בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית הזקוקים לעזרה טיפולית וסיעודית (מוגדרים, כאמור, ברמות תפקוד בינוני-נמוך, קשה ועמוק).

בעיות אופייניות בתחום התזונה והאכילה הן, לדוגמה -

- **השמנת יתר:** פעמים רבות נלווים אליה יתר לחץ דם ומחלת הסוכרת.
- **הפרעות פיזיולוגיות:** קשיים בלעיסה ובבליעה על רקע של שינויים ומחלות באברי חלל הפה, בלוע, במערכת העיכול; הפרעות עצביות, מתח (טונוס) שרירים לקוי⁴⁵; רפלקסים של בליעה, שיעול והקאה שאינם תקינים.
- **תגובות למזון, לתרופות:** אלרגיות או אי-סבילות לרכיבים במזון; השפעות לוואי מנטילת תרופות.
- **הפרעות התנהגות:** חטיפת אוכל; אכילת כמויות בלתי מבוקרות; אכילה מכל הבא ליד (כולל פריטים שאינם מוצרי מזון); התפרצויות זעם בזמן הארוחה.
- **הפרעות הנובעות מהסביבה:** טעם ומרקם לא רצויים של המזון; במקום האכילה יש צפיפות, רעש, אורות מרצדים/בוהקים, טמפרטורה גבוהה/נמוכה מדי; דרך האכלה לא-מתחשבת במצב/בצרכים של הפרט; שימוש בכלים לא מתאימים.

⁴³ מעובד מתוך - ישראלי (2011); מריק (2007); ניסים (2005). ראה - פרק 7 - **מקורות לקריאה ולהעשרה.**

⁴⁴ ייעוץ לגבי תפריטים מגוונים, מזינים ומותאמים לאנשים במצב סיעודי ו/או טיפולי ניתן לקבל מהמפקחת הארצית לתזונה באגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית. הקשר ייעשה באמצעות המפקח/ת המחוזית של המסגרת.

⁴⁵ לדוגמה: לקות בקשר עין-יד; ראש שמוט; רעד לא-רצוני.

לפניך מקבץ כללים למניעת סיכונים במצבים הבאים: *הכנת המזון; **ארגון והערכות לקראת הארוחות; ***תוך כדי האכילה:

תנאי הכנה נאותים של המזון: טיפול נכון במזון בכל השלבים - מקנייה ועד הגשה.⁴⁶

שמירה על היגיינה: הקפדה על רחיצת ידיים, שימוש בסינרים חד-פעמיים לאנשים הזקוקים להאכלה; שטיפה וניקוי של הפנים והפה בסיום הארוחה.

תהליך הקליטה: במסגרת איסוף נתונים⁴⁷ על כל משתתף חדש הנקלט במרכז היום - יש לברר ולקבל מידע על - מחלות המשפיעות על תזונה ואכילה; קשיים ובעיות באכילה; דרכי התמודדות שנוסו עד כה בהצלחה, כולל המלצות דיאטנית.

ריכוז נתונים, עדכון והדרכה של הצוות: זיהוי והכנת רשימה של אנשים במרכז היום הנמצאים בסיכון תזונתי, יידוע והדרכה של אנשי הצוות על הנדרש מהם בהתאם לתפקידם.⁴⁸

תצפית: שימוש בכלי תצפית בזמן הארוחות, כדי לאתר נקודות הדורשות שיפור.⁴⁹

מניעת סיכונים לחנק: התאמה של המרקם (קשה - רך; גושי - חתוך; נוזלי - סמיך) ליכולות הלעיסה והבליעה של האדם. לפי הצורך - קיצוץ (ואפילו ריסוק) של פריטי מזון (כגון: נקניקיות, תפוח, גזר).⁵⁰

♥ לתשומת הלב -

הנחיות מפורטות לגבי אכילה בטוחה, תפקיד המדריך, אכילה של אנשים עם התנהגות מאתגרת, ארגון סביבת האכילה ראה -

אכילה והאכלה: חוברת הדרכה לעבודה עם אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית⁵¹, עמודים 10 - 13 ; 24 - 29.

⁴⁶ ראה - באתר משרד הבריאות: **המדריך לטיפול והיגיינה במזון**, עודכן ב-13.03.2011. נמצא בקישור הבא: <http://www.health.gov.il/pages/default.asp?PageId=2806&catId=334&maincat=51>

"12 צעדים לשמירה על מזון בטוח", עודכן ב-13.03.2011. נמצא בקישור הבא: <http://www.health.gov.il/pages/default.asp?maincat=51&catId=334&pageId=3033>

"מערכת הניקוי והחיתוי בייצור מזון - מפתח למזון בטוח", עודכן ב-01.02.2005. נמצא בקישור הבא: <http://www.health.gov.il/pages/default.asp?maincat=51&catId=426&PageId=2854>

⁴⁷ ראה - "איסוף נתונים בתחום התזונה והאכילה - טופס אישי", להלן - פרק 6 **כלי עזר**, נספח ח.

⁴⁸ המבשלת, לדוגמה, צריכה להכין מזון חלופי או תוספת ממזון מתאים לאדם סוכרתי או אדם הרגיש לגלוטן -

על פי הנחיות הדיאטנית. המדריך צריך לדעת כיצד להאכיל אדם סיעודי באופן המותאם למצבו.

⁴⁹ לדוגמה: הרכב קבוצת אכילה של אנשים עם הפרעות התנהגות; קידום ושימור של מיומנויות אכילה;

⁵⁰ ראה עלון הדרכה למניעת סכנת חנק ממזון באתר **בטרם** - המרכז הלאומי לבטיחות ולבריאות ילדים (ע"ר)

בקישור הבא:

<http://www.beterem.org/download/files/%D7%A2%D7%9C%D7%95%D7%9F%20%D7%97%D7%A0%D7%A7.jpg>

⁵¹ המסמך נמצא באתר **קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית**, סרגל ימני, בריאות / תזונה. פורסם ב-03.01.2007.

מתן תרופות⁵²

"צוות במסגרת יום / מע"ש אינו רשאי לתת תרופה כלשהי לחניך המתלונן על כאבים ו/או מחשבים כלשהם". יחד עם זאת חלק ממקבלי השירות במרכז היום +21 נזקקים לתרופות על בסיס יומיומי והן ניתנות גם בזמן השהות במסגרת המרכז.

מתן תרופות במרכז היום נעשה בתנאים הבאים -

- אדם הזקוק למתן תרופות בעת שהותו במסגרת יום / מע"ש, יש להעביר התרופות על ידי ההורה, האפוטרופוס או המעון (מסגרת הדיור) בצרוף הוראה חתומה של הרופא המטפל, באשר למינון ולזמנים.
- ההורים או האפוטרופוס צריכים לחתום על אישור למתן התרופה באמצעות עובד המסגרת (מרכז יום / מע"ש), שאיננו בהכרח אחות או רופא.
- התרופה חייבת להיות באריזתה המקורית בציון תאריך תפוגה, נושאת מדבקה המציינת את הרוקח מנפק התרופה, שם התרופה, ושם מלא של האדם לו נועדה.
- יש לשמור את התרופות באריזתה המקוריות בארון נעול, ולמנוע כל גישה למקום, אלא על ידי העובד האחראי לכך בלבד.
- במקרים של מתן טיפולים מיוחדים הדורשים התערבות מקצועית, כגון: הזרקת אינסולין במקרה של סוכרת, יש לפעול על פי הוראות והדרכה של הרופא או המרפאה המטפלת באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, על פי הנחיות של היחידה לשירותי בריאות באגף ועל פי "נוהל מלווה אישי" של משרד הבריאות⁵³.
- בכל מקרה של ספק, יש להתייעץ עם אחד מבעלי התפקידים הבאים: הרופא הראשי או האחיות הראשיות באגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, או עם האחיות המרכזות את תחום הסיעוד בשירות לטיפול בקהילה.

הזרקת אינסולין⁵⁴

במרכז יום +21, כמו במסגרות הקהילתיות לטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בתחומי האומנה, הדיור והתעסוקה - אין שירותי בריאות במסגרת.

⁵² נבדק (מאי 2012) על ידי שושי אספולר, האחיות הראשיות של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית. מעובד מתוך -

□ "נוהל תרופות במסגרות יום בקהילה ובמע"שים", הוראות רופא ראשי של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית: הוראה מיום 01.04.2006, ראה בקישור הבא:

<http://www.abiliko.co.il/index2.php?id=1893&lang=HEB>

□ מסמך "נוהל מתן תרופות", צ'יימס-ישראל. תחולה מ-01.11.10. בשימוש מרכז יום טיפולי-סיעודי ויום ארוך ע"ש עליזה בגין, תל אביב. ראה פרטי קשר בנספח יד, פרק 6 - כלי עזר, להלן.

⁵³ ראה בקישור הבא:

<http://makom-m.cet.ac.il/pages/item.asp?s=7&id=268&defid=-1&page=2&item=3554>

⁵⁴ "הזרקת אינסולין לחניך", הוראות רופא ראשי של האגף לטיפול באדם עם רמת תפקוד שכלי: הוראה מיום 16.09.2007, ראה בקישור הבא:

<http://www.abiliko.co.il/index2.php?id=1885&lang=HEB>

במקרה של אדם סוכרתי ההנחיות הן כדלקמן -

- מטפל במסגרת, לאחר שעבר הכשרה מגורם רפואי מוסמך (אחות מוסמכת, רופא), המטפל בסוכרת של אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית - יכול לתת/ לעזור לו לקבל את הטיפול באינסולין.
- יש לקבל אישור בכתב על ההכשרה שקבל המטפל.
- יש לקבל אישור מהאפוסטרופוס על ביצוע הפעולה.
- יש לקבל הנחיות ברורות חתומות על ידי הרופא המטפל.
- האפוסטרופוס ידאג להעביר עדכונים שוטפים מהרופא המטפל על אודות מצבו של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

לפניך מקבץ כללים למניעת סיכונים במהלך מתן תרופות:

איש צוות קבוע: חלוקת התרופות תיעשה על ידי איש צוות שהוסמך לכך על ידי מנהל המרכז⁵⁵. בהעדרו ימלא את מקומו איש צוות אחר, שנקבע אף הוא על ידי המנהל, התנסה במתן תרופות תחת השגחת המנהל ובקי בנהלים.

הקפדה על תיעוד: בתיקו האישי⁵⁶ של כל אדם המקבל תרופות במסגרת מרכז היום חייב שיהיו -

- מרשם רפואי עדכני הכולל תאריך, שם מלא של המטופל, פרטי התרופה, המינון, זמני הנטילה, פרטי הרופא (שם, כתובת, מספר טלפון) חתימה וחותמת של הרופא (כולל מספר רישוי);
 - טופס הרשאה למתן תרופות חתום על ידי האפוסטרופוס ו/או האחראי מטעם מסגרת הדיור החוץ-ביתי;
 - דף רישום יומי למתן התרופות הכולל את שם האדם, תאריך ושעה של מתן התרופות, שם וחתימה של נותן התרופות, חתימת מנהל המרכז לאחר בקרה.
- קבלת התרופות: האפוסטרופוס או האחראי ימסור למנהל המרכז כמות תרופות המספיקה לפרק זמן של חודש ימים. כשבוע לפני המועד הצפוי לסיום הכמות - תתבצע על ידי המנהל, או איש הצוות המוסמך על ידו לתת תרופות - תזכורת לאפוסטרופוס או לאחראי, כדי שיספק מנת תרופות חדשה.
- על מנהל המרכז ו/או על איש הצוות שהוסמך על ידו לתת תרופות - לוודא שהתאריך על אריזת התרופות מעיד שהן בתוקף.
- שאריות של תרופות: אם נותרו בתום חודש - שאריות ממנת התרופות - הן יוחזרו לאפוסטרופוס או לאחראי מטעם מסגרת הדיור החוץ-ביתי.

⁵⁵ לחלופין יכול מנהל המרכז להסמיק כל איש צוות האחראי על קבוצה - לתת תרופות לאנשים בקבוצתו. כך או כך - כל הכללים והנהלים חלים על כל אדם שהוסמך לתפקיד זה על ידי מנהל המרכז.

⁵⁶ למקרי חירום יש לרכז בתיק "מצב חירום" העתקים של מרשמי רופא עבור כל אחד מהאנשים, אשר מקבלים תרופות במסגרת מרכז היום.

קבלה, קליטה והעברה של מקבלי השירות⁵⁷

הקשר בין מועמד לבין מרכז היום +21 מתחיל כאשר מנהל המרכז מקבל פנייה מעובדת סוציאלית של המחלקה לשירותים חברתיים - לקלוט אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי ו/או סיעודי.

בכל מרכז יום צריכה לפעול ועדת-קבלה שכוללת את בעלי התפקידים הבאים:

- מנהל מרכז היום המכהן כיו"ר הוועדה;
- עו"ס משפחה המטפלת באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית ובמשפחתו במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית;
- מפקח מחוזי אשר מפקח על מרכז היום מטעם השירות לטיפול בקהילה (המפקח יוזמן וישתתף על פי שיקול דעתו).

הדיון בוועדת הקבלה בעניינו של מועמד מסוים נעשה בהשתתפות האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית בעצמו בליווי של אפוסטרופוס (הורה או מי שנקבע לכך בהוראת בית משפט).

לפי הצורך ניתן להזמין משתתפים רלוונטיים נוספים - כמו - מחנך (כאשר מדובר באדם בן 21, שסיים או עומד לסיים מסגרת חינוך) או מדריך מע"ש (כאשר מדובר באדם שצפוי לעבור ממסגרת תעסוקה למרכז היום עקב שינויים בתפקודו ובמצבו).

בפני חברי הוועדה יוצגו המסמכים הבאים -

- צילום תעודת זהות של המועמד;
- צילום של מינוי אפוסטרופוס;
- אבחון עדכני⁵⁸ הכולל החלטות של ועדת אבחון מטעם האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית;
- דו"ח סוציאלי עדכני של עו"ס המשפחה;
- דו"ח תפקודי / דו"ח חינוכי של האדם - מהמסגרת בה השתתף או האחרונה בה שהה⁵⁹;
- דו"ח רפואי עדכני הכולל פירוט של מצב רפואי ושל טיפול תרופתי (כאשר נדרש).
- הדו"ח ייחתם על ידי הרופא המטפל;
- טופס קבלת משתתף חדש⁶⁰.

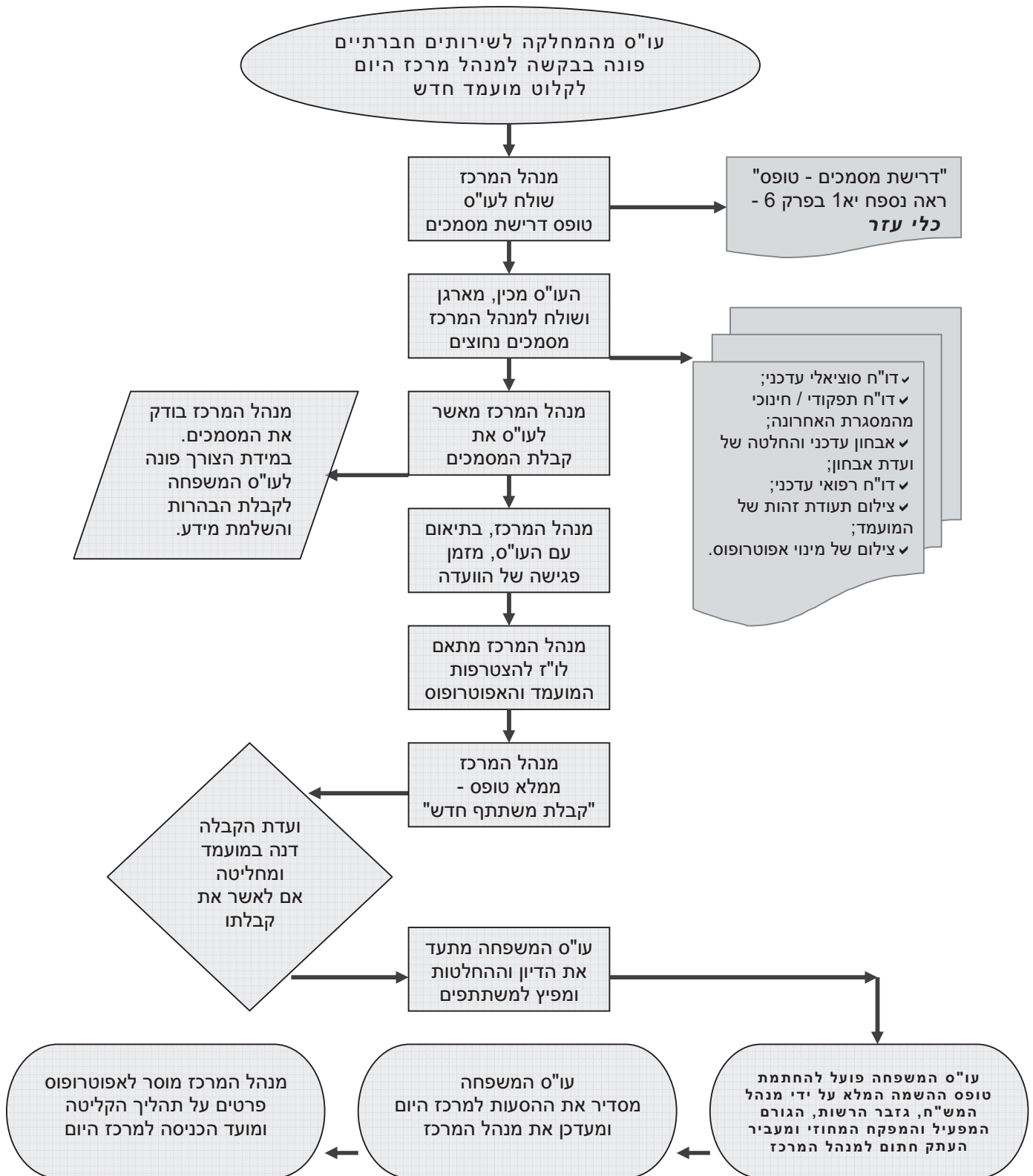
⁵⁷ מסמך "נוהל קבלת חניך למרכז יום טיפולי-סיעודי", צ"מס-ישראל. תחולה מ-01.08.10. בשימוש מרכז יום טיפולי-סיעודי ויום ארוך ע"ש עליזה בגין, תל אביב. ראה פרטי קשר בנספח יד, פרק 6 - כלי עזר, להלן.

⁵⁸ מועד האבחון צריך להיות בטווח של עד 5 שנים טרם הפנייה לוועדת קבלה למרכז היום.

⁵⁹ במצבים בהם האדם המועמד מגיע לאחר שהות בביתו, ללא קשר למסגרת כלשהי.

⁶⁰ ראה "קבלת משתתף חדש - טופס" בנספח יא2, פרק 6 - כלי עזר, להלן.

תרשים זרימה של עבודת ועדת הקבלה

משרד הרווחה והשירותים החברתיים

האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, השירות לטיפול בקהילה

קליטת משתתף חדש

כניסה של אדם חדש למרכז היום +21 משפיעה על מספר גורמים -
 • האדם עצמו ולפי העניין גם בני המשפחה; • הצוות; • המשתתפים במרכז ובמיוחד חברי הקבוצה אליה יצורף. סביב מועד הקליטה יש צורך לסנכרן את התהליך בין כולם. נפרט, להלן, את הפעולות שיש לבצע ביחס לכל אחד מהגורמים.
הכנה וליווי של המשתתף החדש: מעבר למרכז היום כרוך בהסתגלות למסגרת חדשה - אנשים וסדר יום. סיטואציה זו איננה פשוטה והיא מכבידה ואף עלולה להוציא מאיזון אנשים עם התנהגות בלתי מסתגלת / התנהגות מאתגרת.
 כדי למנוע או לפחות לצמצם את תחושת הדחק (stress), העלולה להתעורר אצל המשתתף החדש מומלץ -

- להיפגש אתו⁶¹ ועם בני משפחתו, רצוי במקום המגורים, לצורך הכרות נינוחה;
- לספר ולהסביר לו ולבני המשפחה (בהתאם) על המרכז (אנשים, פעילויות)⁶²;
- לשוחח אתו (לפי רצונו ויכולתו) על המקום;
- ולתאם עמו ציפיות, ככל שניתן;
- לקבוע עם ההורה / האפוסטרופוס (או עם האחראי במסגרת הדיור החוץ-ביתי) - באיזה אופן יועברו מידע, עדכונים ובקשות הדדיות: מחברת קשר? שיחות טלפוניות? שימוש בדואר אלקטרוני? פגישות תקופתיות?

ביום הראשון (או ביום הכנה נפרד): להכין עבורו מראש תגית עם שם ותמונה; להוסיף את שמו ופרטיו לרשימות הנמצאות על לוח מודעות בחדר הפעילות הקבוצתי; להכיר לו את אנשי הצוות בשמותיהם ובתפקידם; להכיר לו את חברי הקבוצה; לערוך לו / עמו סיור במקום; להראות את מקום השירותים; להסביר על סדר היום הספציפי ("מה יהיה לנו היום?"); לפנות אליו לעיתים מזומנות ולשאול - "איך אתה מרגיש?", "איך אפשר לעזור לך?"; להיות רגיש לביטויים לא מילוליים, לשוחח עמו ולהגיב לפי העניין.
במהלך השבוע הראשון / החודש הראשון: לתת תשומת לב ולהגיב לביטויים מילוליים ולא-מילוליים; לחזור ולהסביר בסבלנות על סדר היום ועל התכנים; ליזום דיבור משתף בפעילות הקבוצתית; לקיים תצפיות, לתעד התנהגויות ולדווח עליהן במטרה לזהות דפוסים רגילים וחריגים; לקבל החלטות - האם יישאר בקבוצה המקורית בה שולב או יועבר לקבוצה אחרת.

⁶¹ המדריך הישיר המיועד הוא האדם המתאים ביותר לקיים ביקור בית, אם אפשר בליווי עו"ס המשפחה.
⁶² לחלופין אפשר שיהיה זה מדריך ראשי / רכז תוכניות או אף מנהל המרכז בעצמו.
 שימוש באלבום תמונות המציגות פעילויות ואנשים במרכז יכול לסייע לשיחת הכנה.

קבלת משוב מהאדם יכולה ללמד על מידת שביעות רצונו ועל מידת הסתגלותו והיא חיונית, כדי לספק תמיכות מתאימות וסיוע נחוץ במידה. הכל כדי לטפח ולשמר עצמאות אצל האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

הכנת אנשי הצוות: יש לעדכן **מראש!** את כל אנשי הצוות בדבר הצטרפותו של משתתף חדש בציון שמו. יש ליידע ולשתף את אחראי הקבוצה בה ייקלט המשתתף החדש בדבר פרטים רלוונטיים - מאפייני תפקוד, מאפייני התנהגות ומאפיינים בריאותיים. חשוב להקפיד על שמירת סודיות - לא לחשוף פרטים אישיים שאינם תורמים לאחראי על הקבוצה / למדריך.

במיוחד ביום הראשון של הקליטה, יהיה מנהל המרכז בקשר עם האחראי על הקבוצה כדי - לוודא אפשרויותיו ויכולתו לפעול עם המשתתף החדש; לעזור לו בפתרון בעיות, לפי הצורך; לתמוך, להנחות ולכוון באמצעות קבלה ומתן של משוב אישי.

הכנת הקבוצה / הכנת המשתתפים: חשוב לספר מראש על הצטרפותו של המשתתף החדש; ביום הראשון בשמו, לערוך סבב הכרות עם חברי קבוצת האם; לעקוב אחר התנהגויות חברי הקבוצה ביחס למשתתף החדש ולהתערב - לפי הצורך.

העברה ממרכז היום למסגרת מעונית-פנימייתית

במצבים בהם האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, מפאת החמרה במצבו ובתפקודו, נזקק למסגרת מעונית-פנימייתית, תשמש ועדת הקבלה כמסגרת לדיון ולמתן המלצה⁶³ על המעבר. הרכב הוועדה יהיה כמפורט לעיל (ראה עמוד 37).

לדיון בעניינו של משתתף מסוים יוזמן האפוסטרופוס שלו וככל שניתן גם האדם עצמו.

הדיון בוועדה יהיה מגובה במסמכים הבאים -

- דו"ח תפקודי של האדם (הוכן במסגרת מרכז היום);
- דו"ח רפואי עדכני הכולל פירוט של מצב רפואי ושל טיפול תרופתי (כאשר נדרש).
- הדו"ח ייחתם על ידי הרופא המטפל;
- דו"ח סוציאלי עדכני של עו"ס המשפחה;
- אבחון עדכני הכולל החלטות של ועדת אבחון מטעם האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

⁶³ ועדת אבחון ו-ועדת השמה הם הגורמים המוסמכים לקבוע העברה.

קשר ושיח עם המשפחות⁶⁴

האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, המשתתף במרכז יום 21+, הוא חלק ממערכת משפחתית, גם אם מתגורר במסגרת דיור חוץ-ביתי. קשר ותקשורת עם בני המשפחות הם מרכיבים חיוניים בתפיסת העבודה של מרכז היום וחשוב לבססם עוד בטרם הצטרף האדם למרכז. ביצירה ובטיפול של דיאלוג עם המשפחות יש תועלת רבה - לאדם עצמו, לעבודת מרכז היום ולצוותו וכן לבני המשפחה, לדוגמה -

□ הורים ובני משפחה מכירים את הבן / הבת עם מוגבלות שכלית התפתחותית ויכולים לספק מידע אותנטי וחשוב על מצבו, הרגליו, רצונותיו, יכולותיו וקשייו;

□ בנייה של יחסי אמון עם ההורים ובני המשפחה תורמת להצלחת תהליך הקליטה של משתתף חדש ומסייעת לפתרון בעיות, כאשר מתעוררות בהמשך;

□ שותפות ומעורבות של הורים ובני משפחה מגבירה, מצד אחד, את הענותם לבקשות מצוות מרכז יום ומפחיתה, מצד שני, תלונות והתנגדויות כנגד המסגרת.

כשם שיש שונות והבדלים בין המשתתפים במרכז היום, כך יש הבדלים מסוגים שונים (כגון: גיל, השכלה, שפה ותרבות⁶⁵, מאפיינים אישיותיים) בין משפחותיהם.

כשם שבני המשפחה מתבקשים לספק מידע גם להם זכות לשאול, לבקר ולהעיר על הקורה עם בנם / בתם במרכז היום.

להלן קווים מנחים לעבודה עם בני המשפחות:

שמירה על פרטיות: משלב קליטתו ולאורך שהותו של האדם במרכז נאספים עליו ועל משפחתו מידע ונתונים רבים. הקפדה על סודיות וחיסיון הם יסודות לקשר עם בני המשפחה. יש לשמור על פרטיות ביחס לאדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית וכן ביחס למשפחתו -

- יש לאסור שיחות אקראי ("שיחות מסדרון") על האנשים ועל משפחותיהם;

- הנגישות למידע צריכה להיות מדורגת בהתאם לצרכי התפקיד במרכז היום.

פתיחות ושקיפות: מתן אפשרות להורים / לבני משפחה / לאפוטרופוס לבקר במרכז היום, כמו-גם עדכון שלהם הן באופן שוטף והן בנסיבות של אירועים חריגים, מונעים חשדנות ובונים מערכת קשרים של אמינות ושקיפות - "אין לנו מה להסתיר!"

⁶⁴ ראה גם: "שותפות בין המשפחה לצוות המסגרת החוץ ביתית", נכתב על ידי קבוצת למידה במסגרת תוכנית ניהול הידע ולמידה ארגונית, אוקטובר 2008. המסמך נמצא באתר **קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית**, סרגל ימני, איכות חיים / משפחה. פורסם ב-18.11.2008.

⁶⁵ לא מעט מרכזי היום קולטים אוכלוסיה מעורבת של דוברי עברית, דוברי ערבית, דוברי רוסית.

ייזום והתמדה: מרכז היום צריך ליזום באופן שוטף ומתמיד צמתים לקשר ולמעורבות של בני המשפחה במהלך השנה. זאת באמצעות מפגשים, כגון: ימי הורים, אירועים המשלבים בני משפחות (ימי הולדת, מסיבות חג).

כללים לקשר: המפגש בין מרכז היום לבין בני המשפחה מצריך ליבון והגדרה של גבולות (באמצעות נהלים) -

מצד המשפחה: באלו נסיבות צריך הורה / אפוטרופוס לעדכן את צוות המרכז? (לדוגמה: העדרות מפאת מחלה; אשפוז של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית בבית חולים; שינויים חריגים בהתנהגות); מתי ניתן לבן משפחה לבוא לביקור במרכז? (רק בתיאום מראש) איך ובפני מי אפשר להתלונן? איך אפשר להיפגש עם מנהל המרכז?

מצד המרכז: מה קורה כאשר הורה / אפוטרופוס (המוגדר כאיש קשר ראשון) לא עונה לפנייה טלפונית דחופה מהמרכז? באיזו דרך ובאיזה עיתוי ניתן ליצור קשר עם הורה / בן משפחה / אפוטרופוס לשיחה ולעדכון שוטף?

לפניך כלים ו"טיפים" מעשיים לחיזוק ולשימור של הקשר עם הורים ובני משפחה:

- הגדרה של איש קשר קבוע מתוך הצוות (כגון: מדריך אחראי קבוצה; עו"ס);
- ייזום שיחות עדכון תקופתיות (אחת לחודש) עם הורה / אפוטרופוס;
- הפקה והפצה של דפי מידע הכוללים עדכונים, תמונות וסיפורים מהנעשה במרכז (ניתן לשלוח בדואר אלקטרוני ו/או באמצעות המשתתפים);
- ייזום פגישה למשוב ולהערכה עם הצוות המקצועי והטיפול - לפחות אחת לשנה;
- הזמנה של המשפחה המורחבת (הורים, אחים, סבים, נכדים וכו') למסיבת יום הולדת של הבן/הבת עם מוגבלות שכלית התפתחותית;
- הזמנת בני המשפחה לאירוע חגיגי לפתיחה או סיכום של שנה. ניתן לשלב עם תערוכה מפרי עבודותיהם של המשתתפים;
- קבלת קהל בתדירות קבועה של עו"ס המלווה את עבודת מרכז היום - המאפשרת להורים / לבני משפחה / לאפוטרופוס להתייעץ לפי הצורך.

♥ לתשומת הלב -

דוגמאות לפעילות עם בני המשפחות ראה להלן בפרק 5 - לקט תוכניות ופעילויות מהשטח.

פרק 4. סל השירותים במרכז היום

נגישות לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברמת תפקוד טיפולית-סיעודית היא עקרון מוביל במרכז היום +21.

בפרק זה נגדיר מהי נגישות במרכז היום וכן נתאר את סוגי השירותים הניתנים בו ואת התפקידים ומאפייני כוח האדם במסגרתו.

כמו-כן, נציג דרכים וכלים לארגון ולהפעלה של השירותים במסגרת תוכנית הפעילות של מרכז היום - יומית ושבועית.

נגישות במרכז יום +21⁶⁶

הגדרת הנגישות קובעת⁶⁷ - "נגישות - אפשרות הגעה למקום, תנועה והתמצאות בו, שימוש והנאה משירות, קבלת מידע הניתן או המופק במסגרת מקום או שירות או בקשר אליהם, שימוש במתקניהם והשתתפות בתכניות ובפעילויות המתקיימות בהם, והכל באופן שוויוני, מכובד, עצמאי ובטיחותי".

נגישות מאפשרת לכל אדם עם מוגבלות לזכות בהזדמנות שווה לפעול ולהשתלב בחברה ומחזקת נורמליזציה בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית. תקנות הנגישות מחייבות את כל מבני הציבור. הנגישות מתייחסת לשני הבטים:

- נגישות השירות - הדרך הנאותה לספק שירות לאדם עם מוגבלות;
- נגישות מתו"ס (מבנים, תשתיות וסביבה) - מתייחסת למבנה, לריהוט ולציוד שבו וכן לדרכי תפעול הפיזיות.

נגישות צריכה לבוא לידי ביטוי במכלול המרכיבים של מרכז היום, לדוגמה: בציוד, בטכנולוגיות, בעזרים של תקשורת תומכת וחלופית (תת"ח) וכן בתוכניות אישיות.

עבור מרכזי יום +21 תקנות הנגישות הינן מינימום נדרש. יש לקיים ייעוץ ולקבל המלצות ממורשה נגישות שירות המומחה לאוכלוסיה עם מוגבלות שכלית התפתחותית. בכל תכנון למבנה חדש ו/או שיפוץ יש צורך במורשה נגישות מתו"ס.

⁶⁶ מעובד מתוך דברים של מירב גת, מורשה לנגישות השירות, יועצת טכנולוגיות ניידות ונגישות במסגרת יחידת הבריאות של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

⁶⁷ ההגדרה מופיעה בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, פרק הנגישות (תיקון מס' 2, התשס"ה-2005).

שירותים הניתנים במרכז היום +21 לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי ו/או סיעודי

מרכזי יום +21 מספקים מגוון סוגים של שירותים -

- שירות הסעה: ממקום המגורים למרכז - הלך ושוב;
- שירותים אישיים: ארוחות, רחצה וטיפול אישי, מתן תרופות;
- שירותים מקצועיים-טיפוליים: שירות סוציאלי; טיפולים פארא-רפואיים (פיזיותרפיה, ריפוי בעיסוק, קלינאות-תקשורת);
- קידום, למידה והעשרה: תוכניות קידום אישי; פעילות תעסוקתית; חוגים ופעילויות תרבותיות וחברתיות.

מרבית השירותים ניתנים במתכונת קבוצתית וחלקם במתכונת פרטנית. שירותים משולבים זה בזה במטרה לענות בו-זמנית על צרכים שונים, לדוגמה: תוכנית קידום לפיתוח / חיזוק / שימור של מיומנויות אכילה עצמאית מיושמת במהלך הארוחות.

לכל משתתף מותאמת תוכנית אישית מתוך סל השירותים. זאת על בסיס הערכת צרכים - איסוף וניתוח של נתונים ומידע באמצעות צוות רב-מקצועי הכולל את מנהל המרכז, עו"ס, עובדי מקצועות הבריאות (פארא-רפואיים), אחראי הקבוצה והמדריכים. מדי שנה (ולפחות פעם אחת בשנה), נעשית הערכת צרכים מחודשת ומוגדרות מטרות העבודה ביחס אל האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית. בהתאם לכך נבחן סל השירותים ומעודכנת התוכנית האישית לכל פרט.

בתמונה: פעילות יוגה במרכז יום טיפולי-סיעודי +21
עמותת "מרכז כוכב" במעלות

בטבלה הבאה מפורטים כל אחד מסוגי השירותים הניתנים במרכז היום.

השירות	תיאור	למי ניתן?	תדירות	ניתן על ידי
הסעות	הבאה של האדם למרכז והחזרתו למקום מגוריו ברכב הסעות המתאים למצבו (עם מעלון / ללא מעלון).	לכל משתתף בפעילות של מרכז היום. בחלק מהמקרים בוחרים הורים לעשות ההסעה בעצמם.	בכל יום בו פועל המרכז	השירות מופעל על ידי הרשות המקומית בה מתגורר האדם ובאחריותה.
ארוחות	הארוחות ניתנות במהלך השהות של האדם במרכז, וכוללות ארוחת צהרים חמה וארוחת ביניים	לכל משתתף	בכל יום בו פועל המרכז ובשעות קבועות בסדר יום	במסגרת המרכז ובאחריותו.
רחצה	מקלחת מלאה תוך התאמה למצבו הפיזי וליכולותיו של האדם	למשתתפים הזקוקים לכך - לפי הצורך	מדריך-מטפל	
טיפול אישי	עזרה למשתתף בביצוע פעילויות תפקוד יומיומיות (ADL), כגון: האכלה / סיוע באכילה; הולכה / סיוע בהתניידות; סיוע בשמירה על היגיינה אישית כולל - ליווי לשירותים, החלפה של חיתולים, החלפת בגדים; גילוח	ברמה פרטנית ובהתאמה לצורך	מדריך-מטפל	
מתן תרופות	חלוקת תרופות על פי מרשם רופא	לכל משתתף הזקוק לתרופות על בסיס כרוני	בכל יום בו פועל המרכז	איש צוות שמונה לכך על ידי מנהל מרכז היום
שירות סוציאלי	הכוונה ותיווך בנושאים פסיכו-סוציאליים; הדרכת הצוות בהתמודדות עם בעיות פסיכו-סוציאליות; סיוע בפיתוח פרויקטים חברתיים במרכז; מידע, ייעוץ ותמיכה לבני המשפחות	ברמה פרטנית - לפי הצורך; פעילות קבוצתית - לפי תוכנית העבודה של המרכז	לפי תוכנית העבודה השבועית במרכז	עו"ס המועסק על ידי הבעלות - רשות מקומית או גורם מפעיל (עמותה, פרטי). לעיתים, הרשות המקומית מקצה יחידות זמן של עו"ס לגורם מפעיל.
פיזיותרפיה	טיפול לשימור ולשיפור תפקוד גופני - במסגרת פרטנית וקבוצתית; הדרכת הצוות לגבי החזקה, העברה, הולכה והתניידות	לכל משתתף הזקוק לכך, על בסיס הערכת צרכים ובניית תוכנית טיפולית - אישית / קבוצתית	לפי תוכנית העבודה השבועית במרכז	פיזיותרפיסט/ית מוסמך/ת
ריפוי בעיסוק	טיפול לשימור ולשיפור מיומנויות לביצוע פעולות ADL - במסגרת פרטנית וקבוצתית; הדרכת הצוות לגבי שיטות ועזרים לביצוע פעולות ADL			מרפא/ה בעיסוק מוסמך/ת
ריפוי בדיבור	טיפול פרטני לשימור ולשיפור מיומנויות תקשורת; הדרכת הצוות לגבי שיטות ועזרים לקידום תקשורת			קלינאי/ת תקשורת מוסמך/ת

משרד הרווחה והשירותים החברתיים

האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, השירות לטיפול בקהילה

השירות	תיאור	למי ניתן?	תדירות	ניתן על ידי
הערכת צרכים	זיהוי של תחומי חוזק ותחומי חולשה; הגדרת תחומים בהם יש אפשרות לקידום אישי; קביעת יעדים אופרטיביים לקידום	•לכל משתתף חדש; •לכל משתתף	•תוך חודש מכניסת משתתף חדש למרכז; •אחת לחצי שנה למשתתפים קיימים	הצוות המקצועי- טיפולי במרכז
תוכניות קידום אישי	בניית תוכנית לקידום אישי על בסיס יעדים שנקבעו במסגרת הערכת צרכים; יישום התוכנית ועדכון מרכיביה - לפי הצורך (כולל התנסות בדירה לדוגמה; מטבח לימודי)	בהתאמה - לכל משתתף	במסגרת תוכנית העבודה השבועית האישית	מדריך-מטפל
פעילות טרום-תעסוקה / תעסוקה מותאמת	הקניית מיומנויות יסוד הנחוצות לעבודה, כגון: מיון חפצים, התאמת כמויות, הרכבה, אריזה; השתלבות לפרקי זמן קצובים במסגרת משימות שוטפות במע"ש	לפי יכולת אישית	במסגרת תוכנית העבודה השבועית במרכז	אחראי על הקבוצה / מדריך-מע"ש
חוגים	פעילות מודרכת בתחומים כמו - תנועה, סיפור, ציור, צילום, גיבון	לכל המשתתפים - בהתאם למצבם וליכולתם		מדריכי חוגים
אירועים	ימי הולדת, טקסים (פתיחה / סיום של שנת פעילות), חגים, תערוכות, טיולים			אחראי על הקבוצה / מדריך-מטפל
פעילות הפגה	בילוי בחצר - מתקנים / משחקי כדור / חופשי (בלווית מדריך-מטפל)			
מתנדבים וקשר עם הקהילה	ביקורים של מתנדבים - כיחידים או באופן מאורגן; שילוב בפעילות שוטפת או באירועים מיוחדים במרכז		במסגרת תוכנית העבודה של המרכז	אחראי על הקבוצה

מאפייני כוח אדם והגדרת תפקידים במרכז יום 21+

במרכז היום לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב סיעודי ו/או טיפולי מועסקים עובדים בתפקידים טכניים, הדרכתיים-טיפוליים ומקצועיים.

מכל עובד, יהיה תפקידו אשר יהיה, נדרשות יכולות מגוונות של אורך רוח, סבלנות, תקשורת והקשבה, הכלה, מתן כבוד לשוֹנָה ולמגבלותיו, גילוי חיבה למטופלים ונכונות לטפל בהם ולסייע להם על פי צרכיהם.

נפרט ונתאר להלן את התפקידים הקיימים במרכז היום.

מנהל -

אחראי לתפעול כולל⁶⁸ של המרכז - על פי הוראות והנחיות של הגורם המפעיל (הרשות המקומית; עמותה; חברה בע"מ או גורם עסקי-פרטי) ושל משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

על המנהל להיות בעל הכשרה בעבודה סוציאלית, או במקצוע פארא-רפואי (כגון: ריפוי בעיסוק, פיזיותרפיה), או בחינוך מיוחד - עם ניסיון בתחום הטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית ובניהול.

המשימות העיקריות המוטלות על מנהל המרכז -

- אחריות לגיבוש תוכנית העבודה של המרכז, לביצועה ולבקרה על יישומה.
- אחריות לקביעה, הטמעה ויישום של נהלי עבודה.
- אחריות לניהול כוח האדם: הגדרה של - תפקידים, כישורים נדרשים, כפיפויות ותנאי העסקה - בהתאם למדיניות; קבלה ופיטורים של עובדים בשיתוף עם הגורמים המוסמכים; קביעת מערכת שעות העבודה ומעקב אחר נוכחות עובדים; הקצאת כוח אדם לפי הצרכים השוטפים והמתוכננים; טיפוח עבודת צוות; הנחייה מקצועית והדרכה לעובדים.
- הכנת תקציב המרכז וניהול תקציבי שוטף.
- אחריות לקבלה ולקליטה של משתתפים חדשים, כולל הפעלת ועדת קבלה עם הגורמים הרלוונטיים⁶⁹. לפי הצורך, טיפול בהעברת משתתף למסגרת מתאימה.
- אחריות לקביעת תוכניות טיפול ותוכניות קידום אישיות לכל משתתף, על פי צרכיו; מעקב אחר ביצוען.
- ייזום תוכניות חדשות.
- אחריות לפיתוח ולקיום של קשרים עם גורמי חוץ, כולל גיוס משאבים ושיווק.

⁶⁸ מקצועי (טיפולי, בטיחותי) ואחזקתי (מבני המרכז, מתקניו וציודו).
⁶⁹ ראה הרחבה בעמודים 37 - 38 לעיל.

מדריך אחראי קבוצה; מדריך מסייע -

מדריך-מטפל האחראי לקבוצת משתתפים (קבוצת אֵם) במהלך שהותם במרכז היום. יחד עמו ולפי צרכי הקבוצה פועל מדריך-מטפל מסייע.

לאחראי הקבוצה וכן למדריך המסייע נדרשת השכלה של 12 שנות לימוד וככל שניתן, ניסיון עבודה בתחום הטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית. ככל שניתן, עליהם להשלים קורס מדריכים-מטפלים. עדיפות תינתן למדריכים עם תעודת הוראה בחינוך מיוחד ו/או התמחות בנושאים כמו תנועה, אמנות, מוסיקה.

דרישות התפקיד הבסיסיות של אחראי קבוצה ושל המדריך המסייע הן - יכולת נתינה והכלה של האנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (ברמת תפקוד בינונית-נמוכה עד קשה), סבלנות, עמידה בתסכול, יכולת עבודה בצוות, וככל שניתן כושר פיזי - הנדרש לדוגמה בהורדה ובהעלאה לרכב ההסעות, בטיפול אישי (החלפה, רחצה) וכן בהתמודדות עם התפרצויות ומצבי אלימות.

המשימות העיקריות המוטלות על אחראי הקבוצה -

□ שותף למנהל המרכז בבניית תוכניות עבודה לקבוצה (שנתיות, חודשיות, שבועיות);

□ אחראי לביצוע סדר היום בקבוצה - ברמת הקבוצה וברמת הפרט;

□ אחראי לביצוע התוכניות לקבוצה - חוגים, פעילות קבוצתית, אירועים, טיולים;

□ שותף, כחלק מהצוות הרב-מקצועי, לבניית תוכניות קידום אישיות לחברי הקבוצה ואחראי לביצוען (כולל תיעוד, רישום ודיווח);

□ אחראי לליווי של חברי הקבוצה אל רכב ההסעות וממנו, ולהעלאתם / הורדתם לפי מצבם וצרכיהם;

□ אחראי להולכה / סיוע בהתניידות, לסיוע בפעולות ADL (כולל האכלה, מתן תרופות, רחצה, טיפול אישי) - לפי מצבו וצרכיו של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית;

□ בהתאם להגדרה וחלוקה של תפקידים במרכז היום - אחראי לתפעול חוג (כגון: גינון טיפולי) או פעילות טיפולית (כגון: חדר סנוזלן) לכל משתתפי המרכז.

המדריך המסייע שותף למשימות של אחראי הקבוצה, מגבה ומחליף אותו - לפי הצורך.

עובד סוציאלי⁷⁰ -

המשימות העיקריות המוטלות על העו"ס כוללות -

- השתתפות בתהליכי אבחון והערכה תוך התמקדות בהבטים פסיכו-סוציאליים;
- התערבויות במצבי נזקקות של המשתתפים במרכז - על פי צורך;
- קשר שוטף עם המשפחות וקיום ביקורי בית - לפי הצורך;
- דיווחים על אירועים חריגים (תקריות אלימות, פגיעה או פגיעה שהתגלתה באנשים); הדרכת הצוות בנושאים כגון: קשר עם בני המשפחות / אפוטרופוסים, תמיכה במצבי שחיקה, לחץ ומשבר;
- הדרכת מתנדבים.

עובדי מינהלה / תחזוקה / מטבח / ניקיון -

מזכירה: אחראית לביצוע משימות משרדיות, כגון: מענה טלפוני, הדפסה, התכתבויות, טיפול ואחזקה ברשומות המרכז, תיוק, תיאום וזימון של ישיבות וכדומה;

עובד תחזוקה: אחראי לאחזקה שוטפת של מבנים, מתקנים, ציוד, חצר וגינה - לרבות שמירה על בטיחות, טיפול מונע ותיקונים.

עובד מטבח: אחריות לשמירה על הבטיחות במטבח ועל ההיגיינה בכל הקשור לטיפול במזון (אחסון, הכנה/בישול, הגשה); אחריות לניקיון המטבח ולשמירה על תקינות הציוד; אחריות להכנה ולבישול של האוכל באופן איכותי, וכן להגשתו באופן אסתטי; שותפות עם דיאטנית בתכנון תפריטים - יומיים ושבועיים תוך הקפדה על התאמת תפריטים לאנשים עם צרכים תזונתיים ייחודיים - לפי הוראות רופא; הזמנת מוצרי-מזון (כולל בדיקת התאמה בין ההזמנות למוצרים שסופקו בפועל), ואחסונם.

עובד ניקיון: אחראי לניקיון המרכז באופן יומיומי כולל חדרי הרחצה / השירותים.

במסגרות שנמצאות במתחם פיזי משותף עם המע"ש ו/או במבנה משותף אחד - משמשים, בדרך כלל, המזכירה, עובד התחזוקה, עובדי המטבח ועובדי הניקיון את שתי המסגרות. במסגרות הנמצאות במתחם עצמאי כולל הצוות הישיר גם עובדים אלה, אך ללא מזכירה.

⁷⁰ בחלק מהמסגרות מועסק עובד סוציאלי של המסגרת ובאחרות מתקיים קשר מקצועי שוטף והדוק עם העו"ס של הרשות המקומית (בתחום הטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית ובמשפחתו). כאשר העו"ס הפועל במרכז הוא חלק מצוות המחלקה לשירותים חברתיים הרי משימותיו המרכזיות הן קשר עם המשפחות בדגש על תיווך לשירותים, ניהול הטיפול - לפי הצורך ומיצוי זכויות.

אנשי מקצועות הבריאות (פארא-רפואיים) -

פיזיותרפיסט; קלינאי תקשורת; מרפא בעיסוק; דיאטנית שותפים, כל אחד על פי תחום התמחותו, לאבחונים פרטניים ולהכנה של תוכניות אישיות לטיפול ולקידום; מטפלים, לפי הצורך, במשתתפים באופן פרטני - על פי תוכנית שבועית / חודשית של המרכז; מנחים, בתחומי מומחיותם, את הצוות לגבי פעילויות קבוצתיות ופתרון בעיות של אנשים ספציפיים. כל אחד מאנשי מקצועות הבריאות (פארא-רפואיים) אחראי לפעול על פי ההנחיות והנהלים של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית - בתחום הרפואי ובתחומי המקצועי.

לפניך תיאור התפקידים של אנשי הצוות הפארא-רפואי -

פיזיותרפיסט: הוכן על ידי כרמית כהנא, פיזיותרפיסטית, יועצת לפיזיותרפיה וסנוזלן במסגרת יחידת הבריאות של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית

הפיזיותרפיסט אמון על שיפור וקידום של יכולות התנועה והתפקוד בקרב באי מרכז היום - האנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית וכן על סיוע לאנשי הצוות. הדגש ניתן במיוחד למניעה, לשיקום ולקידום תנועתי.

לפי העניין, יכול הפיזיותרפיסט לתרום לנושאים, כגון: התאמת הסביבה והנגשתה לפעילות תעסוקתית וטיפולית, כולל התאמת עזרים.

במסגרת תפקידו פועל הפיזיותרפיסט באופן פרטני וקבוצתי, כולל -

- אבחון ואיתור אוכלוסיה בסיכון;
- קביעה של מטרות טיפול ותוכניות טיפול;
- קשר ועדכון ישיר עם הרופא וצוות מטפל בקהילה;
- אחראי על תפעול, רישום, אחזקה ותקינות הציוד הטיפולי בחדרי הטיפול;
- מנחה כיצד להנגיש את הסביבה ולהתאים את התנאים הפיזיים לשמירה על בטיחות, ניידות ומניעת נפילות;
- משתתף בישיבות הצוות הרב-מקצועי, ושותף לבנייה ולתפעול של תוכניות קידום; אחראי על הדרכת צוות (הטיפול-חינוכי, התעסוקתי) בקשר לתוכניות של טיפול וקידום, לציוד ולעזרים הטיפולים בתחומו.
- אחראי על מעקב הפעילות המודרכת.
- אחראי על תיעוד ורשומה של הנושאים המופעים לעיל.

קלינאי תקשורת: הוכן על ידי פרידה קורנברוט, קלינאית תקשורת, יועצת במסגרת יחידת הבריאות של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית

קלינאי התקשורת תורם לעבודת מרכז היום +21 במספר מישורים -

ברמת האדם - אבחון ופיתוח תוכנית אישית בתחום אשר מוכח שניתן לקדם (שפה ותקשורת, שמיעה ובלעיה ואכילה); לפי הצורך - הפנייה לגורמים בקהילה, מעקב תשובות (כגון: תוצאות של בדיקת שמיעה) וסיוע למשפחה בביצוע ההמלצות לשיקום השמיעה על ידי מכשירי שמיעה.

ברמת הקבוצה - קידום תקשורת מילולית ולא מילולית; שימוש בתת"ח (תקשורת תומכת חלופית) ובאמצעי תקשורת נוספים; הקפדה על סביבה שקטה ושמירה בפני נזקי חשיפה לרעש; קיום שיחות קבוצתיות לקידום התקשורת והשפה.

כחלק מצוות המרכז - הדרכה לצוות ומענה לכל שאלה בתחום; הדרכה ליישום תוכניות בתחומי; השתתפות בוועדות קבלה ובישיבות צוות רב מקצועי.

תפקיד קלינאי התקשורת כולל את התחומים הבאים -

- תקשורת ושפה: חיזוק תקשורת יעילה ומשמעותית (פרגמטיקה) על ידי עידוד שיחה ופעולה בקבוצות; מתן הזדמנות לפיתוח אמצעי תקשורת, על פי יכולת האדם, תוך התחשבות ברמת התקשורת והשפה שבה הוא משתמש; פיתוח אמצעי תקשורת חלופית, תוך שימוש במשאבים אישיים וטכנולוגיים;
- דיבור, קול וקצב דיבור: התערבות וטיפול רק במקרים שיש תועלת מוכחת או הפרעה שגורמת לקושי בהסתגלות לחברה ולתפקוד;
- שמיעה: איתור אנשים הזקוקים למכשירי שמיעה, הדרכה ומעקב אחר שימוש תקין ועקבי במכשיר, כולל זמינות לטיפול בכל שאלה; פיתוח תוכניות לשמירת השמיעה באמצעות המלצות להפחתת חשיפה לרעש והמנעות מנזק בעקבות החשיפה; הנגשת הסביבה לאנשים עם לקות שמיעה;
- בלעיה ואכילה: אבחונים וקביעת סוגי עזרה על פי הצורך; המלצות להתאמת האכלה ומרקמי המזון, שמירה על אווירה מתאימה בחדר האוכל, כולל תקשורת בחדר האוכל; שמירה על ניקוי הפה לאחר הארוחה, בריאות השן והפחתת הריור, על פי צרכי האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, כולל הדרכה והפעלה של תוכניות התערבות ייחודיות.

מרפא בעיסוק: הוכן על ידי יעל שידלובסקי-פרס, מרפאה בעיסוק, יועצת במסגרת יחידת הבריאות של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית

המרפא בעיסוק מתמקד בתחום תפקודי היומיום (ADL) וכן במיומנויות טרום-תעסוקה - בהתאם למצבו של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית. מרפא בעיסוק יעשה שימוש בטכניקות פיצוי ובטכנולוגיות מסייעות, וכן יתאים או ייצר אמצעים, מכשירים ואביזרי עזר, לשם השגת תפקוד מרבי, בפעילויות ותחומי עיסוק שונים של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במרכז היום.

תפקידיו כוללים -

- בניית סדר יום עיסוקי משמעותי לבאי מרכז היום ואחריות מקצועית על סדר היום;
- הנחיית מפגשים קבוצתיים בהתאם לרמתם וליכולותיהם של המשתתפים, בנושאים, כגון: כישורי טרום-תעסוקה / תעסוקה; כישורי חיים; תפקודי ידיים; מפגש בוקר וכד';
- ארגון סביבות העבודה של החברים במרכז באופן המאפשר תפקוד מיטבי - במיוחד תפקודי ידיים;
- ביצוע אבחונים תעסוקתיים / טרום תעסוקתיים לבאי מרכז היום, איתור יכולות והתאמה של עיסוקים משמעותיים לשימור וקידום יכולות אלו.
- אחריות מקצועית על סְדֵי ידיים;
- הדרכה לצוות / למשפחות / לבאי המרכז - על פי הצורך.

דיאטנית: הוכן על ידי סיגל ישראלי, דיאטנית קלינית, מפקחת ארצית לתזונה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים

הדיאטנית יועצת לבנייה של תפריטים שבועיים / חודשיים ושל תפריטים מיוחדים על פי צרכים רפואיים בהקשרים הבאים -

- ברמת הבסיס של מערך התזונה: קיום תפריטים מאוזנים מבחינה תזונתית, מגוונים ומיושמים בפועל; התאמת המזון לצרכים המיוחדים של האנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, קיום קשר עם מסגרת המגורים (כגון: בית; דיור בקהילה) על מנת לשמור על רצף תפריט אחיד, נכון מבחינה תזונתית ועונה על צרכיהם התזונתיים;

- קידום נושא התברואה: אבטחת איכות מזון, לימוד ובדיקה של יישום נהלי תברואה בפועל, כולל - עבודה עם צוות המטבח על הנהלים ושמירתם (לקיחה ואחסון של דוגמאות מזון, טמפ' מזון, אחסון מזון וכו');
 - ברמה פרטנית: לפי הצורך (או אם לא נתקבל מענה הולם משירותי הבריאות בקהילה) - ביצוע הערכה ואבחון תזונתי על ידי דיאטנית קלינית, טיפול ומעקב תזונתי בהתאם;
 - ברמת הקבוצה: פיתוח תוכניות לקידום בריאות, תזונה נכונה ופעילות גופנית;
 - כחלק מצוות המרכז: הדרכות ומענים לצוות המרכז בנושאים כדלקמן: תזונה בכלל; תזונה של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית הזקוקים לתמיכות טיפוליות וסיעודיות; תברואה; עבודה בצוות רב מקצועי יחד עם שאר אנשי מקצועות הבריאות (בין אם מועסקים ישירות במרכז היום ובין אם באמצעות יועצי יחידת הבריאות באגף).

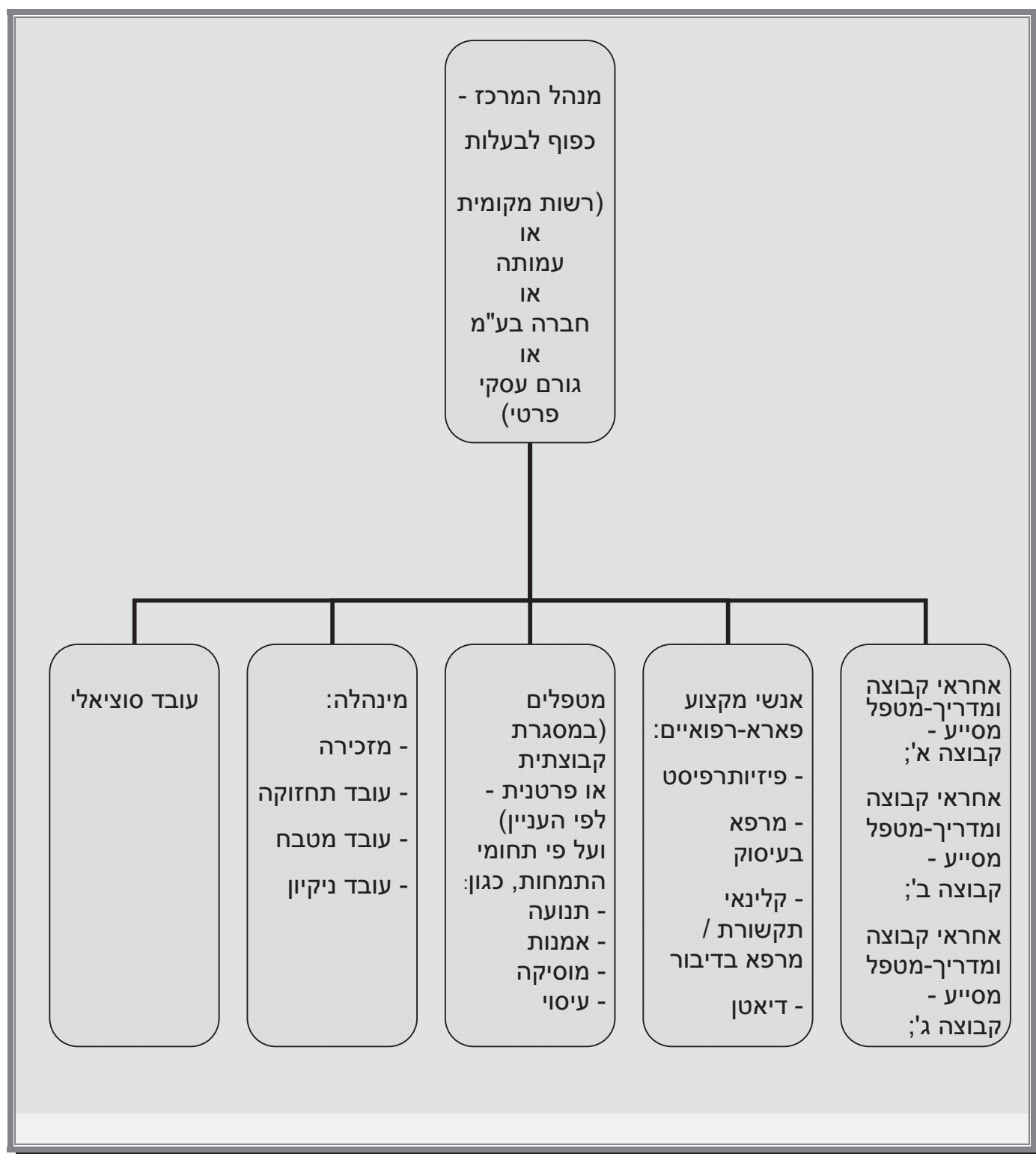
מטפלים בתחומים מתמחים -

בכל המסגרות פועלים - בהרכב משתנה - בעלי תפקידים בתחומים מתמחים כגון: מרפא/ה בעיסוי, מרפא/ה באמנות, מרפא/ה במוסיקה, מרפא/ה בתנועה (בחלק ממרכזי היום נקרא התפקיד "מורה להתעמלות"). מטפלים אלה משובצים בתוכנית העבודה השבועית של המרכז באופן פרטני (לדוגמה: עיסוי) או במסגרת קבוצתית (חוג, סדנה, כגון: אמנות, מוסיקה).

ישיבות צוות נערכות במרכזי היום, על-פי-רוב, בתדירות של לפחות אחת לחודש. ישיבות הצוות כוללות הן את עובדי מרכז היום והן את עובדי המע"ש - לפי המבנה הארגוני. בנוסף, ולפי הצורך, מתקיימות ישיבות ייעודיות של צוות מרכז היום. הלמידה של אנשי הצוות נעשית באמצעות מספר דרכים -

- הדרכה פרטנית על הבט טיפולי;
- פגישות הדרכה מוגבלות דיון בסוגיות מקצועיות-טיפוליות יחד עם למידת עמיתים. ההנחיה נעשית על ידי גורם פנימי (מנהל מרכז היום, עו"ס, איש מקצוע מתחום פארא-רפואי) או מומחים חיצוניים;
- ביקורים לצורך הכרות עם צוותים ודרכי עבודה של מסגרות דומות;
- הכשרות וקורסי הסמכה / השתלמויות - על בסיס אזורי או ארצי.

בתרשים: מבנה ארגוני של מרכז יום +21

משרד הרווחה והשירותים החברתיים

האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, השירות לטיפול בקהילה

ארגון השירותים בתוכנית יומית ובתוכנית שבועית

הצרכים הפרטניים של המשתתפים⁷¹ והשייך הקבוצתי (לקבוצת אָם) - הם אשר מְבָנִים את סדר היום ואת הפעילויות במרכז היום - בכפוף למצאי כוח האדם. במרכז היום מגובש סדר יום כללי, סדר יום קבוצתי וסדר יום פרטני.

סדר היום הכללי נוגע למועדי הכניסה למרכז היום בבוקר, זמני הארוחות⁷², מועד העזיבה לרכבי ההסעות בסיום יום הפעילות. בנוסף, מתקיימים במרכז היום אירועים (במיוחד ימי הולדת, טְקֵי חג, ביקורי קבוצתיים של מתנדבים, הופעות מוסיקליות) בהם משתתפים כל האנשים במרכז היום. חלק מהאירועים נעשים יחד עם האנשים במע"ש - בהתאם למבנה הארגוני.

סדר היום הקבוצתי כולל, בין השאר -

- התכנסות ושיח קבוצתי (בנושאים של אקטואליה רלוונטית⁷³);
- פעילויות והפעלות בתחומים, כגון: יצירה / אמנות; יתנועה / ספורט; מוסיקה; יצפייה בסרטים; פעילויות בחצר (כגון: משחקים, גינון טיפולי);
- שילוב של אנשים בעיקר הטיפולים - בתהליכי העבודה במע"ש ("פס ייצור")⁷⁴ בהתאם לתפקודם וליכולותיהם.

סדר היום הפרטני מיועד לטיפול אישי⁷⁵ (החלפה, רחצה, האכלה, הולכה), לטיפול פרא-רפואי (פיזיותרפיה, ריפוי בדיבור, טיפול בחדר סנוזלן⁷⁶) וכן לתוכניות קידום אישיות⁷⁷.

2 מודלים בסיסיים משמשים לארגון סדר היום -

מודל של "ערבוב והתאמה" בין אנשים מקבוצות-אָם שונות לצורך פעילות בסדנאות המרכיבות את סדר היום. האנשים יוצאים מחדר הכיתה (= חלל הפעילות הקבוע) אל אזורי הפעילות (= חדרי הסדנאות) - לפי סדר היום המותאם להם - על

⁷¹ צרכים אלה נגזרים ממצבו, יכולותיו ומגבלותיו של כל אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית המשולב במרכז היום.

⁷² בחלק ממרכזי היום משולבים האנשים בהכנת הארוחות. יש מסגרות בהן כל אחד מביא עמו את האוכל מהבית / ממסגרת המגורים.

⁷³ לדוגמה: מזג האוויר, עונת השנה, לבוש מותאם, אירועים.

⁷⁴ פעילות זו נעשית במרכזי יום הצמודים למע"ש (בין אם במבנה משותף ובין אם במבנים שונים אך במתחם משותף) כדי לשלב משתתפים בעבודה נורמטיבית, ככל שניתן, גם אם מדובר בפרקי זמן קצרים במהלך היום.

⁷⁵ באחת המסגרות דווח כי זמן הקליטה בבוקר מנוצל להחלפה (למי שאינם שולטים בסוגרים) וכן לזיהוי של סימני פגיעה - אם יש כאלה ודיווח עליהם. פעולה זו משולבת כשגרה בסדר היום.

⁷⁶ תוכנית העבודה בחדר סנוזלן, נבנית, בדרך כלל, בהנחיית איש מקצוע פרא-רפואי.

⁷⁷ תוכניות קידום אישיות מתמקדות במיומנויות של פעולות יומיומיות (ADL), מיומנויות טרום-תעסוקה, מיומנויות תקשורת וחברות. חומרי הדרכה בקשר לתוכניות קידום נמצאים באתר **קהילת הידע** - מוגבלות שכלית התפתחותית, סרגל ימני, מידע ארגוני / מחלקת אבחון, קידום והשמה / תוכניות קידום.

בסיס שבועי⁷⁸. בדרך זו הם פוגשים מגוון של אנשים - מדריכים ועמיתים מקבוצות-אם אחרות ומתנסים בבחירה מבין תכני הפעילות בסדנאות. לפי הצורך מתקיימת עבודה פרטנית עם אנשי הצוות הפארא-רפואי. במודל זה לכל אחראי קבוצה יש תפקיד נוסף והוא הובלת סדנה בתחום התמחותו. המפגש בקבוצת-האם הוא חלק מסדר היום ומאפשר קשר אישי עם מדריך קבוצת האם האחראי על ניהול הטיפול (case management) של כל אדם בקבוצתו - כולל, בין השאר, פתרון בעיות, חלוקת תרופות (לפי הצורך), הדרכה בבחירה מתוך התפריט היומי, קשר שוטף עם המשפחה (טלפוני, באמצעות יומן קשר).

מודל של "הכל כלול", כלומר - אל חלל הפעילות (= הכיתה) מגיעים מדריכי תוכן (אמנות, מוסיקה, תנועה וכיו"ב) וכן אנשי הצוות הפארא-רפואי. אחראי הקבוצה יחד עם מדריך-מטפל מסייע נמצאים עם האנשים לאורך כל היום ומתפנים, לפי תכנון מראש, לטיפול ולעבודה פרטנית. כדי להקל על ההתמודדות עם המורכבות של סדר היום מקבל כל אחראי על קבוצה, כל עובד פארא-רפואי וכל מדריך המתמחה בתחום מסוים⁷⁹, מערכת שעות שבועית הכוללת לוח זמנים לכל קבוצה וכן לכל טיפול פרטני.

מערכת שבועית כללית ומיועדת לכל באי מרכז היום -																			
זמני הסעות; זמני ארוחות; מעברים בין פעילויות; זמני אירועים משותפים																			
א	ב	ג	ד	ה	ו	א	ב	ג	ד	ה	ו	א	ב	ג	ד	ה	ו	א	ב
מערכת שבועית קבוצתית - קבוצה א'	מערכת שבועית קבוצתית - קבוצה ב'	מערכת שבועית קבוצתית - קבוצה ג'	מערכת שבועית קבוצתית - קבוצה ד'	מערכת שבועית קבוצתית - קבוצה ה'	מערכת שבועית קבוצתית - קבוצה ו'														
מערכת שבועית פרטנית של משתתפים בקבוצה (כאן יצוין שם הקבוצה)																			
שם המשתתף	1.	2.	3.	4.															
תאריך																			
יום ראשון -	ציון הפעילות והשעה בה מתקיימת																		
יום שני -																			
יום שלישי -																			
יום רביעי -																			
יום חמישי -																			
מערכת שבועית של איש מקצוע פארא-רפואי או של מומחה תוכן																			
ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי															
שם הקבוצה או שם של מטופל פרטני בציון שעת הטיפול																			

בשני המודלים - הן הקליטה בבוקר (החל מהירידה מרכב ההסעות) והן העזיבה בסיום יום הפעילות (העלאה לרכב ההסעות) - נעשים בליווי צמוד של האחראי הקבוע על הקבוצה⁸⁰.

⁷⁸ מה שמזכיר אופן התנהלות של סטודנט במסגרת לימודיו - נע מכיתה לכיתה.

⁷⁹ יצירה, אמנות, מוסיקה, ספורט וכיו"ב.

⁸⁰ מגבה ו/או מחליף אותו המדריך המסייע, אשר נמצא באופן קבוע בקבוצה ומכיר את משתתפיה.

פרק 5. לקט תוכניות ופעילויות מהשטח

אלו תוכניות ייחודיות מתקיימות במרכזי היום לבני +21?
בפרק זה נביא סיפורי הצלחה של פעילויות נבחרות מהשטח.

רשימת התוכניות על פי מרכזי יום (על פי א"ב של רשויות מקומיות)

מקום	הגורם המפעיל	שם התוכנית	עמוד
אשקלון	עמותת אלווין-ישראל מרכז יום +21	אורח חיים בריא	61
בת ים	עיריית בת ים, מרכז יום סיעודי-טיפול	פרויקט חנות - "מרוויחים וקונים"	62
הרצליה	עמותת צ'יימס-ישראל, מרכז יום "השרון"	פעילות בספרייה העירונית	64
חיפה	עמותת אלווין-ישראל מרכז יום טיפולי "חוסן"	סדר יום אישי, נגיש ונייד לכל חבר	66
חיפה	עמותת אלווין-ישראל מרכז יום גימלאים	מעורבות החברים בקבלת החלטות הנוגעות לשגרת יומם במרכז	68
ירושלים	עמותת עלי שיח, מרכז יום במסגרת מע"ש	הנגשת תעסוקה לאנשים במצב טיפולי-סיעודי	69
כפר קרע	מעונות סלאם - מרכז יום "סווא"	סגור עצמי וחופש בחירה	70
מעלות	עמותת "מרכז כוכב", מרכז יום סיעודי-טיפול	אקו-תרפיה - שימוש בסביבה החיצונית ומשאביה כאמצעי טיפולי	72
נתיבות	עמותת מט"ב, מרכז יום	כלכלת בית	73
רמלה	בית אקשטיין, מרכז יום טיפולי-סיעודי	ייצור ושיווק של מארז ריחני מפתיתי סבון	74
ראשון לציון	מעונות גל, מרכז יום "בית מיטל"	להיות בריא	75
תל-אביב	עמותת צ'יימס-ישראל, מרכז יום טיפולי ע"ש עליזה בגין	בוחרים, מתחברים, מצלמים	76

משרד הרווחה והשירותים החברתיים

האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, השירות לטיפול בקהילה

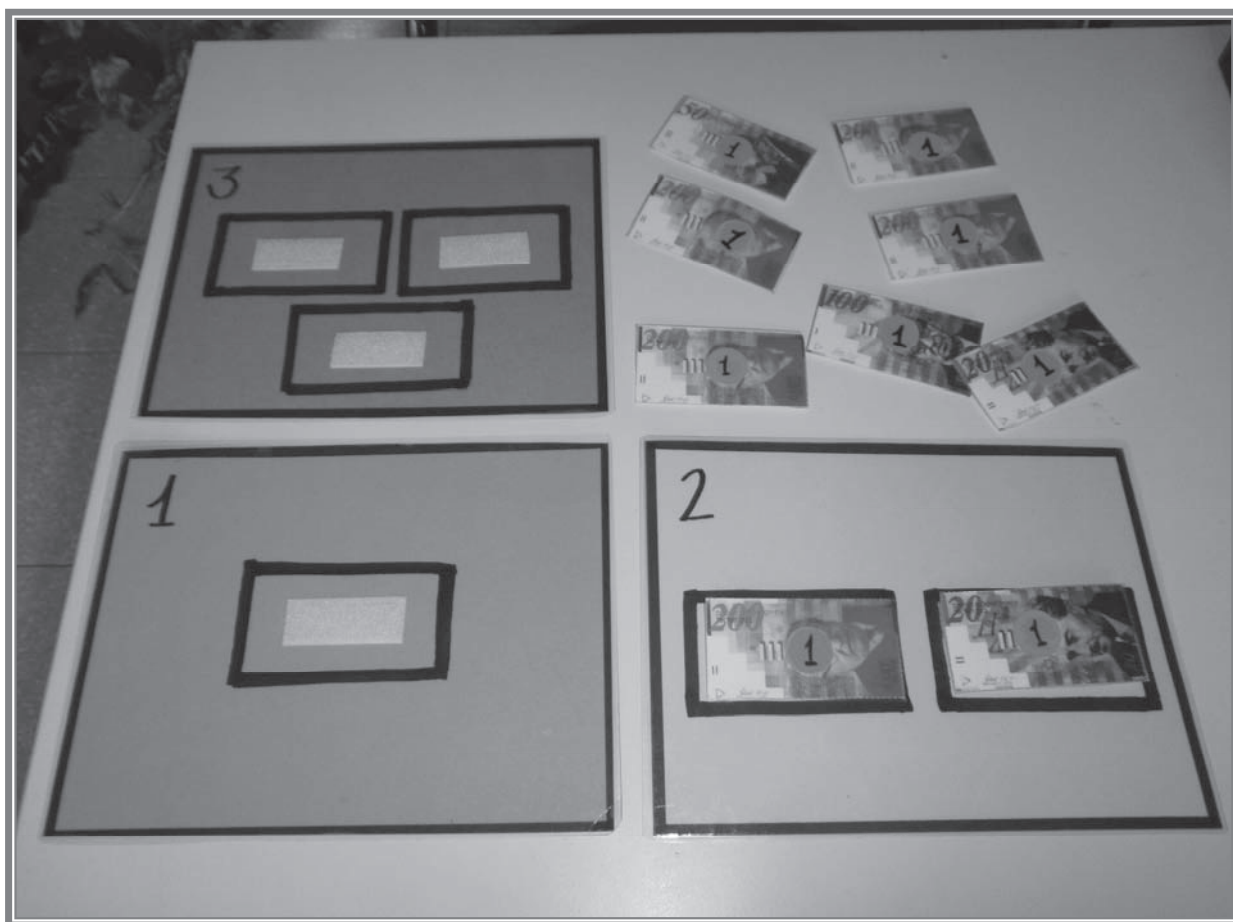
שם מרכז היום: **מרכז יום אלווין אשקלון +21** כתובת: **שד' אברהם עופר 1, אשקלון**
 אשת קשר: **שמרית פרי**, תפקיד: **רכז המרכז** טלפון נייד: **052-6024409**
 כתובת אימייל: **shimrit@israelewyn.org.il**
 טלפון במרכז: **08-6756664** פקס במרכז: **08-6724443**

שם התוכנית/הפעילות: אורח חיים בריא בהדרכתן של אורנה ג'נח ומרטה מנגיסטו	אוכלוסיית היעד: כל מקבלי השירות במרכז היום +21
מטרות: שיפור איכות החיים של מקבלי השירות באמצעות אימוץ אורח חיים בריא ובדגש על - ☐ פעילות ספורטיבית; ☐ תזונה בריאה; ☐ יצירת דיאלוג, קשר הדדי בין מקבלי השירות; ☐ הבנה של חשיבות והשפעת אורח חיים בריא על גופנו ועל חיי היום יום.	
הכנה לקראת הפעילות: א) קנייה של ציוד וחומרים מתכלים, כגון: קרשי חיתוך, סכינים, כדורים, מקלות מטאטא. וקנייה שבועית של ירקות טריים. ב) הדרכה של הצוות על ידי פיזיותרפיסט בנושאים הרלוונטיים: ☐ חשיבות החשיפה המבוקרת לשמש. ☐ חשיבות התזונה, שימור והגדלת טווחי תנועה, חיזוק שרירים. ☐ הסבר על פעילות הספורט ובסיומו הפעלת מקבלי השירות על ידי המדריכים עצמם על בסיס יום יומי. ג) העברת תכנים לימודיים וחשיבות אורח חיים בריא למקבלי השירות על ידי הצוות. הפעילות עצמה: ד) שלוש פעמים בשבוע, כל מקבלי השירות בליווי הצוות, יוצאים להליכה של עשרים דקות מחוץ לכותלי המרכז. ההליכה מתבצעת על משטחים שונים: אספלט, מדרכה, חולות, עלייה וירידה מהמדרכה ובמדרכות. ערך מוסף: חשיפה לשמש, חיזוק השרירים, פעילות ספורטיבית. ה) שלוש פעמים בשבוע, בעזרת הצוות, המשתתפים יוצאים זמן קצר לפני הארוחה אל חדר האוכל , כל אחד חותך ירק או שניים, מאחדים את כל הירקות לסלט גדול וכל משתתף מקבל מנה משלו בתוספת כריך גבינה. ערך מוסף: שימור וחיזוק מיומנויות כישורי חיים, הדדיות, העלאת ערך עצמי על ידי הדגשת תרומתם לארוחת הבוקר הכוללת. ו) בתחילת מפגש בוקר, בתוך המרכז , ביצוע תרגילי התעמלות באמצעות כדורים על ידי מדריכה שקיבלה הדרכה מהפיזיותרפיסט. ערך מוסף: התעמלות והזזת הגוף באופן יום יומי תוך שימת דגש על כל מפרק ומפרק.	
משאבים: פגישת הדרכה חיצונית חד פעמית של פיזיותרפיסט, ומאז הפעילות מועברת על ידי הצוות המטפל. רכישה חד פעמית של ציוד להכנת סלט, קנייה שבועית של ירקות טריים. רכישה של כדורים ומקלות להתעמלות וכן של כובעים בעבור ההליכה בחוץ.	
המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: לשתף ולהדריך את הצוות, עדיף על ידי איש מקצוע מתחום מקצועות הבריאות.	כרטיס ביקור: המרכז הוא חלק מרצף שירותי תעסוקה, ממוקם בתוך המע"ש בחדר נפרד. המרכז מופעל על ידי עמותת "אלווין ישראל".

שם מרכז היום: **מרכז יום טיפולי-סיעודי בת-ים** כתובת: **ויצמן 16, בת-ים**
 אשת קשר: **ענבל דויטש** תפקיד: **מנהלת המרכז**
 כתובת אימייל: merkazyom.batyam@gmail.com
 טלפון במרכז: **03-5068834** פקס במרכז: **03-5068834**

שם התוכנית/הפעילות: פרויקט חנות - "מרוויחים וקונים"	אוכלוסיית היעד: הקבוצה הטיפולית במרכז היום
מטרות: המבקרים במרכז היום אינם מרוויחים שכר. לפי כך החלטנו לבנות תוכנית בה יחוו באמצעות תחליף של שטרות (שהוכנו במיוחד לתכנית) את תחושת הסיפוק הנובעת מקבלת שכר על עבודה ואת חווית הבחירה והקנייה בחנות. התוכנית מאפשרת לקבל שכר (תחליף שטרות) על עבודה ו/או כחלק מתוכנית התנהגות אישית. בשטרות אלה ניתן לקנות בחנות שמפעיל צוות ההדרכה פעם בשבוע. תהליך הקנייה מאפשר בחירה עצמאית, שימוש במיומנויות חשבון והנאה מבעלות ושימוש במוצר שנרכש.	
תיאור: באי המרכז מקבלים בכל יום שכר (לרוב שטר אחד או שניים, ערך כל שטר שווה לשקל אחד) על עבודתם ושומרים אותו בארנק שעליו תמונתם. בכל יום חמישי אנו פותחים חנות ובה מבחר של מוצרים (ממתקים, מגזינים, מוצרים מחנות הכל בשקל, תרומות שונות ועוד כיד הדמיון). המוצרים מתומחרים במחירים בין 1 - 10 שקלים ומסודרים בקבוצות על פי מחירים. הקבוצות מוצגות על שולחן על פי המחיר - בסדר עולה. ליד כל קבוצת מחיר ישנו לוח בו רשום המחיר ועליו גם משורטטים ריבועים במספר הזהה למחיר. הריבועים הם בגודל השטרות, כלומר - ליד מוצר שמחירו חמישה שקלים יהיה לוח עם הסיפרה 5 וחמישה ריבועים לחמישה שטרות). כל אחד ניגש בתורו לחנות עם ארנק הכסף ובודק, יחד עם המוכר, כמה כסף הרוויח. לאחר שהאדם בחר מוצר אותו הוא מבקש לקנות, הוא בודק, על ידי הדבקת הכסף ללוח המחיר, האם יש לו מספיק כסף לרכוש את המוצר. אם אין לו די כסף, המדריך מנחה את האדם לבחור בין קניית מוצר זול יותר לבין חיסכון הכסף ודחיית הקנייה לשבוע הבא. התוכנית מסבה למשתתפים שמחה וסיפוק גדולים, ישנם אנשים שעבורם זו הפעם הראשונה שהתנסו בחירה ורכישה של מוצר! הפעילות מתבצעת באחד מחדרי הפעילות במרכז. התוכנית מופעלת כל יום חמישי.	
משאבים: התוכנית מופעלת על ידי צוות המדריכות הטיפוליות. נבנה ציוד מיוחד לתוכנית, שכולל - שטרות כסף מפלסטיק עם צמדנים (סקוץ'), ארנקים אישיים, לוחות חישוב מחיר וארגז בו נאסף כל הציוד ומוצרי החנות.	

כרטיס ביקור: מרכז היום שייך לעיריית בת-ים ופועל כיחידה עצמאית במבנה משלו. הפעילות עתידה לעבור למרכז הרב נכותי החדש שנבנה בבת-ים בסמיכות למע"ש.	המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: חשוב להבהיר למשתתפים שהשימוש בכסף מתאים רק לחנות במרכז היום. אנו השתמשנו בשטרות שדומים לכסף אמיתי (לתת תחושה אמיתית) אך שונים ממנו בגודל ובחומר (קטנים יותר ומפלסטיק - כדי שלא ייווצר בלבול ביחס לכסף אמיתי). ניתן להשתמש בתוכנית גם לחניכים שמרוויחים שכר אמיתי. בדרך זו ייהנו מחוויית הבחירה והקנייה. אפשר וכדאי למכור בחנות לא רק מוצרים אלא גם "פעילויות", לדוגמה - פעילות טיפוח על ידי הצוות (מריחת לק, איפור); זמן מחשב; שיחה עם איש צוות וכדומה.
--	---

בתמונה: **לוחות המחירים ותחליף שטרות הכסף בחנות "מרוויחים - קונים"**

שם מרכז היום: **מרכז יום "השרון"** כתובת: **בר אילן 1, הרצליה**
 אשת קשר: **חוה ויינגרטן** תפקיד: **מנהלת המרכז** טלפון נייד: 054-2557553
 כתובת אימייל: hasharon@chimesisrael.org.il
 טלפון במרכז: 09-9579111 פקס במרכז: 09-9500934

שם התוכנית/הפעילות: פעילות בספרייה עירונית	אוכלוסיית היעד: חברי מרכז יום "השרון" +21
מטרות: □ בניית פעילות המזמנת שילוב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית / עם צרכים מיוחדים במסגרת נורמטיבית - ספרייה עירונית; □ יצירת הזדמנויות לשינוי עמדות חברתיות ביחס לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית / עם צרכים מיוחדים.	
תיאור: יצרנו קשר עם גב' ורדה שמש, מנהלת הספרייה העירונית בהרצליה, אשר ראתה הזדמנות ליישם את התפיסה הגורסת כי על הספרייה הציבורית לפתח ולספק שירותים עבור מגוון אוכלוסיות בקהילה, כולל כמובן אנשים עם צרכים מיוחדים. נעזרנו, כבסיס מקצועי לפעילות, בפרויקט המחקרי של פרופ' אירן סבר, אשר נעשה בספריית הילדים שבאוניברסיטת חיפה בהשתתפות בני-נוער עם מוגבלות שכלית התפתחותית. הקבוצה מונה 7 חברים בגילאי 25 - 50 בעלי יכולת תקשורת עם הסביבה, כולם מדברים חלקם קוראים וחלקם כותבים. החברים הולכים אחת לשבוע לספרייה כ-10 דקות בליווי מדריך ומרפאה בעיסוק. אורך המפגש בספרייה הוא כשעה, בספרייה ממתינות לחברים הספרניות ושתי מתנדבות. הפעילות בנויה ממספר מרכיבים: בספרייה - עבודה במליאה ועבודה פרטנית; במרכז היום - מפגש שבועי נוסף לעיתים לקריאה פרטנית של ספרים שנבחרו על ידי החברים בספרייה ולעיתים לפעילות משותפת בנושא הקריאה. במפגש המליאה בספרייה נערכים - שיחת משוב; קריאה בספר; קבלת דף שנסרק מתוך הספר. כל חבר בוחר וקורא ספר בעזרת מדריך/ספרנית/מתנדבת. לאחר מכן ניגש להשאיל את הספר שבחר בדלפק ההשאלות. בהמשך השבוע נפגשת הקבוצה עם המרפאה בעיסוק במעון יום "השרון". כל חבר קורא את הספר שבחר ומכין דף עבודה אישי בנושא, או לחלופין בעבודה קבוצתית. לכל חבר הוכן תיק אישי, בו נשמר חומר מצולם מתוך הספרים שנקראים בספרייה, וכן דפי העבודה שהכין בפעילות ההמשך הנערכת במרכז. בסיום שנת הפעילות, מקבל כל חבר ספר אישי, ובו הדפים שנסרקו מתוך הספרים שקראנו, ודפי העבודה שהכין. הפעילות בספרייה עוסקת בתכנים מגוונים: □ סוגי ספרים - מילון, ספר סיפורים, אגדות, שירים, קריקטורות, תורה, מידע, בישול וכדומה. □ מבנה הספר, וחלקיו - כריכה, עימוד, תוכן, אינדקס. □ תכנים לימודיים - עונות השנה, רגשות, חגים, כיוונים, ארץ ישראל, טבע, אומנות ועוד. □ שימוש בערוצי ביטוי רגשיים. אחד הקשיים עמם אנו מתמודדים בעבודה עם הקבוצה, הוא העדר חומרים בעברית אשר מתאימים לאוכלוסיה זו. מפגש אקראי עם אחת הקוראות בספרייה, שעוסקת שנים רבות בכתיבה עבור קהלים בעלי צרכים מיוחדים, הוביל לכתיבת סיפור במיוחד עבור הקבוצה. הסיפור "דנה וגיל" מעביר בשפה פשוטה ובעזרת אוצר מילים יחסית מצומצם - תכנים שמתאימים למבוגרים, כגון: מגוון הרגשות, מעשים הקשורים לרגשות (ליטוף, נשיקה, חיבוק), התמודדות עם רגשות, והשפעת רגשות על מצב הרוח. הסופרת הגיעה לספרייה לשני מפגשים עם הקבוצה. במפגש הראשון קראה את הסיפור, ושוחחה עם החברים על הרגשות שעולים בו - פחד, שמחה, אהבה - לאנשים ולבעלי-חיים, עצב, בושה. במפגש השני קראה אותו שוב, והחברים עבדו על דפי העבודה שהכינה. חברי הקבוצה אהבו מאוד את הסיפור, והביעו את התפעלותם במילים מפורשות: "איזה סיפור יפה כתבת" וכדומה. הם גם שיתפו ברגשות - ביוזמתם. אחד החברים, שמיעט להשתתף עד אותה פגישה, אמר "יש לי כלב, ואני מטייל איתו לבד". חברה אחרת סיפרה שאחד החברים רצה להיות חבר שלה, והיא התביישה. כן סיפרה שאינה משתפת אנשים בדברים שמציקים לה, מחשש שבסופו של דבר כולם יידעו על כך. השיחה במפגש זה היתה ערה יותר מאשר במפגשים האחרים.	

משאבים: ☐ גיוס של מתנדבים ושל מנהלת וצוות בספרייה; ☐ במסגרת שעות עבודה של צוות מדריכים במרכז היום ושל מרפאה בעיסוק (כרכזת התוכנית); ☐ ספרים וציוד של הספרייה.	
המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: להלהיב אנשים - צוות, מתנדבים, שותפים (מנהלת הספרייה העירונית) לגייסם ולהדריכם. בנוסף למעורבות בקהילה במהלך המפגשים, נעשו שתי פעילויות יזומות שמטרתן הגברת השילוב: תיעוד הפעילות על-ידי הטלויזיה הקהילתית ושידור הכתבה בערוץ המקומי; קיום יום-עיון לכל צוותי הספריות, שעוסקים במתן שירותי ספרייה לאוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים, תוך שימת דגש מיוחד על הפעילות עם הקבוצה ממעון "השרון".	כרטיס ביקור: מרכז יום "השרון" הוקם ומופעל על ידי עמותת צ'יימס-ישראל. המרכז מספק שירותים טיפוליים-סיעודיים לאנשים בוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית וכן לאנשים עם נכויות התפתחותיות נוספות. המרכז פועל בשיתוף עם עיריית הרצליה, עיריית רמת-השרון, עיריית הוד-השרון ומשרד הרווחה והשירותים החברתיים ובפיקוחו. המרכז שוכן במבנה עצמאי בבעלות עמותת צ'יימס-ישראל.

שם מרכז היום: **מרכז יום טיפולי "חוסן"** כתובת: **חוסן 5, חיפה**
 אשת קשר: **יערה הספל** תפקיד: **מנהלת המערך הטיפולי בסניף חיפה של עמותת אלווין ישראל**
 טלפון נייד: **052-60244525** כתובת אימייל: yaarah@israelelwyn.org.il
 טלפון במרכז: **04-8326155** פקס במרכז: **04-8321042**

שם התוכנית/הפעילות: סדר יום אישי, נגיש ונייד לכל חבר	אוכלוסיית היעד: התכנית מיועדת ומותאמת לכל המשתתפים במרכז היום
מטרות: ☐ הגברת ההשתתפות והבחירה של האנשים בפעילויות המרכז; ☐ מתן כלים להתמצאות והתארגנות בזמן ובמרחב; ☐ הגברת תחושת הביטחון והשליטה של האנשים בשגרת יומם.	
תיאור: כחלק מהאמונה שלנו בזכות של כל אדם להיות שותף מלא בקביעת אורחות חייו, חשוב לנו לתת לכל חבר במרכז היום את סדר היום שלו באופן המותאם לצרכיו וליכולותיו ולאפשר לו לראות את התקדמות היום. ההתייחסות להתקדמות בסדר היום מהווה פתיחה וסגירה של כל פעילות. לאחר מפגש הבוקר, מוקדש פרק זמן של כעשרים דקות להרכבת סדר היום בפעילות המכונה "יומן". ה"יומן" מהווה סדר יום אישי מותאם לכל אחד מחברי מרכז היום. בעת הרכבת היומנים, מדריך הקבוצה עובר עם כל אחד מאנשים על סדר יומו בשפה דבורה או בתת"ח. ביומן מצויינת כל פעילות שחברי המרכז לוקחים בה חלק במהלך היום. לכל אחד מותאם יומן בהתאם לרמת תפקודו: לחלק מהאנשים יש יומן מצולם, לחלק בסמלי boardmaker ולחלקם יש סדרי יום מוחשיים הכוללים אובייקטים מוקטנים לייצוג הפעילות: כפית מייצגת ארוחה, פעמון מייצג סדנת מוזיקה, פרווה מייצגת סדנת תחושות. בתום פעילות ה"יומן", עוברים חברי המרכז לסדנאות שונות הממוקמות בחדרי המרכז. כל אחד מהאנשים מסתכל בסדר היום שלו ויודע לאיזו סדנה עליו להיכנס. בתום הסדנה שוב מוציאים את סדר היום ואומרים לאיזו סדנה / פעילות הולכים עכשיו. לכל אחד מחברי המרכז מוצמד תיק בתוכו נמצא סדר היום. התיק מלווה את האנשים לאורך כל היום, כך שבכל רגע נתון הם יכולים להוציא את סדר היום ולראות מה הפעילות הבאה. האנשים שמתניידים באופן עצמאי הולכים כשהתיק מונח על כתפם, ולאלו המתניידים בכיסא גלגלים התיק מוצמד לכיסא. השימוש ביומנים מיושם מידי יום לאורך כל היום, החל ממפגש הבוקר ועד סיום הפעילות במרכז בשעות אחה"צ והוטמע בעבודה הקבועה של הצוות.	
משאבים: התיקים הוכנו על ידי הגמלאים ממרכז היום לגמלאים של אלווין ישראל, סניף חיפה וניתנו כמתנה לחברי מרכז היום "חוסן". קלינאי התקשורת והמדריכים סייעו בהתאמת הסמלים והיומנים לכל אחד מהחברים. קלסרים / לוחות פוליגל עליהם יש סמלים / תמונות המוצמדים בצמדנים (סקוץ') וסלסלות לאלו הזקוקים לאובייקטים המסמלים את הפעילות.	

כרטיס ביקור: מרכז היום הינו חלק ממערך שירותים מגוון שמפעילה עמותת אלווין ישראל בחיפה וכחלק מרצף תעסוקתי. כיום המרכז ממוקם במבנה עצמאי, אולם בעתיד הקרוב אמור להיבנות במתחם משותף עם מערך התעסוקה.	המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: נדרש תכנון מוקדם ומיפוי של צרכים ויכולות לכל אחד מהחברים, כדי להתאים את סדר היום: - מי מזהה סמלים? - מי זקוק לתמונות או לאובייקט מוחשי? עקביות היא סוד העניין: חשוב להדגיש לצוות ולאנשים את החשיבות שבשימוש עקבי.
---	---

בתמונה: חבר במרכז היום בדרכו לסדנה עם התיק שבתוכו נמצא סדר היום

בתמונה: סדר יום לדוגמה

שם מרכז היום: **מרכז יום לגימלאים** כתובת: **תל אביב 11, חיפה**
 אשת קשר: **יערה הספל** תפקיד: **מנהלת המערך הטיפולי בסניף חיפה של עמותת אלווין ישראל**
 טלפון נייד: **052-60244525** כתובת אימייל: yaarah@israelelwyn.org.il
 טלפון במרכז: **04-8539413** פקס במרכז: **04-8539413**

שם התוכנית/הפעילות: מעורבות החברים בקבלת החלטות הנוגעות לשגרת יומם במרכז	אוכלוסיית היעד: התכנית מיועדת ומותאמת לכל המשתתפים במרכז היום לגמלאים.
מטרות: □ הגברת ההשתתפות והבחירה של האנשים בפעילויות המרכז. □ הגברת תחושת השייכות והמעורבות של האנשים במרכז. □ פיתוח מיומנות הייצוג העצמי.	
תיאור: כחלק מהנחת יסוד שלנו בזכות של כל אדם להיות שותף מלא בקביעת אורחות חייו, חשוב לנו לתת לכל פרט אפשרות לקחת חלק בהחלטות הנוגעות לו. ברור לנו כי את ההחלטות הקשורות לתפעול מרכז היום אנו עושים במשותף עם האנשים להם הוא מיועד. קבלת ההחלטות הינה בנושאים השונים הקשורים לסדר היום במרכז, החל מבחירת השם ועד לשעות הפעילות. בנוסף, בוחרים החברים, על בסיס יומי, את השתתפותם בפעילויות שונות במשך היום (בכל יום מתקיימות 3 - 4 סדנאות במקביל) וניתנת להם האפשרות לבחור באיזו סדנה להשתתף. הבחירה בסדנה היומית נערכת כך: בכל בוקר, לאחר המפגש הקבוצתי, מתקיימת "בחירת הפעילויות". הפעילויות מוצגות על הלוח בכתב ובתמונה (גם עבור החברים שאינם מסוגלים לקרוא). לכל חבר יש שני כרטיסים עם שמו, החבר מתבונן בלוח ומצמיד את שמו ליד הסדנה בה הוא רוצה להשתתף. כמו כן, בימי חמישי מתכנסים החברים מסכמים את השבוע, ומציעים הצעות בנוגע לשהייתם במקום. כך לדוגמה - כשאחת מהחברות אושפזה, החברים הציעו להכין לה ברכות ולשלוח לה לבית החולים. בעת קבלת החלטה חשובה על אודות המרכז, כמו החלטה על בחירת השם ועל שעות הפעילות, מתקיימות שיחות הכנה אישיות עם החברים ובתום התהליך מתקיימת אסיפה ונערכת הצבעה דמוקרטית.	
משאבים: □ 2 לוחות שטיח ועליהם תמונות הממחישות את הסדנאות; □ שמות חברי המרכז בכרטיסים מנוגלים; □ משאב חיוני, גם אם אינו מוחשי - האמונה כי לכל אדם יכולת לייצג את עצמו.	
כרטיס ביקור: מרכז היום הינו חלק ממערך שירותים מגוון שמפעילה עמותת אלווין ישראל בחיפה וכחלק מרצף תעסוקתי. המרכז ממוקם במבנה עצמאי. במקום מתקיימת פעילות לכ- 30 אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, מעל גיל 50 שבחרו לצאת לגמלאות.	המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: חשוב להקשיב לאנשים ולגלות האם יש קושי בקבלת החלטה. לעיתים יש צורך במתן הכוונה או צורך לצמצם את אפשרויות הבחירה. כמו כן חשוב להדגיש לצוות באופן עקבי את החשיבות שבשיתוף החברים בקבלת ההחלטות.

שם מרכז היום: "עלי שיח" כתובת: אהליאב 11, ירושלים
 איש קשר: יעקב צורישדי תפקיד: רכז קידום במע"ש טלפון נייד: 054-4347393
 כתובת אימייל: tsurishday@gmail.com
 טלפון במרכז: 02-5712981 פקס במרכז: 02-6520932

שם התוכנית/הפעילות: הנגשת תעסוקה לאנשים במצב טיפולי-סיעודי	אוכלוסיית היעד: באי המע"ש שהם אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברמת תפקוד טיפולית-סיעודית
מטרות: לאפשר לאנשים הנזקקים לתמיכות טיפוליות וסיעודיות לקחת חלק בפעילות תעסוקה המותאמת ליכולותיו של כל פרט.	
תיאור: בסדנאות המע"ש מועסקים הבוגרים תחת הדרכה אינדיווידואלית בקיפול ואריזה. כל אחד מהאנשים, בהתאם לרמתו השכלית וליכולותיו הפיזיות, משתתף לפחות בחלק מתהליך הייצור המתבצע במקום. משימות העבודה (כגון: אריזת מוצרים לקופסאות; ניילון של מוצרים) חולקו למשימות-משנה, אותן ניתן להתאים לפרט. במקום פותחו אמצעים טכניים המאפשרים גם לבעלי מוגבלות מוטורית להשתלב בפעולות העבודה. הפעילות מתקיימת מדי יום, במתקן המע"ש.	
משאבים: מדריך מיומן יחד עם מתנדב המסייע באופן פרטני למשתתפים שהם אנשים במצב טיפולי-סיעודי.	
המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: חשוב - □ להנגיש את משימות העבודה באמצעות "פירוק" למשימות משנה ובאופן המותאם ליכולותיו של כל פרט; □ לשלב אנשים, גם אלה הנזקקים לתמיכות טיפוליות-סיעודיות, בקבוצה עבודה הטרוגנית מבחינת היכולות של משתתפיה.	כרטיס ביקור: מרכז היום הוא חלק בלתי נפרד מהמע"ש, אשר מופעל על ידי עמותת "עלי שיח" לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית מקרב האוכלוסייה החרדית בירושלים.

שם מרכז היום: **מרכז יום טיפולי "סווא"**, כפר קרע כתובת: **כפר קרע**
 אשת קשר: **אריג' מסארווה תפקיד: מרכזת טלפון נייד: 050-5310122**
 כתובת אימייל: areej212@hotmail.com
 טלפון במרכז: **04-6357727** פקס במרכז: **04-6357728**

שם התוכנית/הפעילות: סנגור עצמי וחופש בחירה	אוכלוסיית היעד: כל מקבלי השירות במרכז היום +21 וכן במע"ש
מטרות: □ העלאת רמת המודעות אצל מקבלי השירות וההפנמה לגבי המשמעויות של סנגור עצמי, יכולת בחירה, וועד, ייצוג, דמוקרטיה וזכויות. □ יישום תובנות נרכשות של סנגור עצמי על ידי העלאה של רעיונות, בקשות או תלונות כל אחד בדרכו ובקצב שלו. □ הגברת חופש ביטוי, הגדלת מרחב בחירה, השתתפות פעילה בהחלטות ובסדר היום. □ רכישת מיומנויות חברתיות והעלאת ביטחון ודימוי עצמי. □ שיפור איכות החיים של מקבלי השירות הן במרכז והן בקהילה.	
תיאור: בתוכנית ניתן דגש על בחירה חופשית, שיתוף החניך בסדר היום, והשתתפות בדיונים עם חברי קבוצתו ועם הצוות. הדבר מתאפשר על ידי כמה פעילויות מרכזיות המתבצעות במרכז: שעת בחירה: מופעלת מדי יום. בשעה זו מאפשרים לכל חניך להחליט באיזו פעילות להשתתף - לפי העדפתו האישית של תוכן הפעילות, או לפי העדפתו לבחור במדריכה מסוימת, או לפי בחירתו להישאר עם קבוצת חברים מסוימת. כמו כן המדריכות מאפשרות לחניכים לבחור ולגוון תוכן הפעילות בשעת בחירה לפי העדפותיהם. דוגמאות לסדנאות בחירה המתקיימות במרכז - יציאה למכולת השכונה; יוגה; הכנת קינוח במטבח; ריקודים; גרייה חושית; אפייה; בית קפה; דואר; כתיבה וכו'. זמן בחירה חופשית: בזמן זה החניך בוחר בתוך הקבוצה עצמה פעילות שברצונו להשתתף בה - אם זה משחק, פעילות במחשב, צפייה טלוויזיה וכו'. דיונים וישיבות עם הצוות: בתדירות אחת לשבוע בהם דנים בכל מיני נושאים הקשורים לסדר היום, לתוכניות, יציאות, ביטוי העדפות וכו'. הסדנאות מתקיימות בהתאם לתוכן - חלק מחוץ לכותלי המרכז, חלק בחדרי המרכז. חדרי קבוצות האם הופכות בשעת הבחירה לסדנאות מגוונות לבחירה. תדירות ההפעלה היא על בסיס יומיומי. שיבוץ הפעילויות הוא לפי התוכנית השבועית - בימים מסוימים באמצע היום - לפני ארוחת צהריים, ובאחרים לקראת סוף היום - לאחר ארוחת צהריים.	

משאבים: התוכנית מופעלת על ידי צוות המדריכים-המטפלים, המשמשים מדריכי סדנאות. לפעמים החניכים עצמם מעבירים סדנאות למיניהן. הציוד הוא בהתאם לאופי הסדנה, לדוגמה: בסדנת יוגה יש מזרונים, תמונות, ציוד ספורט.	
המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: להטמיע את זכות חופש הבחירה במרכז. להדגיש את נושא הסנגור העצמי מידי יום בפני הצוות ומקבלי השירות. לאפשר חופש ביטוי והשתתפות פעילה.	כרטיס ביקור: המרכז הוא חלק מרצף טיפולי שיקומי שהוקם על ידי ארגון מעונות סלאם. במסגרת הארגון מופעלים הוסטל, דירות לוויין, מרכז יום, מע"ש. המרכז נמצא במתחם משותף עם המע"ש בכפר קרע.

בתמונה: משתתפת מדביקה את כרטיסיית הסדנה הנבחרת על ידה
על לוח התוכנית האישית שלה

שם מרכז היום: **מרכז יום סיעודי טיפולי "מרכז כוכב"** כתובת: **הנֶדֶד 2, מעלות תרשיחא**
 אשת קשר: **רחלי גולדיס** תפקיד: **מנהלת המרכז**
 טלפון במרכז: **04-9570129** פקס במרכז: **04-9570129**

שם התוכנית/הפעילות: אָקו-תרפיה - שימוש בסביבה החיצונית ומשאביה כאמצעי טיפולי	אוכלוסיית היעד: כל מקבלי השירות במרכז היום
מטרות: □ זיקה למקום ורצון להיות חלק משמעותי מהסביבה בה האדם חי. □ שמירה על הסביבה ומניעת עומסי פסולת וצפיפות. □ שימוש בטבע לשמירה על הבריאות המנטלית והפיזית. □ חיבור לערכים ועמדות שאקטואליים בעולם כולו ושכלל האוכלוסייה מתעסק בו. □ יצירת עיסוקים בעלי תוכן ומשמעות הלקוחים מעולם האָקו-תרפיה.	
תיאור: "מרכז כוכב", מרכז יום לבוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, שוכן בשיפולי העיר מעלות, מוקף בגינה גדולה וגובל בחורש טבעי. המרכז ממוקם במרחק הליכה מפארק אגם מונפורט. צוות "מרכז כוכב" מתייחס לסביבה החיצונית של המרכז כסביבה מרפאה, ומשתמש בה בשלל דרכים: □ סדנת גינון טיפולי - סדנה המתקיימת שלוש פעמים בשבוע, בה המשתתפים מתנסים בעבודות גינון שונות, בטיפוח גינת ירקות אורגנית, ביציאה לטיולים ובהכרת הסביבה הקרובה מבחינת נוף וצמחייה. האנשים זורעים, שותלים, משקים, מעשבים ולבסוף אף מבשלים וטועמים את הירקות שגידלו בערוגות במו ידיהם. □ תחזוקת קומפוסט (מכשיר לייצור זבל אורגני) - חברי המרכז מפרידים את הפסולת ומשתמשים בדשן שנוצר לטובת הגינה של "מרכז כוכב". □ פינת חי - החברים אחראים על פינת החי של המרכז. לכל קבוצה יש תורנות שבועית, במסגרתה החברים נותנים אוכל ומים לחיות, מנקים את הכלובים ומטפלים בחיות. □ פעילות גופנית מחוץ ל"מרכז כוכב" - החברים יוצאים לצעדות שבועיות מסביב לשכונה, משתתפים בחוג כדורסל במגרש בעירוני ובמתקני ספורט קהילתיים. □ יציאה לטיולים דו-שנתיים - מדי ט"ו בשבט ובסוף שנת הפעילות יוצאים חברי המרכז לטיול בטבע, במסלולי טיול מוגשים לכיסאות גלגלים. כך הם ביקרו בשנים האחרונות בתל דן, בנחל שניר, בשמורת החולה, שמורת גמלא, מערת קשת, חוף הים ועוד. צוות המרכז מקפיד לבחור מסלולי טיול בשמורות טבע אליהם רוב החברים לא מגיעים באופן פרטי. אין ספק שהסביבה החיצונית הירוקה והטבעית שנמצאת ממש מחוץ לדלת המרכז משפיעה השפעה מרגיעה, מטיבה ומרפאה לחברים, ומאפשרת להם לעסוק בשלל עיסוקים הקשורים בטבע, על מרכיביו השונים.	
משאבים: □ מדריכת גינון טיפולי 3 פעמים בשבוע; □ הקמת פינת חי והוצאות שוטפות לתחזוקתה; □ תקציב שנתי מיועד לטיולים; □ שאר הפעילויות מבוצעות על ידי צוות המרכז ומתנדביו.	
כרטיס ביקור: מרכז יום טיפולי-סיעודי "מרכז כוכב" נמצא במעלות תרשיחא. המרכז מופעל על ידי עמותת "מרכז כוכב".	המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: להתחיל מפעילויות קטנות העושות שימוש בסביבה החיצונית שניתן לקיימם בכל סיטואציה. לדוגמה: תחזוקת קומפוסטר והפרדת פסולת.

שם מרכז היום: **מרכז יום טיפולי "מט"ב נתיבות"**
 אשת קשר: **מעין פיין** תפקיד: **מנהלת המרכז**
 כתובת אימייל: mayrsf@gmail.com
 טלפון במרכז: **08-9945113** פקס במרכז: **08-9945113**

שם התוכנית/הפעילות: כלכלת בית	אוכלוסיית היעד: כל מקבלי השירות במרכז היום +21
מטרות: ☐ יצירת אפשרות לעצמאות אישית בהכנת מאכלים. ☐ חיזוק היכולות התחשיות. ☐ פיתוח וחיזוק של כשרים קוגניטיביים בדגש על הבנת תהליך.	
תיאור: פעילות כלכלת הבית מתבצעת בחדר אוכל שם נפגשות כל הקבוצות. הפעילות מתבצעת בשעות הבוקר לאחר ארוחת הבוקר ומפגש בוקר. התוכנית ליום הפעילות מועברת בכל שבוע על ידי מדריכה-מטפלת שונה על מנת לחשוף את המשתתפים לכלל הצוות, לשתף את כלל המדריכות-מטפלות ולגוון רעיונות. דרך הביצוע היא כדלקמן - מכינים מראש דף מתכון, המפרט מרכיבים וכן סדר פעולה. משתתפים אשר יודעים לקרוא (מעט) מסייעים בהקראת המרכיבים. בכל פעם אדם אחר (על פי תור) מוסיף מרכיב לקערה. כאשר מכניסים מרכיב לקערה המדריכה-מטפלת מקיימת שיחה על המרכיב. לדוגמה: קמח - ממה עשוי? למה צריך לנפות קמח? אלו מאכלים אנו מכירים שעשויים מקמח? וכו'. לאחר שכלל המרכיבים בקערה, מחלקים את המשתתפים לקבוצות עבודה לפי רמות תפקוד. ישנן פעילות שונות כמו - הכנת מאפים, הכנת מרק, חיתוך ירקות לסלט. כל פעילות מותאמת לפי עונות השנה והחגים. המוצר המוגמר משולב בארוחת צהריים / בארוחת מנחה, או נשלח עם כל משתתף לביתו. בסיום הפעילות, כל משתתף מקבל מתכון לביתו על מנת לעודד גם בבית עצמאות בתחום כלכלת בית. הפעילות מתקיימת פעם בשבוע למשך שעתיים.	
משאבים: ☐ כוח אדם - צוות טיפולי, מרפא בעיסוק. ☐ ציוד - כלי מטבח, כגון: מערכים, מגשים אישיים, סכינים וכפות מותאמות, תנור אפייה, סירים למרק, קערות לסלט, קרשי חיתוך אישיים. ☐ מוצרים מתכלים - מוצרי מזון לפי המתכון.	
קרטיס ביקור: מרכז יום טיפולי "מט"ב נתיבות" נותן שירות לעיר נתיבות ולסביבתה הקרובה והרחוקה. המסגרת מחולקת ל-3 קבוצות לפי רמות תפקוד.	המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: ☐ לתת לצוות ולמשתתפים לחשוב על מתכונים. ככל שמעורבים ונוטלים חלק פעיל בתהליך - המוטיבציה לעשייה גבוהה יותר. ☐ באופן כללי- להתמיד בניסוי של פעילויות עד שתימצא פעילות מתאימה לאוכלוסייה.

שם מרכז היום: **מרכז יום טיפולי-סיעודי "בית אקשטיין"** כתובת: **יצחק שדה 11, רמלה**
 אשת קשר: **מורן שטוסר-משיח** תפקיד: **מנהלת המרכז** טלפון נייד: **050-7334236**
 כתובת אימייל: moran.m@b-e.org.il
 טלפון במרכז: **08-9214762** פקס במרכז: **08-9214684**

שם התוכנית/הפעילות: ייצור ושיווק של מארז ריחני מפתיתי סבון	אוכלוסיית היעד: המשתתפים במרכז היום, מרביתם במצב סיעודי
מטרות: - מתן הזדמנות לחוות הצלחה בעשייה; - יצירת פעילות תעסוקתית עשירה בגירויים חושיים ומזמנת תרגול של מיומנויות מוטוריות.	
תיאור: בעבר נעשו נסיונות לשלב את האנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית שזקוקים לתמיכות סיעודיות וטיפוליות בעבודה אריזה, כגון: סכו"ם, קיסמים, אך אלה לא כל כך צלחו. בצוות עלה רעיון לפתח פעילות תעסוקה סביב יצירה של שקיות ריחניות מפתיתי סבון. לסוג פעילות זה יש ערך מוסף מסוגים שונים, לדוגמה: גירוי חושי עשיר של צבעי החומרים, זיהוי ריחות, מגע במרקמים שונים, רחשים של סוגי שקיות וכן תרגול פיזי של מיומנויות מוטוריות, כגון - ויסות, כוח, אחיזה. תהליך הייצור כולל בישול הסבון, הוספת ריחות וצבעים, גירוד בעזרת פומפיה לתוך מכל ומילוי של שקיות אורגנה בפתיתי סבון ריחניים. המוצר נארז ברביעיות (הזדמנות למיון ולספירה) ולבסוף מודבק עליו לוגו, שהוכן במיוחד למוצר. האריזות המהודרות נמכרות, כשההכנסות נצברות לטובת מקבלי השירות במרכז היום.	
משאבים: - הכשרה מתאימה של מדריכה; - כוח אדם לעבודה ולהדרכה של הקבוצה; - ציוד, כגון: מיכלים, כלי חיתוך, פומפיות; - חומרים מתכלים - חומרים לבישול הסבון, חומרי אריזה, מדבקות.	
המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: - לחשוב באופן יצירתי; - לא להסס מלנסות ולהתנסות; - להאמין ביכולות של באי המרכז.	כרטיס ביקור: מרכז היום פועל במתחם עצמאי והוא חלק מרצף שירותי תעסוקה בקהילה שמפעילה חברת "בית אקשטיין" ברמלה.

בתמונה: **פתיתי סבון ארוזים, בשלל צבעים**

שם מרכז היום: "בית מיטל", מעונות גל - ראשון לציון כתובת: מתחם האורנים, ראשון לציון
 אשת קשר: ענת הרשקוביץ תפקיד: מנהלת "בית מיטל" טלפון נייד: 050-5417094
 כתובת אימייל: anath40@walla.com
 טלפון במרכז: 03-9583832 פקס במרכז: 03-9657792

שם התוכנית/הפעילות: להיות בריא	אוכלוסיית היעד: כל מקבלי השירות במסגרת
מטרות: קידום אורח חיים בריא תוך פיתוח של מיומנויות והרגלי חיים בריאים באמצעות - ☐ הקניית מידע ראשוני ומושגי יסוד בנושא; ☐ יצירת הרגלים של אחריות אישית לשמירה על בריאות הפה והגוף; ☐ פיתוח מודעות לסיכונים בריאותיים ולדרכי נקיטת זהירות;	
תיאור: הפעילות במסגרת התוכנית כוללת - הכנת יומני בריאות אישיים לכל משתתף, בצירוף תמונתו; הפצת שאלונים למשפחות, הכנת המלצות בנושא תזונה למשפחות על ידי דיאטנית; הקפדה על שטיפה של ידיים ופנים, צחצוח שיניים ותחושת הפה בכל יום לאחר ארוחת הבוקר; עיסוק בפעילות גופנית - 3 פעמים בשבוע; קבוצות הליכה - מדי שבוע; יום בריאות" המתקיים בכל יום רביעי בשבוע, מבוסס על סדנאות אכילה נכונה, גידול ירקות והכנת לסלט; יום ספורט בהובלת מרפאה בעיסוק ומורה לחינוך גופני - אחת לשבועיים; מפגשי "תנועה בהנאה" בחדר הג'ימבורי; סדנאות בריאות המתבצעות מעת לעת על ידי אחות ורכזת חינוך הן לבאי המרכז והן לצוות; "הפעלת ועדה של נאמני בריאות מבין המשתתפים; שקילת האנשים מדי חודש; טיפוח הכוללים - ספא, קוסמטיקה, תסרוקות וטיפוח הן לגברים והן לנשים; הפעלות להעשרה באמצעות תוכנות מחשב בנושא בריאות. בנוסף התקיימה סדנת בריאות על ידי צוות יחידת הבריאות של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.	
משאבים: ☐ צוות, כולל - מדריכים, מרפאה בעיסוק, פיזיותרפיסטית, רכזת חינוך (מכינה מערכי הפעלה ומנחה את נאמני הבריאות), אחות, מורה לחינוך גופני, אם הבית. ☐ ציוד, כולל - באולינג, קליעה למטרה, מתקן כדורסל, בקבוקי מים מינרלים המשמשים למשקולות.	
כרטיס ביקור: "בית מיטל" מופעל על ידי חברת "מעונות גל" במבנה עצמאי.	המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: להחדיר אמונה בחשיבות הבריאות כדרך חיים; למנות נאמני בריאות מתוך הצוות; לשתף ולהדריך את באי המרכז ואת הצוות.

בתמונה:
**פעילות בנושא
 "פירמידת מזון"**

שם מרכז היום: **מרכז יום טיפולי ע"ש עליזה בגין - צ'יימס ישראל**
 כתובת: **רח' הארד 13, תל-אביב**
 איש קשר: **גילה קרון** תפקיד: **מנהלת טלפון נייד: 050-6668637**
 כתובת אימייל: mercazaliza@chimesisrael.org.il
 טלפון במרכז: **03-6473988** פקס במרכז: **03-6445229**

שם התוכנית/הפעילות: בוחרים, מתחברים, מצלמים	אוכלוסיית היעד: 25 מתוך 48 משתתפים המשולבים במרכז
מטרות: מתן הזדמנות אמיתית לכל אדם באמצעות לימוד שימוש במצלמה והתנסות בצילום - • להביע את עצמו; • לתת ביטוי לבחירה חופשית ולזווית ראייה אישית וייחודית של הפרט.	
תיאור: מרכז יום ע"ש עליזה בגין הינו מרכז טיפולי המיועד לבוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בינוני נמוך וסיעודי. חלקם מתמודדים גם עם נכויות פיזיות. בין הפעילויות במרכז בין הפעילויות מתקיים גם חוג הצילום - כחלק מהמאמץ להביא לידי ביטוי את היכולות, הכישורים, זווית הראיה הייחודית והבחירה האישית של החניכים. לחוג הצילום נבחרו חניכים ברמות תפקוד שונות, אשר הביעו את רצונם להשתתף. הפעילות מתקיימת פעם בשבוע למשך 45 דקות. בחצר המתחם או בסביבה הקרובה כגון פארק. החוג מתקיים במסגרת חוגי הבחירה במרכז. תחילה המשתתפים קיבלו הדרכה על שימוש במצלמה והתנסו בהפעלתה. בשלב השני הם התבקשו לבחור מקום / פינה במרכז היום אליה הם מתחברים / אותה הם אוהבים ואשר חשובה להם במיוחד. כל אחד בחר משהו ייחודי, לדוגמה: שורשים של עץ, פינת ישיבה, חניות והסעות, חדר פעילות. כל חניך צילם באופן חופשי לגמרי לפי יכולתו ודרכו. לחלק היה קשה למצוא את הכפתור ולחלק הייתה בעיה בהתמקדות על אובייקט. הצלמים עברו תהליך אישי כל אחד לפי יכולתו והבנתו לצלם. בסיום, פותחו התמונות, הוגדלו ומוסגרו ונתלו בתערוכה במרכז. מהתמונות שהתקבלו ניתן לראות כיצד כל אחד מהחניכים בא לביטוי באופן שונה ושווה כאחד. התמונות שעל הקיר הם עדות ליכולות, כישורים, ביטוי לבחירה ולזווית ראייה ייחודית ושווה של כל אחד מהם.	
משאבים: מדריך אומנות בכיר, מצלמות דיגיטליות (חד פעמיות).	
המלצה למי שרוצה לפתח פעילות דומה: להאמין בחניכים ולתת להם הזדמנות לבחור ולהתחבר.	כרטיס ביקור: מרכז יום טיפולי ע"ש עליזה בגין נמצא במתחם משותף עם מע"ש "אחיקם" ופועל כיחידה עצמאית על ידי עמותת צ'יימס ישראל.

תמונות בתערוכה - פרי עבודתם של משתתפי החוג לצילום

משרד הרווחה והשירותים החברתיים
האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, השירות לטיפול בקהילה

פרק 6. כלי עזר

פרק זה כולל כלים הנחוצים לעבודת מרכז היום, כגון - טפסים, רשימות תיוג (check list), כתובות חיוניות של אנשי קשר וספקי שירות, וכן פרטי קשר למרכזים.

רשימת הכלים

מספר הנספח	שם הכלי	עמוד
א	שאלון איכות חיים	81
ב	עקרונות איכות - מערכי הדרכה לדוגמה	82
ג	אמנת השירות במרכז יום 21+ (דוגמה)	83
ד	מיפוי מערכתי והערכה של גורמי סיכון - טופס	84
ה	ניהול סיכונים בתוכנית אישית - תרשים זרימה	85
ו	טיפול באירוע חריג - תרשים זרימה	86
ז	טיפול באירוע חריג - טופס תיעוד ודיווח	87
ח	ריכוז של נתוני משתתפים במסלול הסעה - טופס	88
ט	מבדק איכות להסעות - טופס משוב	89
י	סיכום של נתונים והמלצות בתחום התזונה והאכילה - טופס אישי	90
יא	1. דרישת מסמכים למועמד חדש - טופס 2. קבלת משתתף חדש - טופס 3. הודעה על קבלת משתתף חדש - טופס	91 92 96
יב	תכולת תיק משתתף במרכז יום לבוגרים 21+ במצב טיפולי / סיעודי - רשימה	97
יג	היחידה לשירותי בריאות - פרטי קשר ליועצים מקצועיים	98
יד	ספרים, סיפורים ושירים - רשימה	99

נספח א: שאלון איכות חיים⁸¹

השאלון שלפניך מאפשר ליצור פרופיל של מרכז היום +21 המזהה באיזו מידה תורם המרכז לאיכות החיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי - סיעודי המטופלים בו ב-8 מִמְדִים של איכות חיים. דרכים לשימוש בשאלון - ראה בנספח ב' - להלן.

ממד איכות החיים	פירוט	5 במידה מרבית	4 במידה ראויה	3 במידה סבירה	2 במידה מעטה	1 כלל לא
רווחה רגשית	המרכז מעניק תחושת בטחון למשתתפים ויוצר אצלם שביעות רצון; המרכז פועל לשיפור של הדימוי האישי וההערכה העצמית בקרב המשתתפים					
יחסים בין אישיים	המרכז פועל לחיזוק קשרים בין - הצוות למשתתפים, המשתתפים - לבין עצמם / לבין בני-המשפחה / לבין הקהילה					
רווחה חומרית	במרכז יש ציוד, טכנולוגיות ועזרים המותאמים לצרכיהם וליכולותיהם של המשתתפים					
התפתחות אישית	המרכז מספק הזדמנויות מגוונות לפרט להיות מעורב בפעילות מקדמת מבחינה תפקודית ואישית.					
רווחה פיזית	במרכז ניתנות תמיכות מותאמות לפרט בתחום ה-ADL, תחום הבריאות ותחום התקשורת					
הכוונה עצמית	במרכז מתאפשר למשתתפים - להביע את דעתם ולקבל החלטות תוך חופש בחירה					
הכלה חברתית	המרכז מספק הזדמנויות לשילוב הדדי - של משתתפי המרכז בקהילה ושל הקהילה במרכז					
זכויות	המרכז מספק למשתתפים סיוע והגנה ממצבים פוגעניים כולל שמירה מפני תוקפנות / אלימות - פיזית ו/או מילולית מכל גורם שהוא; כיבוד הפרטיות; אפשרות לרכוש אישי					

⁸¹ באתר קרן של"ם יש ריכוז של שאלונים שונים בתחום איכות החיים, ראה בקישור הבא:
<http://www.kshalem.org.il/pages/ViewTab.aspx?dGFiSWQ9MTAy>

נספח ב: עקרונות איכות - מערכי הדרכה לדוגמה

השאלון המופיע בנספח א' לעיל יכול להיות כלי לבחינה ולליבון של הבטים הקשורים באיכות החיים שמעניק מרכז היום למשתתפיו⁸². זאת במספר הקשרים -

- בסיס לשיחת צוות - מונחית על ידי מנהל המרכז;
- בסיס לשיחה בין המפקח המחוזי של השירות לטיפול בקהילה לבין מנהל המרכז;
- נקודת מוצא לשיחה עם הורים / בני-משפחה / אפוטרופוסים.

א) **בסיס לשיחה מונחית בצוות:** המנהל ממלא את השאלון וכן כל אחד מחברי הצוות. המנהל מוביל דיון הבוחן - *דוגמאות ליישום של כל ממד; *סיכום קבוצתי של הפרופילים הפרטניים; *פערים בין הפרופילים הפרטניים (חבר בצוות העניק לאחד הממדים ציון מרכזי, בעוד עמיתו העניק לממד זה ציון נמוך ביותר); *דרכים לצמצום פערים ולשיפור הפרופיל הקבוצתי.

ב) **בסיס לשיחה בין המפקח המחוזי לבין מנהל המרכז:** כל אחד ממלא את השאלון ומתקיים דיון על - אופן היישום של כל ממד הלכה למעשה במרכז היום; השוואה וזיהוי פערים בין הפרופילים; הנמקה של הציונים לכל ממד; שיטות וכלים להשבחת הפרופיל - דהיינו לשיפור איכות החיים של משתתפי המרכז.

ג) **נקודת מוצא לשיחה עם הורים / בני-משפחה / אפוטרופוסים:** השאלון, לאחר שמולא, יכול להיות התחלה לשיחה (פרטנית או קבוצתית) עם הורים ו/או בני-משפחה ו/או אפוטרופוסים.

- **בשיחה פרטנית** (הנערכת על ידי עו"ס, אחראי קבוצה, מנהל המרכז) ניתן - *ללמוד על איכות החיים ואיכות הטיפול מנקודת מבטו של ההורה, בן המשפחה או האפוטרופוס; *לאתר סיפורי הצלחה וכן נקודות טעונות שיפור; *לבנות שיתוף פעולה בין ההורה / בן המשפחה / האפוטרופוס לבין צוות המרכז ביחס למשתתף מסוים.

- **בשיחה קבוצתית** (המונחית על ידי עו"ס או מנהל המרכז) ניתן - *ללמוד על איכות החיים ואיכות הטיפול מנקודת מבטם של מספר הורים, בני משפחות או אפוטרופוסים; *ליצור פרופיל קבוצתי; להעריך את מידת שביעות הרצון מעבודת המרכז; *להשוות ולזהות פערים בין הפרופילים הפרטניים; *לבחון דרכים גייס הורים ובני משפחות לפעילויות⁸³ המשפרות את איכות החיים של המשתתפים במרכז היום.

⁸² כדי להנגיש שאלוני שביעות רצון לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ניתן להחליף את המספרים והמילים המדרגים רמות של שביעות רצון - בסמלים (אייקונים) - ☺ ☹ ☹. ⁸³ לדוגמה: השתתפות הורים / בני משפחות / אפוטרופוסים באירועים מיוחדים הנערכים במרכז היום, כגון: ימי הולדת, טקסי חגים, תערוכות, הופעות.

נספח ג: אמנת השירות במרכז יום 21+ (דוגמה)⁸⁴

אמנת השירות היא מסמך כתוב המציג את זכויות הלקוח שהן מחויבויות הארגון כלפיו. זכויות במרכז היום 21+ נוגעות לתפקודו הכולל, להרכב סל השירותים ולהגדרת סטנדרטים (דהיינו איכות הניתנת למדידה) של דרכי מתן השירות. אמנת השירות תוצג ותוסבר למשתתפים באופן המובן להם וכן להורים / לבני המשפחות / לאפוטרופוסים (לפי העניין).

נושא	סטנדרט	שיטת המדידה
בטיחות ונגישות פיזית תוך טיפול מיידית בכל תקלה שמתגלית	- אפס מפגעים - נגישות פיזית מלאה לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי-סיעודי	• ביקורת שוטפת של תקינות מבנים, מתקנים, ציוד ומערכות בטיחות; • ביקורת תקופתית על ידי מומחים
אווירה של בטחון	- מניעה של אלימות ופגיעות מכל סוג במשתתפים - אפס סובלנות לכל תופעה של אלימות - קיום של קוד אתי להתנהגות ראויה במסגרת המרכז - הקנייה ורענון של כלים להתמודדות עם מצבי לחץ ומשבר	• תצפיות ותיעוד של אירועים חריגים; • בקרה שוטפת על דפוסי התנהגות - צוות ומשתתפים
שירות נגיש	התאמת השירות למגוון מצבים מיוחדים המאפיינים אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במצב טיפולי-סיעודי באמצעות שימוש בטכנולוגיות ובעזרים (כגון: לתקשורת חליפית) וקיום של פתרונות יצירתיים המאפשרים לכל משתתף לקבל שירות.	• שאלוני תצפית; • שאלוני שביעות רצון
קידום ושימור של תפקודים אישיים במגוון תחומים: גופני, חברתי-רגשי, תקשורתי, לימודי	- ביצוע אבחון צרכים אינדיבידואלי לכל משתתף לפחות אחת לשנה - קביעת תוכנית התערבות מתאימה, לאור ממצאי האבחון שבוצע - ביצוע התוכנית בשיתוף של הצוות הרב-מקצועי - מעקב, בקרה והערכה של התוכנית והתאמתה לאדם - לפי הצורך	• תיעוד מלא של תוכניות קידום; • קיום פגישות של הצוות הרב-מקצועי מדי 6 / 12 חודשים
התאמה לגיל, מתן בחירה וגיוון של הפעילויות	מרכז היום יספק למשתתפים פעילויות מגוונות, המותאמות להיותם אנשים בוגרים וכן ליכולותיהם. זאת תוך מתן אפשרות לבחירה אישית	• קיום מערכת פעילויות המבוססת על גיוון ובחירה; • בקרה על תכני הפעילות ועל דרכי הביצוע
תמיכה וסיוע למשפחות בהתמודדות עם טיפול בבן/בת המשפחה, שהוא אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית	הצוות יסייע להורה להתמודד עם בעיות של החניך, בהתאם לסיטואציה. במידה ואין ביכולתו של הצוות לסייע להורה, ייעשה מאמץ להפנות את ההורה לגורם מטפל אחר.	• איסוף ועדכון מידע רלוונטי למשפחות; • תיעוד עקבי של תכולת הקשר, התקשורת ותהליכי העבודה עם המשפחות

⁸⁴ מבוסס על מסמך מאת אריאלה זיידל, מנהלת מע"ש לוד, בו התקיים הליך לקבלת תו תקן איכות 9001 ISO. ראה באתר קרן שלם - בקישור הבא: <http://www.kshalem.org.il/pages/ViewTab.aspx?dGFiSWQ9NzQ=>

נספח ד: מיפוי והערכה של גורמי סיכון - טופס

הטבלה שלפניך נועדה למפות ולהעריך תרחישים מסכנים (=אירועים היכולים לקרות בפועל) במסגרת מרכז היום. מומלץ למלא את הטבלה במהלך ישיבת צוות וכן לדון בנהלים להתמודדות עם כל תרחיש.

מרכז יום +21

(כאן יירשמו שם ופרטי מרכז היום)

מספר תרחיש	תיאור התרחיש	דרגת שכיחות				דרגת חומרה				מספר המשתתפים החשופים בו-זמנית לתרחיש	מספר עובדים החשופים בו-זמנית לתרחיש	דרוג של רמת סיכון כוללת ⁸⁵
		1	2	3	4	1	2	3	4			
1	נפילה של אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית											
2	פציעה של אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית											
3	אלימות נגד משתתף											
4	אלימות נגד עובד											
5	מתן שגוי של תרופה											
6	הרעלת מזון											
7	תגובה אלרגית קשה ⁸⁶											
8	אחר - לציין תרחיש/ים נוסף/ים רלוונטיים למרכז היום											

❖ מפתח לדרגת שכיחות ולדרגת חומרה בתרחיש -

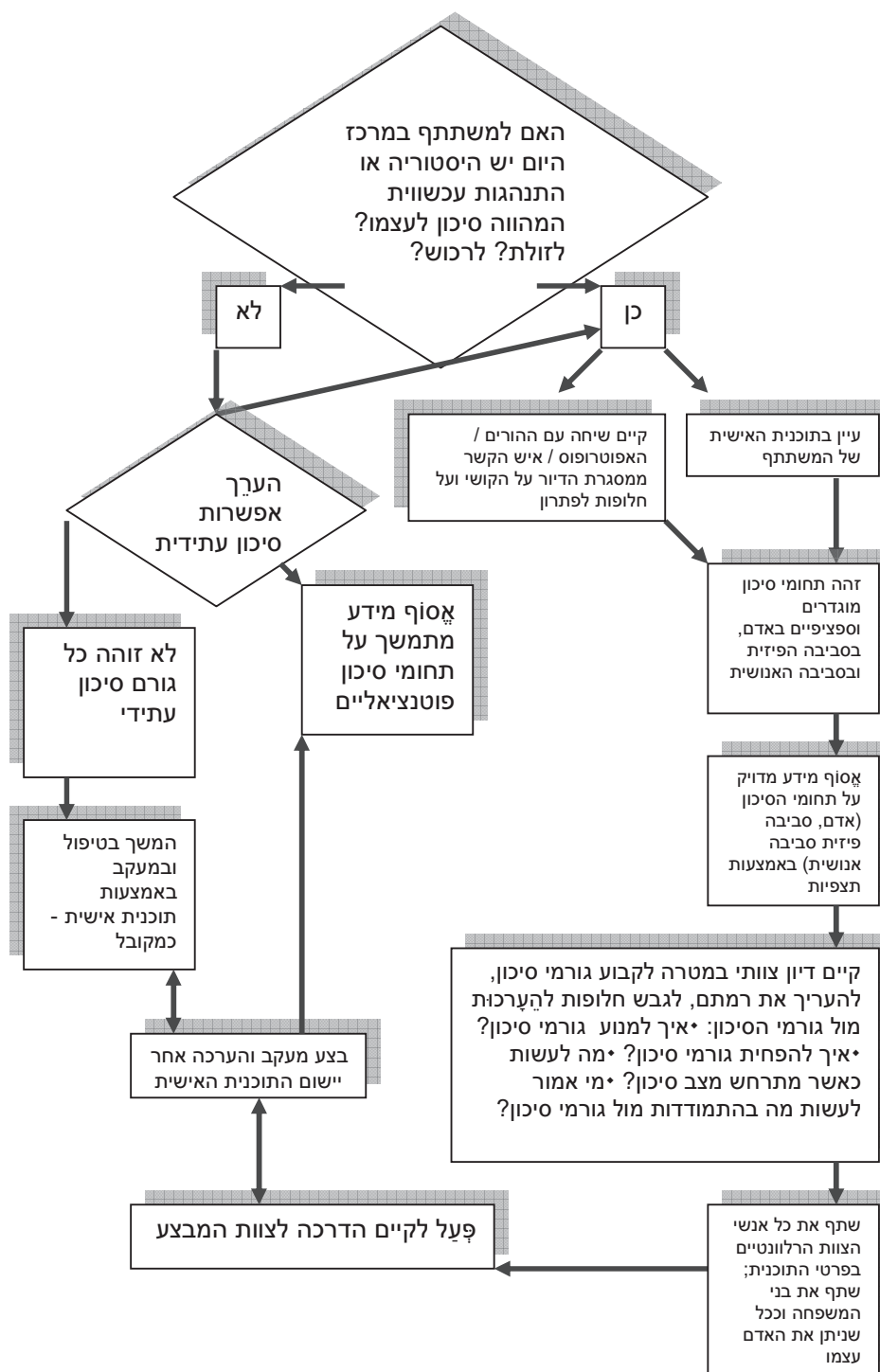
- 1 - סבירות נמוכה מאד - נדיר ביותר;
- 2 - סבירות נמוכה - עלול לקרות, אך לעיתים רחוקות;
- 3 - סבירות בינונית - עלול לקרות מדי פעם;
- 4 - סבירות גבוהה - עלול לקרות בכל יום;

נספח ה: ניהול סיכונים בתוכנית אישית - תרשים זרימה⁸⁷

⁸⁵ רמת סיכון כוללת היא מכפלה של דרגת השכיחות X דרגת החומרה X מספר המשתתפים הנחשפים בו-זמנית לתרחיש X מספר העובדים החשופים בו-זמנית לתרחיש.

⁸⁶ קלם אפילקטי: יכול להיגרם ממזון כלשהו או מתרופה או מעקיצה.

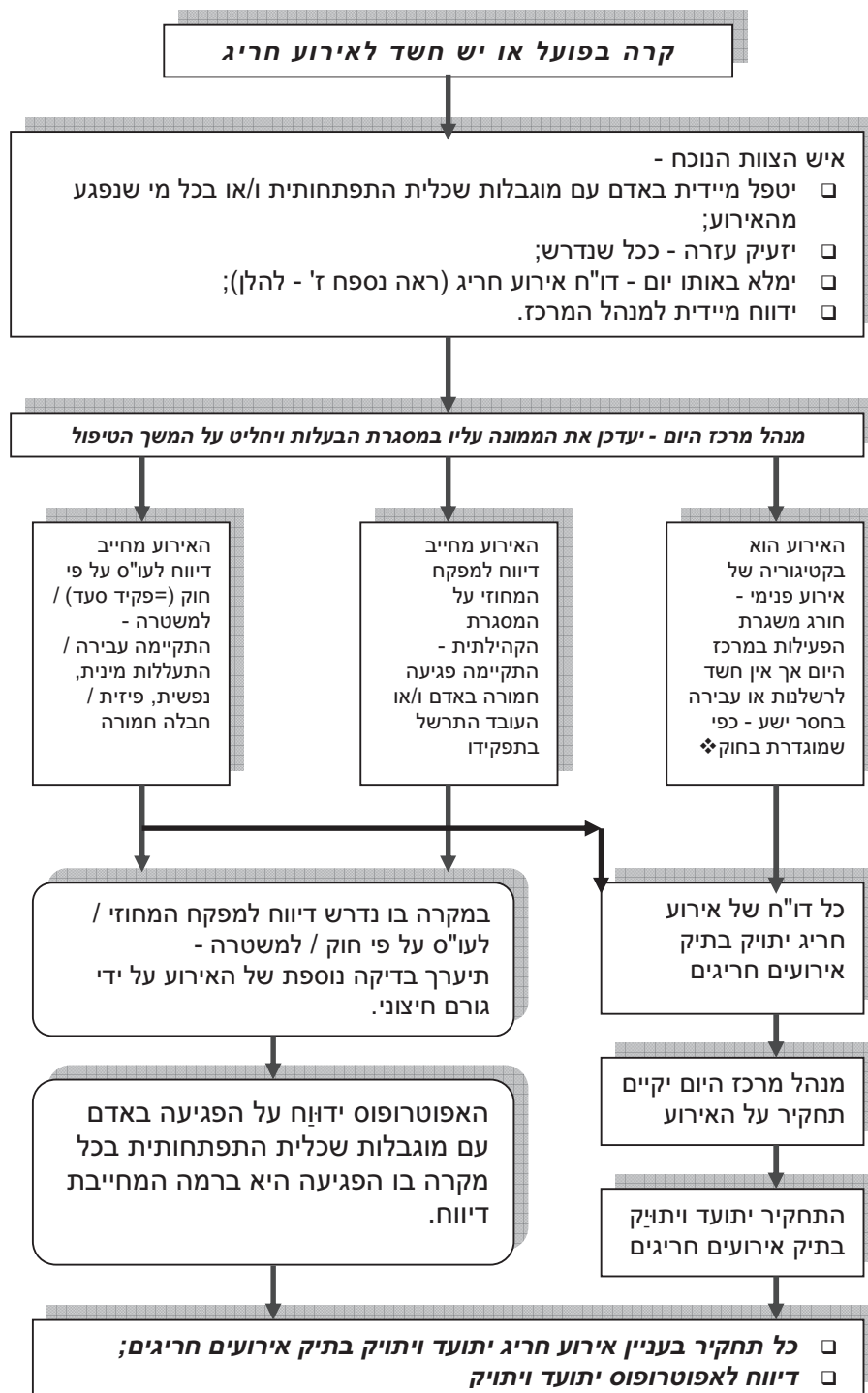
התרשים לפניך מפרט כיצד לנהל סיכונים ביחס למשתתף במרכז היום יש היסטוריה או התנהגות עכשווית המהווה סיכון לעצמו? לזולת? לרכוש?

נספח ו: טיפול באירוע חריג - תרשים זרימה

⁸⁷ מעובד על פי ניסים, דליה; בן-ארי, אורנה (2008): "תרשים זרימה: מודל לבניית תוכנית ניהול סיכונים אישית", מתוך - דורון ובראון (2008), עמוד 36. מידע על הפרט בפרק 7 - מקורות מומלצים לקריאה ולהעשרה.

התרשים לפניך מפרט כיצד לפעול במצב בו התרחש אירוע חריג במרכז היום +21.

❖ ראה תיקון 26 לחוק העונשין בקישור הבא: <http://www.abiliko.co.il/index2.php?id=1645&lang=HEB>
נספח ז': טיפול באירוע חריג - טופס תיעוד ודיווח

מרכז יום 21+
(כאן יירשמו שם ופרטי מרכז היום)

תאריך ושעה בהם התרחש האירוע:

שם ותפקיד ממלא/ת הטופס:

המעורבים:

(כאן ירשמו כל השמות - פרט לשמות א/נשי הצוות)

(כאן ירשמו שמות א/נשי הצוות בלבד)

תיאור האירוע:

מסקנות:

המלצות לפעולות מונעות:

באחריות:

נבדק על-ידי מנהל/ת מרכז היום:

(שם מלא וחותימה של המנהל/ת)

בתאריך: _____

דווח ל- _____ בתאריך _____

(לציין שם ותפקיד)

בתאריך _____

(לציין שם ותפקיד)

בתאריך _____

(לציין שם ותפקיד)

משרד הרווחה והשירותים החברתיים

האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, השירות לטיפול בקהילה

נספח ח: ריכוז של נתוני משתתפים במסלול הסעה - טופס⁸⁸

מרכז יום +21 _____
 (כאן יירשמו שם ופרטי מרכז היום)

יש להכין את הרשימה לפי סדר העלייה/הירידה של הנוסעים.

הטופס המלא יימסר לכל מלווה הסעה. **יש להקפיד על שמירת חיסיון של הנתונים**

מקום התחלת המסלול _____

שם איש קשר ומספרי טלפון של חברת ההסעות: _____

שם ומספר טלפון של הנהג: _____

מקום האיסוף / מקום הפיזור	שעת האיסוף / שעת הפיזור	שם משפחה ושם פרטי	מספר טלפון נייד של הנוסע/ת (אם יש בידו ומסוגל להשתמש בו)	שם/ות של בני משפחה או שם של איש קשר במסגרת הדיור החוץ- ביתי	מספרי טלפון בהם ניתן ליצור קשר בין השעות 07:30 עד 16:00	הערות לגבי הנוסע/ת ⁸⁹

עמוד _____ מתוך _____ עמודים

⁸⁸ אחד האמצעים המסייעים לשליטה ולבקרה במערך ההסעות הוא טופס המרכז נתונים לגבי כל מסלול הסעה. הטופס אמור לשקף את סדר ההעלאה / ההורדה של הנוסעים בכל מסלול ולבחון בתרגול "יבש" את אופן התנהלות ההסעה. מומלץ לרכז נתונים לכל מסלול בנפרד.

⁸⁹ כאן יש לציין בעיות מיוחדות המשפיעות על העלאה / הורדה / נסיעה.

נספח ט: מבדק איכות להסעות - טופס משוב⁹⁰

מרכז יום +21 _____
(כאן יירשמו שם ופרטי מרכז היום)

הנושא	מרוצה מאד	לא כל-כך מרוצה	בכלל לא מרוצה	לא יודע/ת
משך זמן ההמתנה להסעה				
נוחות מקום - ההמתנה להסעה				
משך זמן ההסעה				
אדיבות מצד המלווה				
עזרה של המלווה בעליה ובירידה מהרכב				
אדיבות הנהג				
ניקיון הרכב				
נוחות המושבים				
נוחות הנסיעה				

⁹⁰ אחד הכלים לפיקוח על שירות ההסעות הוא קבלת משוב מהנוסעים (ככל שניתן) ומבני משפחותיהם. התדירות הרצויה לביצוע מבדק זה היא, לפחות, פעמיים בשנה. ביצוע המשוב יכול להיעשות בכמה אופנים:

- ☐ לבקש ממשותפי המרכז המשתמשים בהסעה - אשר מסוגלים לכך - למלא בעצמם טופס משוב;
- ☐ לשוחח עם המשתתף בהסעה ולבקש רשותו למלא הטופס תוך כדי שיחה עמו;
- ☐ לבקש מבני המשפחות למלא את הטופס באחת הפגישות, שמזמן מנהל מרכז היום מעת לעת;
- ☐ למלא את הטופס תוך כדי שיחה ולאחר בקשת רשות במהלך ביקור-בית;
- ☐ ליצור קשר טלפוני עם בת/בן משפחה, לבקש רשותו למילוי השאלון ולמלאו במהלך השיחה.

נספח י': סיכום של נתונים והמלצות בתחום התזונה והאכילה - טופס אישי⁹¹

מרכז יום +21 _____
(כאן יירשמו שם ופרטי מרכז היום)

- ☐ הטופס ימלא על בסיס נתונים שִׁאָסְפוּ בוועדת הקבלה למרכז היום.
- ☐ בהמלצות יעודכנו -
- עובדת המטבח (המבשלת); • אחראי הקבוצה; • המדריך הטיפולי המסייע בקבוצה (לפי העניין).
- ☐ מִדֵּי שנה או בעקבות שינוי במצבו או בתפקודו של האדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית - יעודכנו הנתונים וההמלצות בפורום של הצוות הרב-מקצועי ויועברו לאנשי הצוות הרלוונטיים.

שם: _____ תאריך מילוי הטופס: _____

בעיות רפואיות מיוחדות: _____

רגישות למאכלים: _____

מאכלים אהובים/מועדפים: _____

תחום	המלצות	הערות
אכילה	☐ על ידי מדריך-מטפל ☐ אכילה בעצמו באופן חלקי עם השגחה ☐ אכילה באופן עצמאי עם השגחה מְרָבִית ☐ אכילה באופן עצמאי עם השגחה	
מרקמים	☐ הסמכת נוזלים ☐ המנעות ממתן שתייה או נוזל אחר במהלך האכילה ☐ טחינת אוכל מוצק ☐ השגחה בעת אכילה של מזון קשה או של מיני בצק	
כלי אוכל	שימוש בכלי מותאם: ☐ כוס / ☐ כפית / ☐ כף מעובה / ☐ בסיס מונע ☐ החלקת צלחת / ☐ הגבהה לצלחת	
הושבה	☐ ישיבה בכסא גלגלים ☐ הושבה עצמאית ליד השולחן ☐ ישיבה על כסא ליד השולחן ☐ תמיכה בישיבה על פי הנחיות	
מיקום בקבוצה	☐ יושב ליד שולחן אישי מרוחק מהקבוצה ☐ יושב ליד שולחן אישי כחלק מהקבוצה ☐ יושב ליד השולחן עם כל הקבוצה	
מיקום אחראי הקבוצה	☐ מול האדם ☐ ליד האדם (פרט היכן)	
שימוש באמצעי תקשורת	☐ תמונות (פרט אֵלוֹ) ☐ לוח תקשורת ☐ פלט קולי (פרט מה המִסְר)	
הפניה לגורמים נוספים	☐ תזונאי; ☐ רופא שיניים; ☐ פיזיותרפיסט; ☐ מרפא ☐ בעיסוק; ☐ פסיכיאטר	

תאריך מתן הדרכה _____ לאחראי הקבוצה (שם וחתימה) _____

תאריך מתן הדרכה _____ למדריך טיפולי מסייע (שם וחתימה) _____

תאריך מתן הדרכה _____ לעובד/ת המטבח - מבשלת (שם וחתימה) _____

⁹¹ לקוח מתוך: ניסים (2005), עמוד 22.

נספח יא:1 דרישת מסמכים למועמד חדש - טופס

מרכז יום +21 _____
(כאן יירשמו שם ופרטי מרכז היום)

תאריך: _____

לכבוד _____

עו"ס המחלקה לשירותים חברתיים
ב _____

שלום רב,

הנדון: מסמכים הדרושים לוועדת קבלה למועמד למרכז היום

בעקבות פנייתך לקבל למרכז היום את _____ נבקשך להעביר
(כאן יצוין שם המועמד/ת)

אלינו את המסמכים הבאים לקראת זימון של ועדת קבלה:

- ☐ דו"ח סוציאלי עדכני;
- ☐ דו"ח תפקודי / חינוכי מהמסגרת האחרונה או מהמסגרת הנוכחית בה מטופל;
- ☐ אבחון עדכני והחלטות ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית;
- ☐ דו"ח רפואי עדכני מרופא מטפל;
- ☐ דו"ח פסיכיאטרי (על פי הצורך);
- ☐ צילום תעודת זהות של המועמד/ת;
- ☐ צילום כתב-מינוי אפוסטרופוס.

כתובת למשלוח: _____

לטיפולך אודה

בברכה,

מנהל/ת המרכז

נספח יא2: קבלת משתתף חדש - טופס⁹² (סה"כ 4 עמודים כולל זה)

מרכז יום +21 _____
(כאן יירשמו שם ופרטי מרכז היום)

מילוי הטופס ייעשה על ידי מנהל מרכז היום במהלך פגישת ועדת הקבלה

תאריך ישיבת הועדה: _____ תאריך קליטה צפוי: _____

מידע כללי

שם פרטי ומשפחה: _____
מין: זכר / נקבה תאריך לידה: _____ מס' ת"ז: _____
מקום מגורים: בית / הוסטל / מעון
כתובת מגורים: _____
טלפונים: _____
אבחנה ותאריך אבחון אחרון: _____
שם האב: _____ כתובת: _____ טלפון: _____
שם האם: _____ כתובת: _____ טלפון: _____
שם האפוסטרופוס: _____ כתובת: _____
טלפון: _____
טלפון חירום: _____ קרבה למועמד: _____
מידע נוסף בנוגע למשפחה: _____

מסגרות ושירותים אחרים המטפלים כיום במועמד/ת: _____
פרטי המסגרת: _____
כתובת: _____ טלפון: _____
פרטי המסגרת: _____
כתובת: _____ טלפון: _____
המועמד/ת מטופל במסגרת המחלקה לשירותים חברתיים: _____
כתובת המחלקה: _____
שם העו"ס: _____ טלפון: _____

⁹² נוסח הטופס - באדיבות צ'יימס-ישראל - מרכז יום טיפולי ע"ש עליזה בגין - תל אביב.

אופן הגעה למרכז היום ויציאה ממנו בסוף היום (סמן בהתאם)

☐ הסעה מאורגנת + מלווה

☐ אחר, (ציין פרטים): _____

חינוך

מסגרות חינוך קודמות: _____

עזרה עצמית

ניידות: עצמאי/השגחה/עזרה/אביזר עזר (כיסא גלגלים/הליכון) _____

טיפול עצמי: האם אוכל לבד? כן/לא/באופן חלקי _____

שליטה על סוגרים: כן/לא/באופן חלקי _____

האם מבקש לשירותים? כן/לא/ באופן חלקי _____

האם עצמאי בשירותים? כן/לא/באופן חלקי _____

תקשורת מילולית: מדבר/מדבר מילים בודדות/אינו מדבר _____

תקשורת אחרת: (לוח תקשורת, תנועות / ג'סטות וכדומה) _____

בריאות

חברות בקופת חולים: _____

בעיות רפואיות: _____

נכויות/מוגבלויות: _____

פרכוסים: לא / כן תאר סוג וכמות _____

תרופות: לא / כן פירוט: _____

נטילת תרופות בשעות מרכז היום: לא / כן

פירוט:

שעה	מינון	סוג

אלרגיות: לא / כן פירוט:

1. לתרופות: _____

2. לאוכל: _____

משרד הרווחה והשירותים החברתיים

האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, השירות לטיפול בקהילה

דיאטה: לא / כן סוג: _____

בעיית ראייה לא / כן (פרט): _____ משקפיים - לא / כן

בעיית שמיעה לא / כן (פרט): _____ מכשיר שמיעה - לא / כן

בעיות בדיבור לא / כן (פרט): _____

התנהגות והתפתחות חברתית

מבטא רגש בדרך חברתית: _____

האם יש דבר-מה שמפריע? לא / כן (פרט) _____

משתף פעולה: _____

ממלא הוראות/מקבל סמכות: _____

נענה לחיזוקים: _____

יכול לדחות סיפוקים: _____

התנהגות אלימה כלפי אחרים או כלפי עצמו לא / כן (תאר - כיצד? באלו נסיבות?) _____

במקרה של התנהגות אלימה - תאר את תכיפות ההתנהגות ואת הגורמים הידועים

שעות פנאי - פרט פעילות שאוהב: _____

מידע חשוב נוסף

תמצית דברים של עו"ס המשפחה

טופס קבלת משתתף חדש: עמוד 4 מ-4

תמצית דברים של הורי המועמד (אם נוכחים)

שונות

נכחו בוועדת הקבלה

שם:	_____	תפקיד:	_____
שם:	_____	תפקיד:	_____
שם:	_____	תפקיד:	_____
שם:	_____	תפקיד:	_____
שם:	_____	תפקיד:	_____

החלטות ועדת הקבלה

חתימת מנהל מרכז היום

תאריך

נספח יא3: הודעה על קבלת משתתף חדש - טופס

המחלקה לשירותים חברתיים ב_____ (כאן יירשמו פרטי המחלקה)

תאריך: _____

לכבוד

שלום רב,

הנדון: קבלה למרכז היום +21

אנו שמחים לקבל למרכז היום את _____ (כאן יצוין שם המועמד/ת ומספר ת"ז)
זאת החל מיום _____
המרכז פועל בימים _____ בין השעות _____
תיאום של ההסעה הלך ושוב ייעשה באמצעות _____
אשמח לענות על שאלותיך בטלפון: _____ בשעות העבודה.

בברכה,

עו"ס המשפחה

העתק: _____ מנהל/ת מרכז היום

(כאן יצוין שם המרכז) _____

נספח יב: תכולת תיק משתתף במרכז יום לבוגרים +21
במצב טיפולי / סיעודי - רשימה

לפניך רשימת מסמכים שיש לכלול בתיקו של כל משתתף במרכז היום

שם הפריט	הערות
צילום תעודת זהות	
צילום מינוי אפוסטרופוס	
בקשה של המחלקה לשירותים חברתיים לקבלה של האדם למרכז היום	
העתק מטופס דרישת מסמכים לוועדת קבלה, שנשלח לעו"ס המשפחה במחלקה לשירותים חברתיים	
אבחון עדכני והחלטות של ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית	כאשר יש החמרה במצבו של האדם והוא אינו יכול להמשיך להשתתף בפעילות מרכז היום - נדרשת ישיבה של ועדת קבלה על בסיס אבחון עדכני
דו"ח סוציאלי	
דו"ח תפקודי / חינוכי	
דו"ח רפואי עדכני	אם חל שינוי במצבו הבריאותי של האדם יש לקבל דו"ח מעודכן המשקף את השינויים במצבו
דו"ח פסיכיאטרי (לפי הצורך)	
טופס קבלת משתתף חדש, שמולא בישיבת ועדת הקבלה	
העתק מהודעת קבלה למשפחה	
טופס השמה למשתתף חדש חתום על ידי מנהל המחלקה לשירותים חברתיים, גזבר הרשות, הגורם המפעיל (לפי העניין) והמפקח המחוזי	
העתק מסידור ההסעה	
חוצץ להפרדה	
אבחון תקופתי של צרכים	תיעוד של פגישה תקופתית הנערכת על ידי הצוות הרב-מקצועי
תוכנית קידום	פירוט של מטרות ודרכי ביצוע כולל תיעוד של מעקב והערכה
חוצץ להפרדה	
דו"ח/ות אירוע חריג	
חוצץ להפרדה	
מרשמי תרופות	
דף יומי / חודשי למתן תרופות לאדם במסגרת מרכז היום	
פירוט מחלות ובעיות רפואיות	ציון של מחלות - כמו - אפילפסיה פעילה; סוכרת, אלרגיות לתרופות ולמזון - להדביק על הכריכה הפנימית ולעדכן לפי הצורך
פרטים של איש / אשת קשר למצב חירום	להדביק על הכריכה הפנימית ולעדכן לפי הצורך

משרד הרווחה והשירותים החברתיים

האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, השירות לטיפול בקהילה

נספח יג: היחידה לשירותי בריאות - פרטי קשר ליועצים מקצועיים
 לפניך רשימת אנשי צוות ויועצים מקצועיים של **היחידה לשירותי בריאות** באגף
 לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית (באמצעות דוא"ל)

שם	תפקיד	כתובת דוא"ל
שושי אספולר	אחות מרכזת תחום סיעוד בקהילה	shoshia@molsa.gov.il
מירב גת	מורשה לנגישות, יועצת למערכות הושבה והולכה	meravg@keren30.org.il
סיגל ישראלי	דיאטנית קלינית, מפקחת ארצית לתזונה	sigalis@molsa.gov.il
כרמית כהנא	פיזיותרפיסטית, יועצת לפיזיותרפיה ולסנוזלן	carmit_c@netvision.net.il
פרופ' יואב מריק	רופא ראשי ומנהל היחידה לשירותי בריאות	yoavm@molsa.gov.il
דר' אילן פלדברג	יועץ לרפואת שיניים	feldberg5@walla.com
יעל פרס-שדלובסקי	מרפאה בעיסוק, יועצת לריפוי בעיסוק	yael@press.org.il
פרידה קורנבלוט	קלינאית תקשורת יועצת לריפוי בדיבור ולשמיעה	fridak@inter.net.il

נספח יד: ספרים, סיפורים ושירים - רשימה⁹³

ספר	סופר	שנה / הוצאה	תוכן / תקציר	מידע נוסף
שדה של מטירות	נעמי בן גור	2001	אופיר ואבא התכוננו ללכת לגן. לפתע, טיף טיף טף טף, גשם ירד ושטף. אבא הושיט לאופיר מטריה גדולה ואפורה, אך אופיר משך בכתפיו: "לא רוצה את המטריה הזאת. המטריה הזאת לא יפה, המטריה הזאת אפורה."	
העופר המסכן	עודד בורלא	1978	עופר צעיר הצולע ברגלו עקב נשיכת זאב שניסה לטרפו. הצליעה העיקה מאוד על עופר, הכאיבה לו ועוררה בו שאלות. הוא נתפס לרחמים עצמיים והרהורים נוגים, שהוליכו אותו לברוח. בדרכו הוא פוגש מספר בעלי חיים, אף הם בעלי מום כלשהו, המדגימים בפניו אפשרויות שונות של התמודדות עם בעייתם.	http://www.itu.org.il/Index.asp?ArticleID=1448&CategoryID=527&Page=2
יש לי חבר	גיתית מור	1997	עוסק בשאלת היחס לאחר, לשונה במשהו. בראשית הסיפור מוצג יחסו החיובי ומודעותו של הילד המספר אל גיא ברוש, חברו המיוחד. הסיפור כתוב מעמדת ילד המשתף את הקורא במחשבותיו על חברו. יש בו מרשם לחברות טובה. בסיום הסיפור מסר ברור של קבלת האחר. כולנו שונים זה מזה, זו עובדה, על כן עלינו לקבל זה את זה בלא תנאי.	http://www.itu.org.il/Index.asp?ArticleID=1448&CategoryID=527&Page=2
מיליגרם	נורית זרחי	1977	סיפור על ג'ירפה קטנה ולבנה בשם "מיליגרם" - שנולדה שונה מכל בני מינה - שונה בגובה ושונה בצבע, שני המאפיינים הבולטים ביותר של משפחת הג'ירפות. היה בה משהו שהבריח אפילו חיות מסוכנות. מה הוא הדבר? בין ה"אין וה"יש", מתפתח סיפור רגיש ויפה על ג'ירפה קטנה המתמודדת עם היותה שונה.	http://www.itu.org.il/Index.asp?ArticleID=1448&CategoryID=527&Page=2
תום החתול הכחול	יפה טלרם	1990	תום חתול נולד שונה בצבעו מהחתולים הנפוצים. בשל כך ניבאו לו כולם שאין לו עתיד וסלדו ממנו, לצערו הרב. אך המשך הסיפור מוכיח ובגדול, ששונות אינה מכת עולם והיחיד השונה יכול לזכות בהערכה, למרות שונותו. כך קורה עם תום, שמפתיע וגורם לכל אלו שרחקו ממנו, להתגאות בו.	http://www.itu.org.il/Index.asp?ArticleID=1448&CategoryID=527&Page=2
ניקה שתיה	דורית אורגד	1996	לגן של שירי מגיעה ילדה חדשה שאינה מדברת ואינה משתתפת במשחקי הילדים. הילדים מכנים אותה: ניקה-שתיה. הגננת מנסה לקרב בין ניקה לילדים אך ניקה אינה מתקרבת. עד שיום אחד נכנס חתול אל פינת החי שבגן ומתחיל להציק לכל האפרוחים. וניקה מצילה אפרוח קטן ומדברת אליו בשפתה. הילדים מתקבצים סביב ניקה והאפרוח ולומדים לומר אפרוח בשפתה של ניקה. כך מתקרבת ניקה אל הילדים והופכת להיות אחת מן החבורה	

⁹³ המלצות של דר' דליה ניסים - מפקחת ארצית - ניהול ידע, תורה והדרכה, האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, משרד הרווחה והשירותים החברתיים. לפי העניין, ניתן להתאים את הפריטים להדרכת הצוות וכן לאנשים בוגרים +21 עם מוגבלות שכלית התפתחותית השוהים במרכז היום.

ספר	סופר	שנה / הוצאה	תוכן / תקציר	מידע נוסף
אבא של ענבל	דן כספי	2002	פרופ' דן כספי, אבא של ענבל, מספר לכם, ילדים ומבוגרים, את סיפורה של בתו הקטנה ענבל, שגילתה שאבא שלה שונה מרוב האבות האחרים. מוגבלותו הפיזית, שיתוק מוחין, לא מנעה אותו מלפתח קריירה אקדמית ופעילות ציבורית.	
רוני צוחקת	ג'ין וילס וטוני רוס	1999	רוני צוחקת ושרה. היא מסתובבת בסחרחרה, רוקדת עם סבא. לפעמים היא שמחה ולפעמים היא עצובה. לפעמים היא מצליחה במה שהיא עושה, ולפעמים לא. לכאורה, אין שום הבדל בין רוני לבין ילדים אחרים... רוני צוחקת הוא ספר מדהים בבחירה הפשוטה והמדויקת של מילים וציורים, המתארים את אחד הנושאים המורכבים המלווים אותנו כל חיינו. האומנם אין שום הבדל בין רוני לבין רוב הילדים שאנחנו מכירים? ואם כן, איזו משמעות יש להבדל הזה בחייה של רוני - אם בכלל?!	
הברווזון המכוער	הנס כריסטיאן אנדרסן	1843	הסיפור הינו על ברווזון השונה מאחיו הברווזונים, מגושם, מכוער, ואף דוחה פיזית, ועל כן נרדף. הסיפור מתאר את התמודדותיו השונות עד לסוף הטוב שבו הוא מגלה שלמעשה אינו ברווז אלא ברבור יפה תואר. אף על פי שנכתב כסיפור ילדים, מכוונת היצירה גם לקהל המבוגרים תוך אמירה חזקה על החברה האנושית ויחסה לאחרים. היצירה, נחשבת כאחת מיצירות המופת של אנדרסן.	
יש לי חבר והוא אחר	עדנה מישורי	אלו"ט	גדי אוהב לרדת לגן השעשועים. הוא אוהב לשחק בכל המתקנים. בגן יש נדנדות וגם מגלשה גבוהה ותלולה ואפילו קצת מפחידה. ויש גם ארגז חול בשביל הקטנים. אבל יותר מכל גדי אוהב לפגוש את החברים שלו - בן, דן ויוסי, כי הכי כיף לעשות הכול ביחד.	
אחד יותר מדי	נירה הראל	1993	"ידעתי שמרכלים עלינו ועשיתי את עצמי כאילו לא איכפת לי. כששאלו אותי אם זה נכון שאימצנו תינוקת מפגרת..." מירב מתמודדת עם החלטת אמה לקחת תינוקת נטושה שנולדה עם תסמונת דאון ועם השפעתה של החלטה זו על המשפחה כולה.	
ידיו המדברות של גל	שושנה רויף	1999	גל הוא ילד נחמד ופיקח, תלמיד בגן-הילדים. חבריו מדברים. הוא "אינו יכול לשמוע צלילים וקולות וקשה לו לדבר במילים ברורות". גל, חרף הקושי האובייקטיבי שלו, יתגבר על מחסום השפה בעזרת "שפת הסימנים", שאבא שלו מלמד את חבריו בגן להשתמש בה.	
כמו דג במים	אילן לזרוביץ	מודן	http://www.edunegev.gov.il/tapuz/chayatp/%D7%9B%D7%9E%D7%95%20%D7%93%D7%92%20%D7%91%D7%9E%D7%99%D7%9D.doc	http://kaye7.schol.org.il/books.htm#c44

פרק 7. מקורות לקריאה ולהעשרה

פרק זה מאפשר לך הקורא להרחיב ולהעמיק בהבטים שונים הקשורים לעבודת מרכז היום לבני 21+. זאת באמצעות מידע ביבליוגרפי על מחקרים, ספרים ומאמרים, אשר לחלקם קישור ישיר לאינטרנט.

מקורות בעברית

גלעד, נועה (2007): תפיסת מטלת ההאכלה, רמת המתח ושביעות הרצון מהעבודה של מטפלות ישירות במוסדות לאוכלוסייה סיעודית עם מוגבלות שכלית התפתחותית, עבודת גמר לקראת תואר מוסמך, אוניברסיטת חיפה, הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, החוג לריפוי בעיסוק, ראה בקישור הבא:
http://digitool.haifa.ac.il/view/action/singleViewer.do?dvs=1317362478968~969&locale=iw_IL&VIEWER_URL=/view/action/singleViewer.do?&DELIVERY_RULE_ID=4&application=DIGITool-3&forebear_coll=2296&frameId=1&usePid1=true&usePid2=true

גריפל, אבי (2001א): "ניהול בטיחות וגהות: מושגי יסוד בתחום תורת ניהול הסיכונים", בתוך: בטיחות, גיליון 265 (דצמבר 2000 - ינואר 2001), המכון לבטיחות ולגהות, ראה בקישור הבא:
http://www.osh.org.il/uploadfiles/m002_grifel1.pdf

גריפל אבי (2001ב): "ניהול סיכונים בטיחות וגהות", בתוך: בטיחות, גיליון 266 (פברואר - מרץ 2001), המכון לבטיחות ולגהות, ראה בקישור הבא:
http://www.osh.org.il/uploadfiles/m002_grifel2.pdf

גת, אורלי (2008): בדיקת הקשר בין מקום המגורים ותפיסת איכות החיים של בוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ומוגבלויות פיזיות קשות. השוואה בין תפיסת הבוגרים עצמם, בני משפחותיהם ומטפליהם, עבודת גמר לתואר מוסמך במדעי הרפואה, ביה"ס לריפוי בעיסוק של הדסה והאוניברסיטה העברית בירושלים, ראה בקישור הבא: <http://www.kshalem.org.il/upload/File/articles/554f.pdf>

דורון, מיקי; בראון, עמית (2008): ניהול סיכונים - חוברת עזר למנהלי מעונות, מיט"ן - מרכז ייעוץ לטיפולים נפשיים, בהוצאת קרן הלוואות לשיפורים במעונות פרטיים למפגרים והאגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית, משרד הרווחה והשירותים החברתיים. המסמך נמצא באתר קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית, סרגל ימני, סוגיות נבחרות / מדיניות וניהול. פורסם ב-14.01.2009.

הוראת תע"ס 14.26 - מרכז יום טיפולי/סיעודי לגילאי 21 ומעלה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, פורסם ב-06.11.2005, ראה בקישור הבא: <http://www.molsa.gov.il/NR/rdonlyres/BDF60BA7-DF76-4EC4-B194-DFD21578A684/0/1426.pdf>

ווינדזור, אהובה; שושני יהושע (2003): מרכז יום לבוגרים בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית מעל גיל 21 - סיעודיים וטיפולים הנחיות לתכנון פיזי, ת"א, הוצאת המכון למחקר ופיתוח מוסדות חינוך ורווחה (ע"ר) בשיתוף עם משרד העבודה והרווחה, האגף לטיפול באדם המפגר, המוסד לביטוח לאומי - הקרן לפיתוח שירותים לנכים וקרן "שלם" לפיתוח שירותים לאדם המפגר ברשויות המקומיות.

ילון-חיימוביץ, שירה (2008): "מצאתי?!? התמצאות אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במרחב הפיזי", בתוך: עניין של גישה, גיליון 7, עמודים 41 - 50, ראה בקישור הבא:

http://www.veredbitan.com/WD/shekel/shekel_mag7/Vol7_41.pdf

ישראלי, סיגל (2011): לאכול בתבונה - מדריך להרכבת תפריט, ירושלים, הוצאת משרד הרווחה והשירותים החברתיים, תחום מינהל ומשק, היחידה לתזונה; האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

המסמך נמצא באתר קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית, סרגל ימני, בריאות / תזונה. פורסם ב-13.05.2012.

לוי רחל; שרה קרניאל (2009): אשכולות ישובים: קידום וניהול פרויקטים במחלקות לשירותים חברתיים ברשויות מקומיות קטנות, ירושלים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, האגף לשירותים אישיים וחברתיים, תחום בכיר ארגון, מינהל וכ"א ברשויות המקומיות.

לויטה ברנשטיין, סיגל (2011): הקשר בין תפיסת איכות החיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית לבין מסגרת הדיור שלהם, עבודת גמר לתואר מוסמך, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת תל-אביב. המסמך נמצא באתר קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית, סרגל ימני, איכות חיים / איכות חיים - כללי. פורסם ב-01.04.2011.

מנדלר, דליה; נאון דניז (2001): איכות חיים של אנשים סיעודיים עם מוגבלות שכלית התפתחותית קשה או עמוק בדיור קהילתי, ירושלים: הוצאת מכון ברוקדייל

מריק, יואב (2007): ספר נהלים רפואיים של הרופא הראשי, ירושלים, הוצאת משרד הרווחה והשירותים החברתיים, האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

המסמך נמצא באתר קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית, סרגל ימני, בריאות / בריאות - כללי. פורסם ב-26.07.2009.

מתקני פנאי טיפוליים (ללא תאריך), עמותת מילבת, ראה בקישור הבא:

<http://www.milbat.org.il/Hebrew/Documents/%D7%97%D7%95%D7%91%D7%A8%D7%AA%20%D7%A4%D7%A0%D7%90%D7%99%20%D7%98%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%9C%D7%99%202010.pdf>

סקירה של מתקני פנאי טיפוליים המיועדים לאנשים עם מוגבלות - כולל מוגבלויות מוטוריות וקוגניטיביות.

ניסים, דליה (עורכת, 2005), **אכילה והאכלה: חוברת הדרכה לעבודה עם אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית**, משרד הרווחה, האגף לטיפול באדם המפגר, המחלקה לאבחון ולקידום והשירות למעונות פנימייה. המסמך נמצא באתר **קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית**, סרגל ימני, איכות חיים / כישורי חיים. פורסם ב-03.01.2007.

ניסים, דליה; כץ, דני (עורכים, 2006): **ערכת איסוף נתונים לבדיקת התנהגות מסתגלת - מותאמת למסגרות תעסוקה ומע"ש**, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, האגף לטיפול באדם המפגר, השירות לטיפול בקהילה ומחלקת אבחון וקידום. המסמך נמצא באתר **קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית**, סרגל ימני, מידע ארגוני / מחלקת אבחון, קידום והשמה / תוכניות קידום. פורסם ב- 26.03.2009.

בעזרת העֶרְכָּה ניתן להעריך את תפקודו של האדם בעשרת תחומי החיים. על בסיס ההערכה נבנית תוכנית אב ותכנית אישית מותאמת.

פריגת, דני (2006): "עיצוב המתייחס לצרכים של אנשים עם קשיים קוגניטיביים", בתוך: עניין של גישה, גיליון 4, עמודים 60 - 65, ראה בקישור הבא:
http://www.veredbitan.com/WD/shekel/shekel_mag4/Vol4_60.pdf

עמינדב חיה וניסים, דליה (2010): "מדיניות הטיפול במזדקנים עם פיגור שכלי", בתוך: יקותיאל, צבע (עורך). **סקירת השירותים החברתיים 2010**, ירושלים, הוצאת משרד הרווחה והשירותים החברתיים, עמודים 475 - 496, ראה בקישור הבא:

<http://www.molsa.gov.il/CommunityInfo/ResearchAndEvaluation/Documents/-%20מזדקנים%-עם-פיגורשכלי-%20עמ20496-475%-סקירה202010>

במאמר מופיעה סקירה של מושג איכות החיים בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ושל מרכיביו (עמודים 481 - 483).

קלף-אסולין, מירה; אדרי, עדי; עובד שושנה ואחרים (2008): **תוכנית "4 המגירות"**, הוצאת מעון רוגלית לחינוך מיוחד.

המסמך נמצא באתר **קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית**, סרגל ימני, איכות חיים / תוכניות אישיות. פורסם ב-13.04.2008.

המסמך עשיר ברעיונות להפעלות קבוצתיות בארבעה תחומים - תחושת, מוטורי, תעסוקתי וקוגניטיבי. ההפעלות, בהקף של כ-15 דקות, מובנות לתוך סדר היום וניתנות ליישום באופן נוח ופשוט.

תנין, עדה (תרגום וסיכום, 2007): "יכולות תקשורתיות של יחידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית קשה", מתוך -

McLean, Lee K.; Brady, Nancy C.; McLean, James E. (1996): "Reported Communication Abilities of Individuals with Severe Mental Retardation", in: **American Journal on Mental Retardation**, vol. 100 (6), May 1996, pp. 580 - 591.

המסמך נמצא באתר **קהילת הידע - מוגבלות שכלית התפתחותית**, סרגל ימני, איכות חיים / תוכניות אישיות. פורסם ב-26.02.2007.

לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית קשה יש קשיים תקשורתיים בולטים. המאמר מתאר מחקר המתייחס לשלוש שאלות בתחום התקשורת של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית קשה:

1. מהם הכישורים התקשורתיים וההבדלים אצל אנשים המוגדרים ברמת מוגבלות שכלית התפתחותית קשה?
2. האם כישורי התקשורת של ילדים שונים מאלה של בוגרים עם אותה רמת תפקוד?
3. האם כישורי התקשורת של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית קשה הגרים בבית או בדירות קהילתיות קטנות שונים מאלה של אנשים הגרים במעונות או דירות גדולות בקהילה?

נתוני המחקר חשפו שרוב הבוגרים וכמעט מחצית מהילדים עם מוגבלות שכלית התפתחותית עמוק מתקשרים באמצעות סמלים. קיים גיוון גדול בכישורים תקשורתיים בקרב אוכלוסיה זו, החל בהתנהגות שכלל אינה ברורה ואינה משקפת כוונת תקשורתית וכלה בהבעות תקשורתיות מתקדמות יחסית, של מספר מילים או סמלים.

מקורות באנגלית

Brown, I. & Brown, R. I. (2004): "Concepts for Beginning Study in Family Quality of Life", in: Turnbull, A., Brown, I., Turnbull, H. R. & D. L. Braddock (eds.): **Families and People with Mental Retardation and Quality of Life: International Perspective**, (pp.25 - 47), Washington: American Association on Mental Retardation (AAMR)

Felce, David & Perry, Jonathan (1995): "Quality of Life: Its definition and measurement", in: **Developmental Disabilities**, Volume 16, Issue 1, January-February 1995, pp. 51 - 74

Martin, L., L. & Kettner, P., M. (2010): **Measuring the performance of human service program**, Los-Angeles, Sage Publications

הספר מסביר בפירוט רב כיצד יש להעריך ולמדוד תוצאות של תוכניות בשירותי רווחה. המטרה - הפקת דו"ח, המעיד על יעילות השירות ועל אחריות הארגון המדווח לניהול התוכנית, מבחינה תפקודית ומבחינה פיננסית. הספר מתמקד בארבעה סוגי מדידה : מדידה מספרית, מדידת טנדרטים, סרגל רמת תפקוד ושביעות רצון של הלקוח.

Schalock, L., Robert; Brown, Ivan; Brown, Roy; Cummins, A. Robert; Felce, David; Matikka, Leena; Keith, D. Kenneth and Parmenter, Trevor (2002): "Conceptualization, Measurement, and Application of Quality of Life for Persons with Intellectual Disabilities: Report of an International Panel of Experts", in: **Mental Retardation**, vol. 40/6, pp. 457 - 470, December 2002

ראה בקישור הבא:

<http://www.viauc.dk/psykomotorikuddannelsen/oekonomi/Documents/QOL%20and%20IDD%20schalock%20et%20al%202002.pdf>